JÖNKÖPINGS KOMMUN

STADSBYGGNADSKONTORET

Östra centrum

Innehållsförteckning

5 Inledning

6 Bakgrund
6 Syfte/Metod

9 Östra Centrum som helhet

10 Beskrivning
14 Historik
34 Planstruktur
44 Gällande skydd
52 Kvalitéer/värden

57 Östra Centrum enligt uppsatta värderingskriterier

58 Värderingskartans syfte och användning
59 Värderingskriterier
60 Värderingskarta
61 Karta - KML
- Riksintressen
- Bevarandeprogram

63 Särkilt värdefull bebyggelse

65 Föteckning - röd

81 Bebyggelse med betydande karaktärsdrag och värden

83 Föteckning - grön

109 Övrig bebyggelse

110 Föteckning - övrig

133 Förteckningar

134 Källförteckning

Inledning

Inledning

Bakgrund

Utvecklingen går idag allt snabbare. Detta gäller även bebyggelseutvecklingen. Underhåll, ändring och annan utveckling av bebyggelsen sker i allt snabbare takt, vilket ökat behovet av ett kunskapsunderlag om den relativt moderna bebyggelsen från 1950 till idag. Denna inventering avses ge ett kunskapsunderlag rörande den moderna bebyggelsen (1950 – Nu), med huvudsakligt fokus på kulturhistoriska kvalitéer och värden. Inventeringen pekar ut den särskilt värdefulla bebyggelsen och de huvudsakliga kvalitéer och värden i övrigt som finns i den ”moderna” bebyggelsen. Många av de byggnader som är uppförda under 1950-, 1960-, och 1970-talet är idag i stort behov av underhåll och stora delar av denna bebyggelse har redan genomgått processer av förändring. Följden av detta har blivit att beståndet av byggnader som uppförts under dessa tre decennier till stor del förändrats och därmed inte längre innehar sina ursprungliga kvalitéer och värden.

För den senare bebyggelsen, som uppförts från 1980-talet till idag, är tanken att ligga steget före och redan nu peka på betydelsefulla karaktärsdrag, för att på så sätt ha ett användbart kunskapsunderlag inför kommande önskemål om ändringsåtgärder. Här kan frågan ställas om bland annat historiska och kulturhistoriska värden kan identifieras med ett så kort tidsperspektiv, är inte dokumentet självt med och skapar dessa? Ett kunskapsunderlag som detta bör dock kontinuerligt revideras på grund av att dessa kvalitéer och värden inte är något som fastslås en gång för alla, utan det sker ständigt en kontinuerlig utveckling av synen på vårt kulturarv (det vill säga den miljö som formats av oss människor). För de senare decennierna sker dock värderingen framför allt utifrån miljömässiga och rent konstnärligt arkitektoniska aspekter då det korta tidsperspektivet gör det svårare att se bebyggelsen i sitt historiska sammanhang.

Syfte / Metod

Inventeringens syfte är att skapa ett kunskapsunderlag, med huvudsakligt fokus på kulturhistoriska värden, för bebyggelse i Jönköpings Kommun från 1950 till idag – tillgänglig både för fastighetsägare, allmänhet, politiker och tjänstemän.

Syftet är vidare att skapa ett underlag inför bygglovshantering och planarbete och visa på vad som är bevarandevärt, genom att identifiera karak-

tärsdrag och kvalitéer /värden. Utifrån dessa anges sedan riktlinjer inför underhåll, ändring och annan utveckling.

Den utvärderade bebyggelsen markeras med färg utifrån i förväg uppsatta kriterier; särskilt värdefull bebyggelse (röd) och bebyggelse med betydelsefulla karaktärsdrag (grön). Dessa kriterier utgår ifrån paragraferna i Plan och bygglagen som berör bebyggelsen och dess kulturhistoriska värden (PBL 3:10, 3:12, 3:13), se dessa kriterier under värderingsavsnittet, Östra centrum – enligt uppsatta värderingskriterier. Här tas även upp vad som gäller övrig bebyggelse.

Urvalet och värderingen görs genom fält-, arkiv- och litteraturstudier. Basen i den kulturhistoriska värdebedömning utgörs av Unnerbäcks begreppsbildning om kulturhistorisk värdering av bebyggelse, som beskrivs under, *Kulturmiljö - begrepp,* sist i rapporten, ”*Allmän Bebyggelsehistoria 1950-2000 - med lokala exempel från Jönköpings kommun*”.

Östra centrum som helhet

Östra centrum som helhet

Beskrivning

Östra centrum är beläget nord - nordöst om Munksjön och öster om Hamnkanalen. Områdets avgränsas av Vättern i norr, Hamnkanalen i väster, Atillerigatan i öster och Odengatan i söder.

Karta som visar Östra centrums läge i Jönköpingsområdet.

Terrängen innebär inga större nivåskillnader och planstrukturen med gator och kvarter präglas delvis av senmedeltida uttryck som Storgatans och Smedjegatans lätt böjda sträckning samt de smala tomterna och vattugränderna, vilka bildar en då typisk rutplan med icke helt rätvinklig kvarters- och gatustruktur. Även 1800-talets rutnätsideal har lämnat sina avtryck via rätvinkliga gator och kvarter samt de inre vattenvägarna.

Mellan Vättern och bebyggelsen löper järnvägen längs Vätterns södra strand.

Bebyggelsen är relativt varierande, men domineras av 4-5 våningsbyggnader med butiks/verksamhetslokaler i bottenplan. Många av hörnfastigheter har indragna hörn. 2-vånings trähus och 8-vånings skivhus utgör ytterligheterna. Bebyggelsens ålder är mycket varierande med exempel från 1600-tal till 2000-tal.

Grönstrukturen i området utgörs huvudsakligen av Munksjöns norra strand, de trädplanterade gatorna Östra storgatan, Kanalgatan, Odengatan, Södra och Norra strandgatan Lantmätargränd och Borgmästargränd, Museiparken, Hovrättstorget och kvarteret Arkivet söder om torget, Östra torget, kring Kristine kyrka, kvarteret Cisternen mm.

Östra torget, Hovrättstorget samt Hoppets torg är stadsdelens torg. Östra torget tjänar mestadels som parkering och Hovrättstorget är omgärdat till stor del av äldre bebyggelse och är belagt med kullersten

Östra centrum har blandade funktioner, exempelvis handel, kontor, boende, kyrkor, skola, enstaka industri (Saab Combitech), restauranger/caféer, och annan verksamhet, mm. Exempelvis Kristine kyrka, Stadshotell, Hovrätt, Länsmuseum, kommunalt bibliotek samt Erik Dahlbergs gymnasiet mm.

Karta som visar Östra centrums avgränsningar och bebyggelsens byggnadsår.

Före 1900	1900-1940-tal
1950-tal	1960-tal
1970-tal	1980-tal
1990-tal	2000-tal

Befolkningen i stadsdelen (medräknat Kålgården) har passerat 3000 invånare och den dominerande åldern bland dessa är mellan 19-34 år. År 2000 var det 4 819 stycken sysselsatta inom olika näringsgrenar i stadsdelen och de dominerande näringsgrenarna inom området var då finansiell verksamhet och företagstjänster tätt följt av handel och kommunikation. Andra starka näringar i området är personliga och kulturella tjänster samt offentlig förvaltning.

Flygbild över Östra centrum, 2006.

Historik

Medeltiden – Jönköping före 1612

Det medeltida Jönköping som anlades i början av 1200-talet var belägen väster om Munksjön. En medeltida borganläggning omtalas 1278, Castrum Junakøpung. Staden utmed Vätterns södra strand var under medeltiden en central geografisk plats. Många landvägar möttes vid denna plats, både från det inre Småland och de danska landskapen och dessa vägar ledde sedan vidare exempelvis till Vadstena, Skara, Lödöse, Halmstad och Växjö. Därmed blev Jönköping ett handelscentrum.Detta gav möjligheter till handel i form av både lokala och regionala marknader.

Jönköping hade ett viktigt militärstrategiskt läge som gränsstad till de då danska landskapen Blekinge, Halland och Skåne. Därav blev staden även mål för danska krigsaktioner.

Under 1500-1700-talen var platsen befäst. Försvarsanläggningen medförde ett ökat behov av hantverkare, som försörjde sig på att hålla fästningen med dess personal i stridsdugligt skick.

Handelsverksamheten på platsen understöddes på grund av det strategiska läget av Kronan från 1200-talet och framåt. Vidare ledde kronan en ombyggnad av ett kloster väster om Munksjön. Detta skedde efter reformationen och därmed blev Jönköping ett administrativt centrum för Jönköpings län.

De urbana näringarna som exempelvis handel, hantverk, administration etc bedrevs länge i kombination med jordbruk. Jordbruket dominerade dock och övriga näringar kunde benämnas som bisysslor. Under kommande århundranden fick de urbana näringarna allt större betydelse och jordbruket utgjorde då istället en extra inkomstkälla.

Platsen där Östra centrum idag är beläget var under medeltiden en smal och vattensjuk sandrevel med oklara ägoförhållanden. Trots den olämpliga terrängen fanns redan under 1500-talet planer på att utveckla staden öster ut. Statsmakterna önskade flytta staden öster ut på grund av militärstrategiska skäl.

1600-talets återuppbyggnad öster ut

Ett danskt försök till belägring av staden 1612 fick till följd att svenskarna brände ner staden och den medeltida stadsbildningen fick därmed

sitt slut samtidigt som belägringen hejdades. Efter 1612 års stadsbrand återuppfördes staden öster om fästningen och mellan sjöarna. Ur försvarssynpunkt var detta nya läge utomordentligt. I norr låg Vättern, i väster och söder Munksjön och Rocksjön samt Rocksjöns kärr och moras.

Jönköpings stadsplan präglas både av den senmedeltida rutplanen med icke helt rätvinkliga kvarter och gator samt renässansens stadsplaneideal i form av rutnätsplan med rätvinklig planstruktur. Storgatans och Smedjegatans lätt böjda sträckning är karaktäristiska drag från senmedeltiden samt de smala tomterna och vattugränderna.

Planerna fån 1613 och 1617 visar en stad på sanden omgiven av befästningsvall och grav. Utmärkande för dessa stadsplaner var schackbrädemönstret. Stadsplanerna togs fram under 1610-talet med inspiration från kontinenten genom bl a expertis som Simon Stevin, vilken brevväxlade med Gustav II Adolf. Kvarteren var kvadratiska eller svagt rektangulära. Typiskt nederländskt inslag i staden var kanalen som löpte in i staden från Munksjön. Planen från 1619 hade ett väsentligt utvidgat kanalsystem i form av en rektangel samt ett kvarter som var avsatt som hamnbassäng (nuvarande Östra torget). Vidare uttryckte planen bikanaler till Munksjön och Vättern.

Strandgränd fotograferad 1903 från Östra Storgatan, E Åkerhielm.

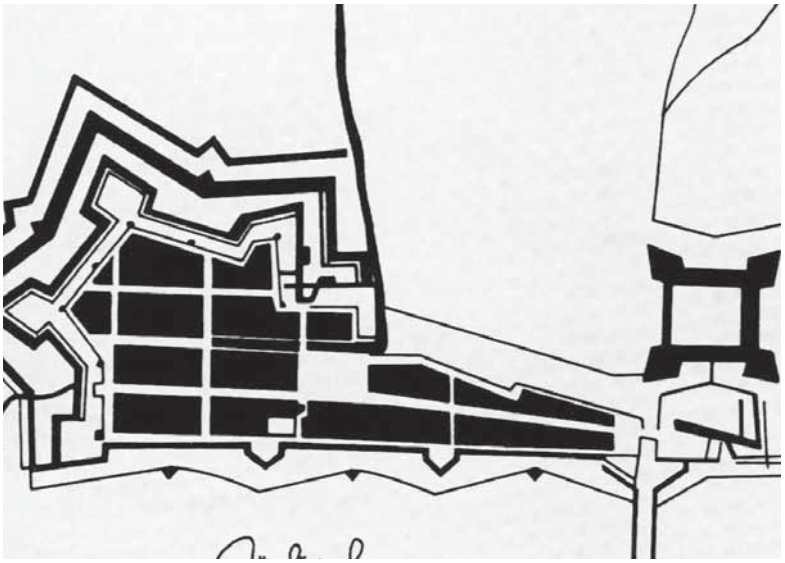

Stasdsplan för det nya Jönköping 1613 av Hans Fleming (Obs norr nedåt på planen).

Olika teorier finns kring vem som kan anses som skapare av den nya stadens utformning. Den mest sannolika teorin kring vem som skulle kunna utses till skaparen av det nya Jönköping är dock slottsbyggmästaren Hans Fleming och hans efterträdare Hans Fischer. Hans Fleming var nederländsk ingenjör och hade därmed förmodligen god insikt i kontinental stadsbyggnadskonst. Han vistades dessutom i staden i egenskap av slottsbyggmästare och ledde därför utstakandet av den nya staden.

Gemensamt för de första stadsplanerna är utformningen av de bägge kvar-

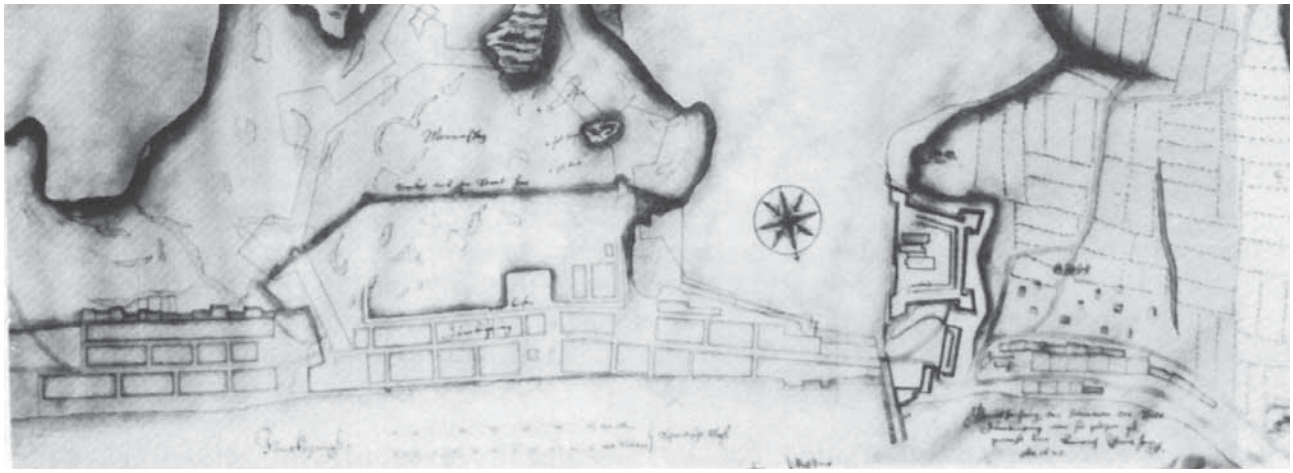

Del av karta över Jönköping upprättad 1625 av Heinrich Thomé. Observera att norr är nedåt.

Kanalens sträckning utmed Östra torget som sedan lades igen.

Kanalens sträckning utmed Västra Holmgatan som sedan lades igen för att ge plats för stadsbiblioteket.

Kanalens sträckning utmed Kanalgatan som sedan lades igen.

tersraderna närmast Vättern, vilka delvis redan var utstakade och även bebyggda. Heinrich Thomes karta från 1625 visar stadens då blygsamma utseende. På vardera sidan av nuvarande Östra Storgatan ligger dessa två kvartersrader, som kallades Storsjöraden och Mellanraden. Under 1620-talet grävdes kanalen och hamnbassängen, även kallade smala och breda hamnen. Senare fick kanalen och bassängen förbindelse med Vättern och Rocksjön vilket de saknade under 1620-talet. Söder om kanalen fanns i stort ingen bebyggelse.

Stora planer uttrycks i stadsplanerna från början av 1600-talet vad gäller befästningsverket för staden, men på öster förverkligades aldrig dessa planer utan tullstaketet i öster och söder blev stadens enda befästningsverk där. Genom de svenska framgångarna i strid hade de skånska landskapen blivit svenska och Jönköping var inte längre någon gränsfästning och hotbilden fanns inte längre kvar och därmed behövdes inget befästningsverk på Öster. Gustav II Adolfs storslagna planer för staden förverkligades därför aldrig.

Staden gjordes till centralort i länet, residensstad, och därmed placerades rättsväsendets högre instanser och länsmyndigheterna här. Kronan hade stort intresse för gränsstaden under 1600-talet. Det resulterade bland annat i satsningar på slottet, vapentillverkning och vantmakeri. Vidare gav Kronan staden handelsprivilegier för att minska handeln med de danska hamnstäderna. Satsningarna på staden, från Kronans sida, medförda att Jönköpings olika näringar och verksamheter (handel, hantverk, administration och jordbruk) till skillnad från övriga städer i landet hade jämbördig omfattning.

Näringarnas olika samhällsskikt avspeglade sig i stadens geografiska mönster. Stadens centrala område kring Storgatans mittpunkt vid Hovrättstorget dominerades av det socialt och ekonomiskt översta skiktet i form av adelsmän, högre ämbetsmän, akademiutbildade, storköpmän och manufakturägare. Förekomsten av lägre borgerskap, hantverkare, tjänstemän och småhandlare ökade med avståndet till kyrkan och torget. Småfolket var bosatta i stadsgårdarnas gårdsbebyggelse, men även enk-

lare gårdar utmed infartsvägarna. Kålgårdar samt stadens jordbruks- och skogsmarker var belägna utanför stadens tätbebyggda område.

Utmed Storgatan uppförde de förmögna borgarna sina boningshus med den karaktäristiska överkragningen av andra våningen. Bakom gårdarna låg stallar, brygghus och övriga ekonomibyggnader. Storsjöraden längst norr ut i stadsdelen hade särkilt djupa tomter som till en del stäckte sig ända ner till Vätterns strand. Söder om Smedjegatan var Lillsjöraden placerad och tomterna hade del i Munksjöns eller Lillsjöns strand. Fastigheterna mellan dessa båda rader med tomter/gårdar/fastigheter kallades Mellanraden (mellan Storgatan och Smedjegatan/Kanalgatan).

Rådhuset till höger på bilden uppfördes 1703 efter ritningar av Erik Dahlbergh. Hovrätten skymtar till vänster stod klar 1665 ritad av Simon de le Vallée. Erik Åkerhielm.

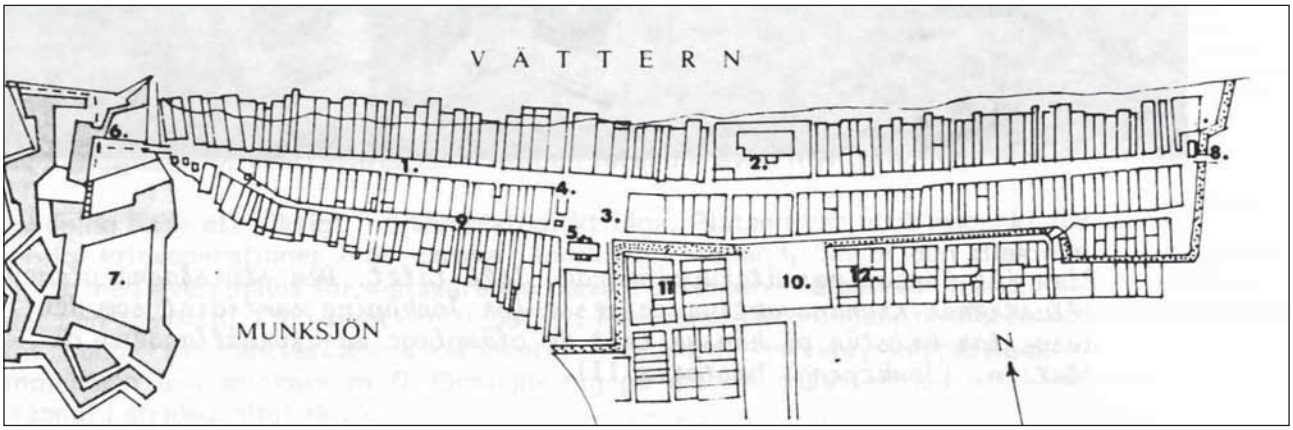

Karta över Jönköping omkring 1696. Viktiga element i staden var Storgatan, kyrkan, Hovrättstorget, Rådhus, Hovrätt, Tullstaket i öster och en port i väster vid slottet, kanalen från Munksjön till Breda hamnen vidare till Vättern och Rocksjön.

Jönköpings roll som administrativ centralort förstärktes under 1600-talet, vilket uttrycktes via den omfattande byggnadsverksamheten; rådhuset, hovrätten, kyrkan och underhållet av slottet. Landshövdingeämbetets, landskansliets och hovrättens verksamhet krävde även representativa bostäder för ämbetsmännen. Denna byggnadsverksamhet krävde stor tillgång på hantverkare.

Det andra rådhuset är en monumental byggnad i sten, vilken kvarstår idag, och uppfördes 1703 efter ritningar av Erik Dahlbergh. Hovrättsbyggnaden mot Hovrättstorget stod klar 1665 utmed torgets södra del och ritades av Simon de le Vallée och Hovrättens arkivbyggnad uppfördes av Albert Törnqvist. Kristine kyrka invigdes 1673.

Den gårdstyp som kom att bli dominerande i stadsdelen under 1600-talet och 1700-talet karaktäriserades av att huvudbyggnaden låg belägen med ena långsidan mot gatan, vilket Erik Dahlbergh propagerade för efter en stadsbrand 1690.

Erik Dahlberg - stadsarkitekt

Erik Dahlberg var en man med oerhört mångsidig begåvning och det är förklaringen till hans karriär. Han föddes 1625 i Stockholm där fadern var en enkel landbokshållare. Tidigt föräldralös tog släktingar hand om ho-

Erik Dahlberg 1664. Foto från Uppsala Universitet.

nom och gav honom en enkel skolgång. Som 16-åring anställdes han hos generalkamreren i Pommern. I slutfasen av Trettioåriga kriget blev han underofficer vid fortifikationsverket och fick då användning av sina talanger i arkitektur och byggnadskonstruktion. Efter freden studerade han konstnärliga ämnen i flera europeiska länder och samlade intryck under otaliga resor på kontinenten. Han var även en flitig skribent och särkilt hans välformulerade dagbok har gått till eftervärlden. Krigsinsatserna gav honom en plats i den innersta kretsen som kunglig rådgivare, han adlades och fick titeln greve och gavs ansvaret för landets fasta försvarsanläggningar. När han var 62 år gammal blev han landshövding i Jönköping (1687-1693) och under den tiden blev Erik Dahlberg arkitekt till många byggnader i Jönköping. Han ritade bl a gravkapellen på Östra och Västra kyrkogårdarna, Trivialskolan (nuvarande församlingshemmet) delar av slottet och framför allt Gamla Rådhuset.

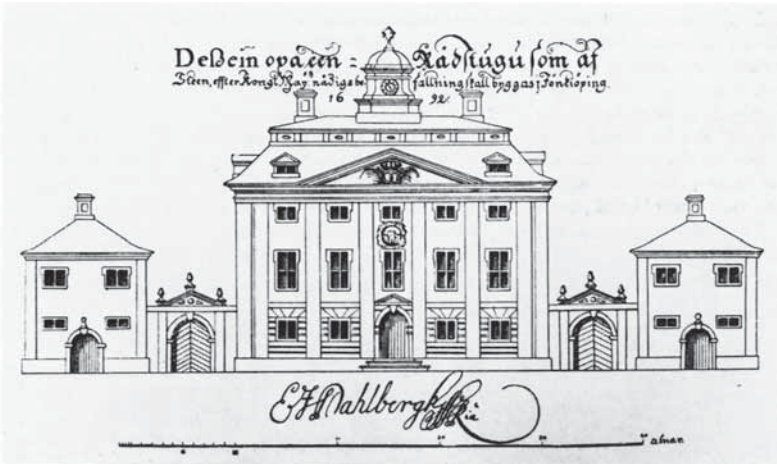

Ritningar till Rådhuset uppgjorda 1692 av Erik Dahlberg. Tornhuvudet och de rundbågformade dörr- och portalöppningarna är signifikativt för Dalhbergs ritningar.

Hans byggnader bär en stilart som närmast är holländsk klassicism, som blomstrade under 1600-talets mitt. Karaktäristiskt för denna stil är fasadens vertikala indelning, den lågspetsiga frontonen samt raka portalavslutningar mm. Erik Dahlberg fick i uppgift att med teckningar föreviga den svenska stormaktstidens förnämsta byggnader, städer och andra ”märkvärdigheter”. Teckningarna samlades i ett praktverk som gavs ut först efter hans död, Suecia antiqua et hordierna (Sverige i forntid och nutid).

Stagnation under 1700-talet

Handeln i Jönköping stagnerade under 1700-talet. I och med krigserövringar, frederna i Roskilde och Brömsebro, förlorade staden sin funktion som gränshandelsstad. Transporterna till gränshamnarna var dyra och handeln med omlandet försvårades därmed. Jönköping fick även konkurrens av städer som exempelvis Borås, Bogesund, Gränna och Eksjö.

Hantverket hade fortsatt en stark ställning i staden. När byggnadsverksamheten avtog ökade istället antalet lyxbetonade hantverksyrken som exempelvis hattmakare, perukmakare och tenngjutare mm. Kronans intresse för hantverket i staden avtog när staden inte längre hade kvar sitt militärstrategiska läge. Gevärsfabriken hade dock fortsättningsvis en relativt omfattande verksamhet och förutom gevärsfabriken fanns mot slutet av 1700-talet endast två mer betydande verksamheter, tobakstillverkning och färgerierna.

Träbebyggelse i 2 våningar klädda med träpanel utmed Smedjegatan, foto 1908 Erik Åkerhielm.

Administrationsverksamheten i staden och länet kvarhöll i huvudsak sin tidigare omfattning. Detta återspeglas i byggnadsverksamheten. När slottet brann 1739 byggdes inga nya lokaler för länsförvaltningen utan landshövdingen och hans kansli kom att hyra ut lokaler i staden.

Bebyggelsen i staden höll sig under 1700-talet och början av 1800-talet inom dess befintliga gränser. Invånareantalet ökade något och bostäder till dessa tillfördes genom förtätning. Ombyggnader av gårdarna skedde framför allt i samband med de stora stadsbränderna. Huvudbyggnaderna uppfördes under århundradet i två våningar och de kläddes med träpanel och taktegel. Den minskande gruppen av byggnadshantverkare kunde försörja sig på den trots allt relativt omfattande nybyggnation som skedde till följd av de stora stadsbränderna.

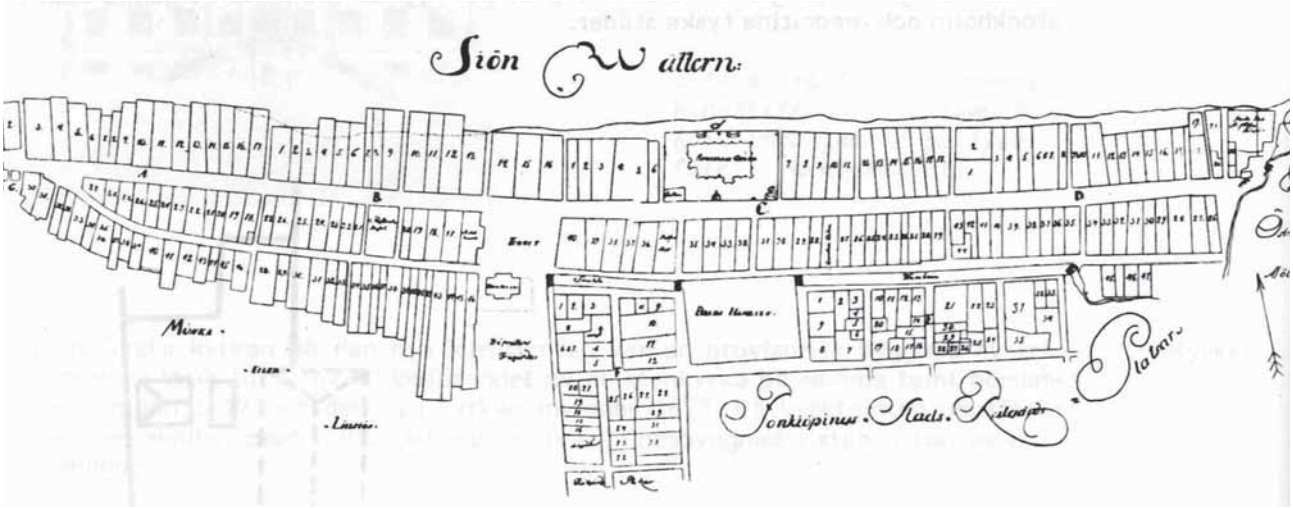

Karta över Jönköping 1745 av C M Edborg. Jönköpings stad hade i stort samma utbredning och hade även i de mest betydaden delarna samma innehåll och utformning under 1600-talets fram till mitten av 1800-talet.

Med undantag av de förändringar som skedde i Västra förstaden var det bebyggda områdets omfattning näst intill oförändrat mellan 1600-talets början till mitten av 1800-talet. Naturligtvis skedde förändringar inom stadsdelen, exempelvis efter stora eldsvådor genomfördes förändringar, exempelvis efter storbranden 1785 lyckades man åstadkomma breddning och rätning av Smedjegatan från snickare Flygares tomt fram till Hov

1800-talets handelskapitalism och industrialism

Under 1800-talet kom Jönköping att åter bli en relativt centralt placerad ort. Detta på grund av att Göta kanal öppnades i sin helhet 1830 och järnvägens södra stambana invigdes 1864, vilket medförde att transporterna till och från staden blev snabbare och billigare. Kanalbygget medförde att den yttre hamnen i Jönköping utvidgades och den breda hamnen inne i staden lades igen och Östra torget bildades.

Torghandel på Östra torget 1902. Foto ur Gunnar Lindqvists bok, Jönköping 1900-tals stad.

Järnvägen drogs förbi Östra kapellet och ner till Vätterstranden, sedan sträckte den sig längs en utfylld bank i Vättern fram till stationshuset vid hamnen i väster. Bebyggelsen norr om Storgatan förlorade därmed sin kontakt med vattnet och även tomterna vid Smedjegatan förlorade den omedelbara kontakten med vattnet, då Munksjön fylldes ut och kajer anlades.

Den ökande handeln i Jönköping och i hela landet under början av 1800-talet fick till följd att ett större kapital samlades hos handelsmännen. Det nybildade kapitalet användes till att starta banker, därmed kunde kapitalet föras vidare och skapa möjligheter för grundläggning av industrier. Det ökande antalet anställda vid industrierna bidrog till att allt fler drogs in i penninghushållning och beroendet av det egna jordbruket minskade. I den nya handelskapitalismens och industrialismens stad ökade de sociala och ekonomiska klyftorna mellan industriidkare och handels- och ämbetsmän gent emot arbetarna och småfolket. Den centrala staden dominerades av

borgerligt boende samt handel och administration.

Utvidgningen av stadens centrum ägde under 1800-talet rum åt väster på det tidigare slottsområdet, vilket enligt statens villkor vid överlämnandet till staden, skulle användas för parker och allmänna institutioner. Länsresidenset, läroverket, riksbanken och järnvägsstationen är exempel på offentliga institutioner i området.

De centrala delarna mot stadens gränser övergick allt efter som i en kombinerad hantverks-, industri- och bostadszon som präglas av det lågborgerliga skiktet och även arbetare. Denna utveckling skedde på Väster på grund av att marken öster och söder om staden var donerad av staten under villkor att den inte övergick i privat ägande.

Parallellt med kommunikationernas utbyggnad ökade antalet industrier och banker i Jönköping, exempelvis bildades Sparbanken 1831, Smålands privatbank 1837 och ett provinskontor till Stockholms handelsbank 1874.

Industrialiseringen medförde att antalet industriarbetare ökade från 650 personer 1863 till ca 3000 anställda 1895. Även de dominerande industrierna i staden lades i dess västra del (Tändsticksfabriken, Jönköpings mekaniska verkstäder och Munksjö pappersbruk), men även Liljeholmen och Kålgården industrialiserades delvis. På Liljeholmen fanns Sahlströms yllefabrik med 300 anställda och på Kålgården fanns exempelvis Framnäs snickerifabrik och Nydals gjuteri.

Handeln ökade under hela 1800-talet, men under dess mitt utvecklades en detalj- respektive partihandelsgren. Denna handel ägde rum på handelsgårdarna, med lager och stall mm på gården och butik i gatuhuset.

Under 1800-talet och början av 1900-talet var hantverket fortfarande starkt i Jönköping. Den tidigare omfattande lyxbetonade delarna började att minska till fördel för de nyttobetonade yrkena, som bagare, målare, skräddare mm. Skråtvånget togs bort 1846 och därmed blev det enklare för mindre hantverkare att starta upp en verksamhet. Samtidigt bidrog även den minskande graden av självförsörjning till att detta kundunderlag förstärktes.

Ett borgerligt nöjesliv blev under 1800-talet framträdande i staden. Stora hotellet och en teater vid hovrättstorget var samlingsplatser för borgerligheten.

Efter 1854 års brand inom storsjöraden togs en återuppbyggnadsplan fram som fastställdes av Kungl. Maj:t. Planen innebar inte enbart att de tre nerbrunna kvarteren ersattes med idag kvarstående rätvinkliga kvarter, utan hela stadens bebyggda stadsområde överlagrades med ett rutmönster av rätvinkliga kvarter och nya, raka och breda gator. Den stadsbrand som man väntade på för att kunna genomföra planen inträffade dock aldrig

och planen verkställdes därmed i mycket liten utsträckning i stadens östra del. Däremot kom denna plan att spela stor roll som utvidgningsplan mot väster och planen togs fram av C Wiggman.

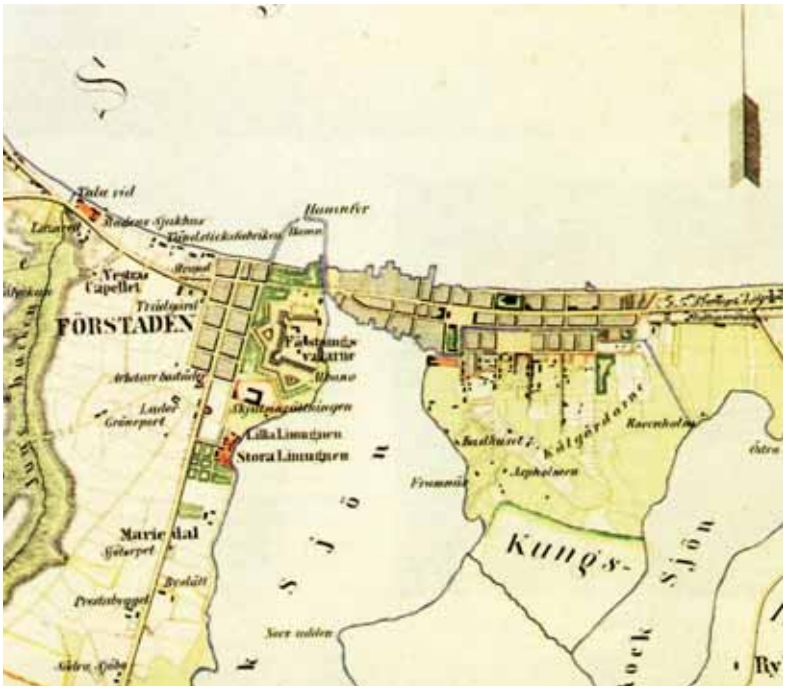

Tryckt stadskarta från 1854-55 uppgjord av Gustaf Luinggren.

Kommunreformen 1862 ökade kommunens allmänna ansvarstagande. Exempelvis anlades vatten och avloppsanläggningar successivt. Vidare ökade polis-, brandkår-, sjukvårdsväsendet i omfattning och även ett badhus uppfördes. Industrisamhället blev allt komplexare och medförde ett ökat behov av kommunala lagar och stadgor, med vilket det följde en ökad administration. Det gamla rådhuset blev för trångbott och istället flyttades verksamheten till det tidigare läroverket vid Rådhusparken.

Bland de viktigaste händelserna på byggnadssidan under 1800-talets första decennier var upprättandet av byggnadsordningen 1837, som förnyades och reviderades 1848. Byggnadsordningen beaktade exempelvis brandsäkerhetskrav samt estetiska aspekter så att ”långsidor och gaflar, som äro syniga åt torg och gator, skola gifvas prydligt utseende, hvadan fönster, dörrar, trappor och skorstenar bör ordentligt symmetriskt anbringas; hus, plank och staket skola så målas att de icke åstadkomma vanprydnad”. Exempel på byggnader från denna tiden är Gyllenskeppska gården (Ö. Storgatan 41) uppförd 1820, vilket alltså är stadens äldsta bevarade bostadshus i sten samt Stora Hotellet, uppfört 1856-1859 i italiensk renässans-barock ritat av Helgo Zettervall.

Vindbron 1928 med Hotellet i bakgrunden, vilket stod klar 1860, ritat av Helgo Zettervall.

Skolorna var förutom stadsplaneringen den kommunala verksamhet som kom att lämna mest omfattande spår på Öster. 1846 inrättades den första folkskolan i en tidigare privatskola vid kanalen. Skolbyggnaden skilde sig inte från de omkringliggande gårdarnas utseende. Byggnaden hade uppförts 1824 och var i en våning, klädd med träpanel, sadeltak och sex fönsteraxlar. Lärarbostaden låg på gården. Samma år övertog folkskolan ytterligare en privat flickskola. Under 1870-talet flyttade folkskolorna till nybyggda lokaler på Liljeholmen, öster om järnvägen utmed Vätterns strand. Vidare uppfördes exempelvis det Östra elementarläroverket 1887 väster om Kristine kyrka utmed Norra Strandgatan.

1874 fastlades byggnadsstadgar för hela landet, vilka bland annat ställde krav på att varje stad skulle ha en plan för stadens ordnande och byggande. Detta genomfördes enligt stadgarna även i Jönköping. Planen utgjorde ett försök att behärska stadens allt snabbare tillväxt. Men denna heltäckande stadsplan reglerade hela stadsbebyggelsen, både stadskärnan och förstäderna. Man ansåg att den bebyggelse som hade uppförts successivt helt fritt utan några restriktioner var olämplig både ur praktiskt hänseende, att den var brandfarlig och ohälsosam samt även estetiskt otillfredsställande.

Enligt stadgarna från 1874 skulle staden genomkorsas av breda esplanader och tomtskillnadsgator som delade kvarteren. Avsikten med dessa gator var att hindra bränders spridning, ge bostäder tillgång till sol och luft samt att åstadkomma långa siktlinjer och vackra vyer. Det var fortfarande renässansens rutnätsmönster som var gällande stadsplandeideal, dock delvis i modifierad form. Denna plan som togs fram i mitten av 1870-talet kom under de närmaste 50 åren att omarbetas ett flertal gånger fram till 1924, då den sista helomfattande stadsplanen togs fram.

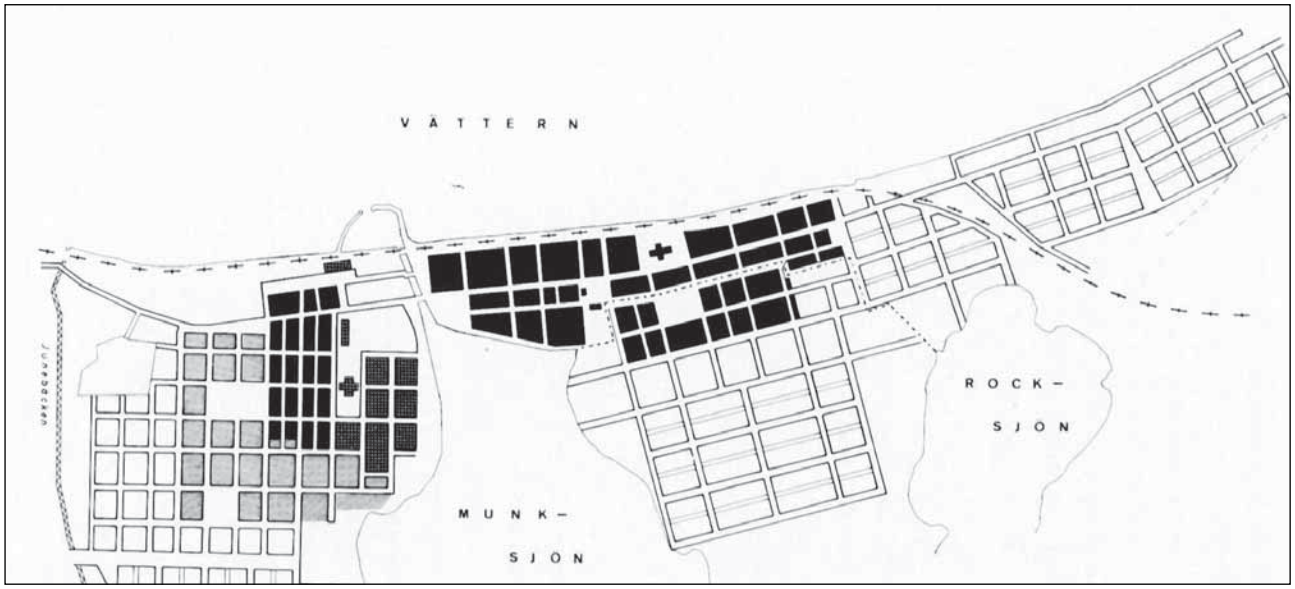

Kartan visar 1877 års utbyggnadsplan för Jönköping. Med svart är de kvarter markerade som fastställdes i 1854 år stadsplan. De ofyllda kvartersrutorna utgör planens ”nya stadsdelar”.

De kringbyggda gårdarna var en vanlig bostadsform på Öster fram till 1940-talet. Med den ökande befolkningen under 1800-talets senare hälft förtätades gårdarna, genom att ekonomibyggnader gjordes om till uthyrningslägenheter, detta delvis på grund av självförsörjningens upphörande. Vidare förtätades staden genom att tvåvånings hyreshus i trä uppfördes, då främst på Maderna och norra Kålgårdsområdet. Långsidan på dessa hus var oftast placerade mot gatan och andra mindre uthus mm på gården. Karaktäristiskt för hyreshusbebyggelsen var butikerna. Mängden butiker var stor och i varje gatuhörn fanns bagerier, speceriaffärer, konditorier eller glasmästeri mm.

De borgerliga bostadsformerna började förändras kring sekelskiftet. Hyreshus i sten, med stora lägenheter uppfördes bland annat vid den tidigare Österport på bekostnad av småfolksbebyggelsen. Lägenheterna i dessa nya flerbostadshus hade ofta stora representativa rum i fil mot gatan och de privata rummen mot gården. Denna nya bebyggelse saknade helt gårdsbebyggelse.

Vid en upprensning av kanalen 1826 fastställde man kanalens bredd med nedslagna pålar och fem välvda stenbroar anlades över densamma. Den breda hamnen kunde liknas vid ett flytande salutorg under torsdagarnas handel, då traktens lantmän sålde sina varor direkt från roddbåtar vid kajen. Denna hamnbassäng fylldes till viss del igen 1830. Bassängens norra del kvarhölls dock. Vid kanalens ombyggnad 1881-1888 blev bredden den samma överallt och bassängen kvarstod inte längre.

1900-talets inledning

Under början av 1900-talet kom en reaktion på de i flera hundra år gällande rutnätsplanerna i svenska landsortsstäder. Visst hade renässansplanen delvis blivit modifierad på 1870-talet på grund av anpassningen av pla-

nerna till brandrisken, genom olika bredder och planteringar på gatorna, exempelvis trädplanterade esplanader, vanliga gator och tomtskillnadsgator, men nu strävade man mot att inte ständigt återkommande använda sig av den räta vinkeln. Fantasifull kvartersgeometri kunde dock inte kombineras med 1874 års byggnadsstadga i de trähusbebyggda landsortsstäderna. När de brandtekniska förutsättningarna för en mer varierande planstruktur fanns att tillgå hade kvarteren i Jönköpings västra stadsdel redan till stor del blivit låsta genom ny bebyggelse. Dessa kvarter var därmed svåra att ändra på.

Nya Teaterhuset i Jönköping, uppfört mellan 1903-1904 av stadsarkitekten Atterström.

Bebyggelsemönstret i Östra centrum har förändrats under 1900-talet. Gatumönstret är till stor del överensstämmande med 1600- och 1800-talets stadsplaner, men däremot har bebyggelsen inom kvarteren förändrats. Under de inledande årtiondena skedde byggföretag inom de gamla tomternas indelning. Traditionella bebyggda gårdar revs och bebyggdes istället med affärs- eller hyreshus i sten. Till stadsbilden fördes även jönköpings spårvägar som invigdes den 12 juli 1907.

Under 1900-talets första hälft var det till stor del arkitekturen som gavs nya uttryck i staden via jugend, nationalromantik, 20-talsklassiscim och funktionalismen.

Jönköpings stads och läns sparbank från 1901, revs på 1960-talet.

Vidare har även bebyggelsens skala ökats successivt. Staden dominerades tidigare av tvåvåningsbebyggelse, men idag domineras stadsdelens bebyggelse av fyra till fem våningar med inslag av betydligt högre, exempelvis kvarteret Cigarrens höga delar som är i åtta våningar.

På grund av industrialismens genombrott skedde en förskjutning av befolkningen från landsbygden till städerna, vilka byggdes ut allt mer. Denna utveckling skedde under 1800-talets andra hälft och under 1900-talets

inledning. Även handeln samt statlig och kommunal verksamhet ökade i omfattning. Denna verksamhet hade behov av större bebyggelseenheter och förde med sig ökande markpriser. Därmed trängdes industri, bostäder och hanverksverksamhet undan allt mer ut ur stadens centralaste delar.
I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet rådde stor bostadsbrist i staden. Det blev allt svårare för arbetarefamiljer med stora barnskaror att kunna hyra ändamålsenliga lägenheter i acceptabelt skick och standard. Smålands Allahanda från 1900 utrycker att byggandet av arbetarbostäder har hittills legat nere. Detta menar man till stor del har sin grund i att byggnadsstadgan förbjuder tvåvåningshus i trä. Stadgan medförde att nybyggnader förutom offentliga sådana förlagts utanför planlagt område.

Uppförandet av nya bostäder var mycket begränsad under 1900-talets början, men däremot uppfördes en rad offentliga byggnader, exempelvis Smålandsbanken, Sparbanken, Östra folkskolan mm.

Under 1930-, 40- och 50-talen byggdes ett ökat antal hyreslägenheter. Bostädernas utformning, som uppfördes mellan 1930-50-talen, hade sin grund i en motreaktion mot de tidigare låga mörka och trånga bostäderna. Under denna senare period skulle bostäderna ha tillgång till mycket luft och ljus. Bebyggelsens höjd ökade till tre eller fyra våningar. Under 1910- och 1920-talen uppfördes bostäderna i slutna enheter kring en stor gård och senare mellan 1930-50-talen placerades byggnaderna parallellt och friliggande i rader utmed gatorna. Inom stadsdelen ersattes stora delar av den tidigare bebyggelsen utmed Kanal- och Slottsgatan med nya bostadshus.

Del av Kanalgatan 1948. Gammal och ny bebyggelse i kontrast till varandra.

I Jönköping som industristad var bebyggelsen för detta ändamål placerad utanför den äldre bebyggelsen.

Kanalen var mycket illaluktande genom att slask och spillvatten från hus-

håll och hantverkare rann ut i kanalen utan att kanalens genomströmning av friskt vatten från Munksjön och Vättern var tillräcklig. Kanalen lades igen 1926-27.

Del av kanalen som löpte parallellt med Tullportsgatan, 1904. Bilden återger näst intill dess illaluktande stank.

Ytterligare en olägenhet som styrdes av staden och försökte lösas 1900 var underhållet av de icke stenlagda gatorna. Vid regn blev de en leråker omöjliga att beträda med vagn och var väderleken torr dammade det då en skjuts passerade. På grund av detta lade man makadam på gatorna, en då ny metod. Staden hade även investerat i en gatusopmaskin.

Under 1900-talets första decennier började mindre skyltfönster förekomma mot gatan, vilka sedan har blivit allt fler.

Stadsomvandling under 1900-talets andra hälft

Efter andra världskrigets slut kom den ekonomiska utvecklingen i Sverige att bli mycket positiv framför allt under 1950- och 60-talen. Detta skapade ett nytt näringsliv, stadsnäringar och industri hade starka konjunkturökningar. Företag i skilda branscher var i skriande behov av arbetskraft. Tillväxten i landet och den ökade levnadsstandarden gav både en ökad efterfrågan på varor och tjänster samt en kraftig utbyggnad av servicesektorn.

Vidare kom det nya samhället att innebära en ökad rörlighet bland befolkningen och bostaden och arbetet behövde nödvändigtvis inte vara belägen i samma ort. Därmed har utvecklingen av kommunikationssystemet varit både en följd och en förutsättning för denna utveckling. Bilismen spelade en avgörande roll i denna utveckling av en ökad rörlighet under efterkrigstiden. Den ökande rörligheten medförde även att centralorternas upptagningsområde vad gäller olika former av offentlig och privat service blev allt större i sin omfattning.

Bebyggelsemönstret i Östra centrum har fortsatt att förändras under 1900-talets senare hälft. Gatumönstret är till stor del överensstämmande med 1600- och 1800-talets stadsplaner, men däremot har kvartersstrukturen och bebyggelsen inom kvarteren förändrats.

För att se till den framtida markanvändningen i Jönköping utarbetades en generalplan mellan 1947-49. Planen angav fördelningen av industri, boende och anläggningar för allmänna ändamål. Planförfattarna antydde i slutet av 1940-talet att man var beredd på att Jönköping i framtiden skulle bli föremål för omvandlingar. Befolkningsprognosen förutsåg en kraftig befolkningsökning, en expanderande bilism och en ökande efterfrågan på varor och tjänster, vilket pekade på en intensifiering av kommersiella aktiviteter. Även tillverkningssektorn beräknades behöva mer arbetskraft.

På 1950-talet fortgick exploateringen fortfarande i huvudsak fastighet per fastighet. Staden gjorde omfattande inköp av mark och fastigheter under 1950- och 60-talen. Inköpen avtog under 1970-talet. Kanske bidrog inköpen till att förhindra markspekulationer och därmed hålla priserna på en rimlig nivå för staden. Rivning skedde bland annat i kvarteren Dolken, Diplomaten, Druvan. På grund av inköpen och rivningarna erhöll kommunen reservmark, vilken till vissa delar utnyttjades och andra inte. Exempelvis byggdes museum och bibliotek inom kvarteret Diplomaten. Att hålla mark med högt värde obebyggd är kostsamt. För att täcka kostnaderna och samtidigt tillgodose bilismen och affärsinnehavarnas behov har delar av marken utnyttjats till parkeringsområden.

Trafiken har enligt generalplanens bedömningar ökat successivt inom området. Trafiklederna har också kommit att utgöra dominerande gränser mellan staden och sjöarna (Vättern och Munksjön) samt Kålgården.

Generalplanen 1950, parkeringsutredningen 1962 och detaljhandelsutredningen m fl förutsatte en sanering av bebyggelsen i centrum. Bakgrunden till denna bedömning var troligtvis den förmodade befolkningstillväxten och därmed ett ökat servicebehov. Även den omgivande regionen genomgick expansiva förändringar och därmed ställdes nya krav på centralorten, Jönköping, i form av administrativa organ, institutioner och andra serviceanordningar. Den allmänna utökningen och centraliseringen av samhällsservicen förstärkte dessa krav ytterligare. Staden själv var även inne i en tillväxt och förändringsprocess, vilket även den bidrog till den ökande pressen på de styrande, att tillgodose de ökande kraven som den

förändrade situationen ställde. Jönköping var väl belägen i regionen ur landsvägstrafikssynpunkt och ansågs därför kunna möta och tillgodose mångahanda behov, både inom den omgivande regionen och den egna orten.

De rivningar som förutsattes inom de centrala delarna genomfördes till stor del under 1950-, 60-talet. Rivningarna skedde till stor del på Kålgården och Maderna, men även i Östra centrum. De tomter som revs stod många gånger tomma under lång tid förutom utmed Storgatan. Den äldre 1800-talsbebyggelsen ersattes med flervåningshus i betong och sten. Den nya bebyggelse som uppfördes hade en helt ny karaktär. Hela kvarterens yta bebyggdes i ett sammanhängande block. Merparten av de under 1950-70-talen nyexploaterade fastigheterna innehöll annan användning än bostäder, exempelvis för bank, affär, restaurang, hotell och kontor, vilket påverkade invånarantalet i centrum negativt.

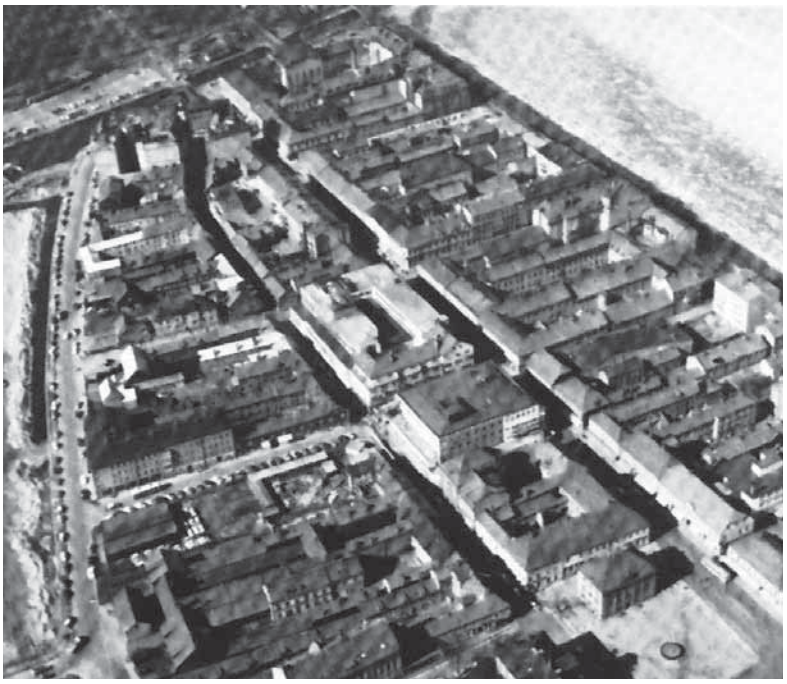

Denna bild togs 1960 över västra delen av Östra centrum. Stadsdelen var då fortfarande ett relativt tätt befolkat bostadsområde.

Under 1960- och 70-talen var stadsomvandlingen som mest omfattande delvis på grund av att verksamheten för handel, service och administration ständigt växte och därmed var i behov av större verksamhetsytor.

Under 1960- och 70-talen blev exploateringsprojekten allt större och omfattade vanligen hela kvarter. Flera fastigheter slogs samman till en enda större kvartersomfattande. Kvarteren Andelen, Cigarren och Björklövet är exempel på denna storskaliga exploateringsmodell.

Efter 1950 har en förskjutning inom stadens olika näringslivsverksamheter skett, delvis likt generalplanens antaganden. Den tidigare stadens centrala delar, som dominerades av industri- och tillverkningssektorns

I början av 1960-talet uppfördes varuhus utmed Östra Storgatan, bl a i kvarteret Andelen.

verksamhet, har minskat allt eftersom, men däremot har servicesektorn, innehållande olika offentliga och kommersiella tjänster, ökat kraftigt och dominerar arbetsmarknaden i stadens centrum, även Östra centrum. Östra centrums mest dominerande näringsgren har under senare tid varit de kommersiella delarna som handel, hotell, bank och försäkringsbolag mm samt även offentliga och privata tjänster.

Det som skedde runt norra Munksjöns strand har haft stor betydelse för stadsbilden. I nordöstlig riktning om sjön där gamla Fisketorget var beläget har byggnader för länsmuseum och bibliotek uppförts. Länsmuseet uppfördes i funktionalistisk stil mellan 1955-56 och byggdes till enligt ritningar av Carl Nyrén under början av 1990-talet. Biblioteket stod färdigt 1969. Dessa byggnader har en mycket framträdande placering i staden då särkilt museet som dominerar stadsbilden sett väster ifrån.

Varuhuset i kvarteret Andelen våren 2006.

Omfattande rivningar genomfördes kring Östra torget, vilket bidrog till den kraftiga befolkningsminskningen i stadsdelen. Vidare bidrog uppförandet av affärscentrum väster om Hovrättstorget till folkminskningen. Under 1960-talet utvecklades en koncentration av bland annat detaljhandel inom denna västra del av området. De stora varuhusen gavs utrymme. Detta har skett exempelvis i kvarteren Almen, Astern, Andelen. Denna koncentration av handel tog sin början i slutet av 1950-talet då Domus uppfördes i Andelen, Epa i Ansvaret och fortsatte sedan under 1960-talet då övriga varuhus byggdes.

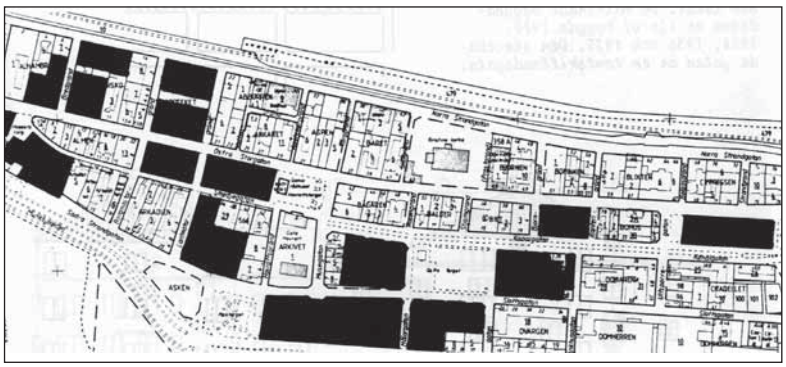

Tomter vars bebyggelse rivits och ersatts med storskaligare blockbebyggelse mellan 1940-80-talet.

Inte enbart detalj- och dagligvaruhandel har fått en central plats i kvarteren väster om Hovrättstorget, utan även specialbutiker, banker, resebyråer, caféer och restauranger m fl kommersiella verksamheter har kommit att söka sig till dessa kvarter.

Denna koncentration av handel i områdets västra del krävde trafikleder och parkeringsmöjligheter. Parkeringsplatser anlades genom avrivning i kvarteret Apeln mellan Södra Strandgatan och Smedjegatan. Ytterligare parkeringsmöjligheter har tillskapats via parkeringshus utmed Norra Strandgatan.

Vidare exempel på rivningar som genomförts sedan 1950-talets mitt är; Alhambra, Abisko, Apoteket och Ansvaret. Efter totalsanering ersattes de tidigare bostäderna helt enligt planerna med bank-, affärs- och kontorslokaler.

Frågan kring bevarande eller ej av Smedjegatans träbebyggelse har flera gånger aktualiserats. I generalplanen från 1950 ger Malte Erichs argument för bebyggelsen bevarande och så kom det även att bli. Delar av kvarteren söder om Smedjegatan har dock brunnit under senare år. Vidare föreslogs 1964 att Smedjegatan skulle bli gågata och i riktlinjer för centrumplaneringen uttrycktes 1975 att kvarvarande äldre bebyggelse i kvarteret Ansvaret skulle få rivas och ersättas med ny bebyggelse, idag delvis Swedbank.

Smedjegatan mot öster 1908.

Smedjegatan most öster 2006 från liknande perspektiv som fotot från 1908.

Smålandsbanken till vänster och Jönköpings läns och stads sparbank till höger.

Fd Smålandsbanken och föreningssparbanken 2006.

Fastighetsomsättningen i affärscity på Öster har kommit att domineras av privata intressen.

Jönköpings befolkningsmängd hade sedan 1900-talets början ökat för att på 1970-talet vända och visa en negativ trend fram till 1980. Det kan konstateras att boendet framför allt mellan 1960-1980 förskjutits från stadens centrala delar till dess yttre delar samt till tätorterna i omlandet. De förbättrade kommunikationsmöjligheterna, exempelvis bilen, tåg och buss har gjort att det blivit möjligt för kommunens invånare att i större utsträckning kunna bosätta sig i omkringliggande tätorter och arbeta i den centrala tätorten, Jönköping.

Bostäder som tillkommit under 1900-talets senare hälft har till stor del uppförts utanför centrum och i form av bl. a helt nya stadsdelar med olika typer av bebyggelse; flerbostadshus-, villa- egnahemsområden mm.

1971 ombildades Jönköpings stad till det större området Jönköpings kommun, vilken kom att innehålla flera tätorter och städer.

Swedbank i södra delen av Hoppets torg samt Handelsbanken ovan i dess Västra del.

Grundskolorna (tidigare folkskolorna) är idag till stor del placerade i anslutning till bostadsområden utanför centrum. Erik Dahlbergsgymnasiet är dock placerat längst öster ut i stadsdelen delvis på grund av att gymnasieskolor har ett större upptagningsområde samt att kommunikationsmöjligheterna är av stor betydelse.

Under 1900-talet har detalj- och partihandeln placerats på olika ställen i staden. Idag är det detaljhandeln som dominerar i stadsdelen. Partihandeln har flyttats ut till industriområden. Handeln har ökat successivt med stadens tillväxt och även butikernas yta har ökat. Under 1950- och 60-talen uppfördes flera kvartersomfattande komplex avsedda för handel utmed Storgatan.

I och med att A6 affärscentrum etablerades 1987 fick handeln i Östra centrum en stor konkurrens vilket ledde till en omfattande satsning på stadskärneförnyelse med start i Östra centrum. Bl. a omdanades Storgatan 1991 till gågata på sträckan mellan vindbron och Hovrättstorget.

Bankerna har behållit sitt centrala läge men är nu helt och hållet koncentrerade kring Hoppets torg.

Tillverkningsindustri i stor skala har aldrig haft någon större betydelse i Östra centrum. Tillverkning som näringsgren har dock varit relativt framträdande i stadsdelen, exempelvis fanns 1199 stycken verksamma inom tillverkningsverksamheter 1990. Senare statistik har inte med denna näringsgren. Saab- Combitech har dock kvar delar av sin verksamhet vid Odengatan i fastigheten Domherren 23.

Hantverksyrket har under stora delar av historien varit betydande i stadsdelen. Hantverkets verksamhetsmiljöer och även hantverksyrket har till

stor del försvunnit i området. De hantverksgårdsmiljöer som kvarstår är till stor del belägna utmed Smedjegatan och har byggts om till butiker eller bostäder.

Åter bostäder i stadens centrum

Under 1990-talet började invånarantalet åter att öka i stadsdelen. Bakom denna utveckling låg till stor del en generell flytt i landet från mindre orter till de större städerna. Flytten skedde till stor del till tätorter där högskolor och universitet hade etablerats. Befolkningsökningen skapade en stor efterfrågan på centralt belägna bostäder, under slutet av 1990-talet. Bostadsbyggandet gick dock trögt att få igång till stor del på grund av att produktionskostnaderna ofta blev höga. De bostäder som byggdes var till stor del så kallade kategoribostäder, t. ex. exklusiva bostäder i attraktiva lägen, äldreboende och ungdomsbostäder.

Ankaret 9.

Det bör dock tilläggas att det statistiska området Östra centrum även inkluderar Kålgården där det uppfördes ett relativt stort antal lägenheter under 1990-talet. Men även inom Östra centrum kan exempelvis nämnas två större bostadskomplex från slutet av 1990-talet, Ankaret 9 utmed Östra Storgatan och Aktern 1 utmed Norra Strandgatan.

Ankaret 1.

En pågående stadsbyggnadsvision

Under 2000-talets inledning har arbetet med stadsbyggnadsvisionen, Norra Munksjön, varit dominerande inom Östra centrum. Inom kvarteret Atollen där det tidigare varit bilparkering planeras det nu att uppföras en stor anläggning innehållande affärsgalleria, kontor och bostäder mm. Munksjöbron och ett parkeringshus har uppförts för att möjliggöra denna utveckling. Vidare planeras busstrafiken föras över till Västra centrums hamnplan istället för Kanalplan öster om kanalen, vilket skapar en längsgående strandpromenad utmed Hamnkanalen och Norra Munksjön som planeras för vidareutveckling med bl a kajer och bebyggelse innehållande exempelvis restauranger, caféer, turistinformation mm.

Planskiss över centrala Jönköping där planerna inom Norra Munksjöprojektet från 2002 års ramprogram redovisas.

Planstruktur

Här följer några huvudstrukturer, som fortfarande kan avläsas i dagens planstruktur inom stadsdelen Östra centrum.

Karta som visar 2007 års planstruktur i området Östra centrum.

1600-talets senmedeltida stadsplanering

Efter 1612 års stadsbrand återuppfördes staden öster om fästningen och mellan sjöarna. Ur försvarssynpunkt var detta nya läge utomordentligt. I norr låg Vättern, i väster och söder Munksjön och Rocksjön samt Rocksjöns kärr och moras.

Jönköpings stad flyttades från väster till öster på grund av att krigstekniken hade utvecklats kring 1600 så att man önskade ha bebyggelsen på ett visst avstånd. Detta förde med sig att exempelvis Kalmar, Kungälv och Varberg. Flytten av Jönköpings stad är alltså inget unikt, men flytten skedde något tidigare än övriga nämnda och staden fick därmed en senmedeltida stadsplan.

Den första stadsplanen för Östra centrum är daterad 1613 och stadsplanen präglas av senmedeltida stadsplaneideal som blivit allt mer rationalistiskt och ingenjörsmässigt genom att kvarter och gator tilläts vara någorlunda rätvinkliga och raka. Undantag från detta är t. ex Smedjegatans krökta sträckning som bibehållits ända till idag. Vidare är de smala vattugränderna från Östra Storgatan mot Vätterns strand ännu ett delivs bibehållet medeltida drag i stadsbilden. Vidare är kvarteren inte helt rätvinkliga trots 1800-talets upprätningssträvan. Även vattugränder som Bredgränd, Lantmätargränd, Apotekargränd, Torggränd samt Präst- och Skolgränd samt Strandgränd mm visar på den senmedeltida staden. Många av gränderna har breddats och sträcker sig inte längre till Vätterns strand.

Planerna fån 1613 och 1617 visar en stad på sanden omgiven av befästningsvall och grav. Utmärkande för dessa stadsplaner var schackbrädemönstret i stadsplanen. Kvarteren var kvadratiska eller svagt rektangulära. Typiskt nederländskt inslag i staden var kanalen som löpte in i staden från Munksjön. Planen från 1619 hade ett väsentligt utvidgat kanalsystem i form av en rektangel samt ett kvarter som var avsatt som hamnbassäng (nuvarande Östra torget). Vidare hade planen bikanaler till Munksjön och Vättern. De storslagna planer som uttrycks i stadsplanerna från början av 1600-talet vad gäller befästningsverket utveckling i den östra delen av staden, men planerna förverkligades aldrig och tullstaketet i öster och söder blev det som ersatte de storslagna planerna.

Kanalgatan från öster våren 2006.

Kanalgatan från öster under början av 1900-talet och Ulfsparregården syns till höger.

Kanalgatan mot öster tagen1908 från dess västra del. Östra torget breder ut sig till höger om bilden.

Gemensamt för de första stadsplanerna är utformningen av de bägge kvartersraderna närmast Vättern, vilka delvis redan var utstakade och även bebyggda. Heinrich Thomes karta från 1625 visar stadens då blygsamma utseende. På vardera sidan av nuvarande Östra Storgatan ligger dessa två kvartersrader, som kallades Storsjöraden och Mellanraden. Under 1620-talet grävdes kanalen och hamnbassängen, även kallade smala och breda hamnen. Senare fick kanalen och bassängen förbindelse med Vättern och

Kanalgatan mot öster 2006.

Rocksjön vilket de saknade under 1620-talet. Söder om kanalen fanns i stort ingen bebyggelse. Kanalens sträckning och hamnbassängens belägenhet finns idag via Kanalgatans sträckning och Östra torgets belägenhet.

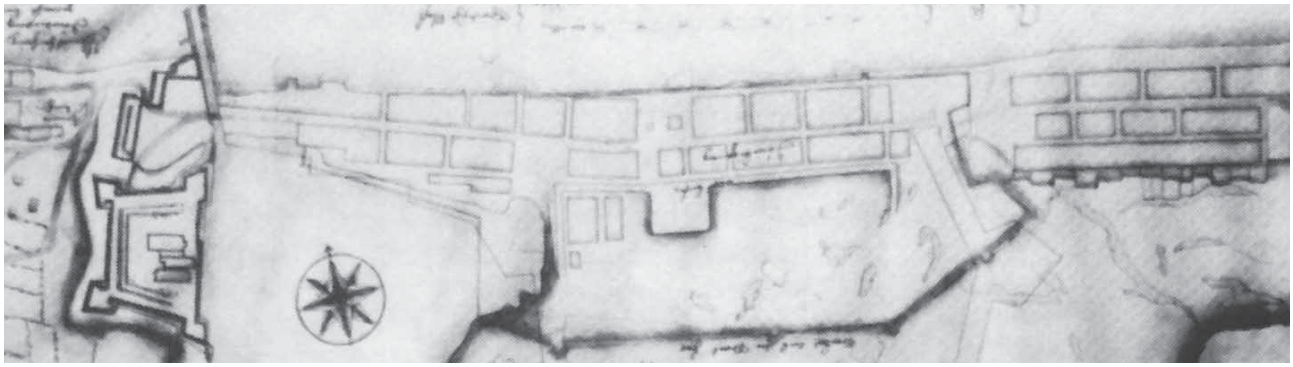

Del av karta över Jönköping upprättad 1625 av Heinrich Thomé.

Karta som delvis illustrerar dagens planstruktur i sin helhet till stor del övernsstämmer med 1600-talets. T ex Östra Storgatan, Smedjegatan och Storsjöraden och Mellanraden.

Kronan hade stort intresse för gränsstaden under 1600-talet. Det resulterade bland annat i satsningar på slottet, vapentillverkning och vantmakeri. Vidare gav Kronan staden handelsprivilegier för att minska handeln med de danska hamnstäderna. Satsningarna på staden, från Kronans sida, medförda att Jönköpings olika näringar (handel, hantverk, administration och jordbruk) till skillnad från övriga städer i landet hade jämbördig omfattning. Det vi kan se idag i stadsdelen är att Handel och annan finansiell verksamhet är en dominerande näring. Däremot näringar som jordbruk, skogsbruk och fiske är enbart enstaka personer som är sysselsatta med. Tillverkning och utvinning kanske inte kan översättas direkt till hantverk men det är dock en snarlik näringsgren som har en medelstor del av sysselsättningen i området.

Näringarnas olika samhällsskikt avspeglade sig i stadens geografiska

mönster. Stadens centrala område kring Storgatans mittpunkt vid Hovrättstorget dominerades av det socialt och ekonomiskt översta skiktet i form av adelsmän, högre ämbetsmän, akademiutbildade, storköpmän och manufakturägare. Förekomsten av lägre borgerskap, hantverkare, tjänstemän och småhandlare ökade med avståndet till kyrkan och torget. Småfolket var bosatta i stadsgårdarnas gårdsbebyggelse, men även enklare gårdar utmed infartsvägarna. Dessa sociala strukturer är fortfarande avläsbara i miljöerna kring Hovrättstorget, Smedjegatan, Kristine kyrka med intilliggande kvarter samt Museigatan mm.

Hovrättstorgets sydöstra hörn med borgerliga boninshus utmed Museigatan.

Borgerlig bostadsbebyggelse utmed Museigatan.

Sydvästra hörnet av Hovrättstorget med det borgerliga boningshuset.

Utmed Storgatan uppförde de förmögna borgarna sina boningshus med den karaktäristiska överkragningen av andra våningen. Bakom gårdarna låg stallar, brygghus och övriga ekonomibyggnader. Storsjöraden längst norr ut i stadsdelen hade särkilt djupa tomter som till en del sträckte sig ända ner till Vätterns strand. Söder om Smedjegatan var Lillsjöraden placerad och tomterna hade del i Munksjöns eller Lillsjöns strand. Fastigheterna mellan dessa båda rader med tomter/gårdar/fastigheter kallades Mellanraden (mellan Storgatan och Smedjegatan/Kanalgatan. Planstrukturen med dessa tre rader kvarstår i sin helhet, även om byggnaderna, fastighetsstrukturen och kvartersstrukturen är kraftigt förändrad.

Rådhuset 1703 av Erik Dahlberg.

Jönköpings roll som administrativ centralort förstärktes under 1600-talet, vilket uttrycktes via den omfattande byggnadsverksamheten; rådhuset, hovrätten och kyrkan. Landshövdingeämbetets, landskansliets och hovrättens verksamhet krävde även representativa bostäder för ämbetsmännen. Denna byggnadsverksamhet krävde stor tillgång på hantverkare. Det andra rådshuset är en monumental byggnad i sten, uppfördes 1703 efter ritningar av Erik Dahlbergh. Hovrättsbyggnaden stod klar 1665 vid torgets södra del och ritades av Simon de le Vallée. Kristine kyrka invigdes

Hovrättsbyggnaden 1665 Simon de le Vallée.

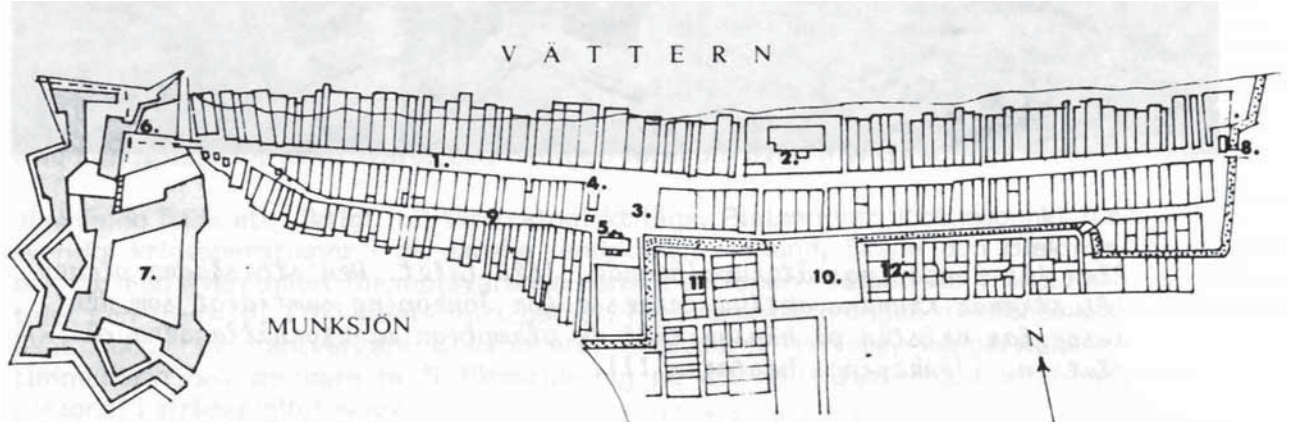

Karta över Jönköping omkring 1696. Viktiga element i staden var Storgatan, kyrkan, Hovrättstorget, Rådhus, Hovrätt, Tullstaket i öster och en port i väster vid slottet, kanalen från Munksjön till Breda hamnen vidare till Vättern och Rocksjön.

Jämför med dagens planstruktur ovan.

1673. Samtliga dessa byggnader kvarstår och är mycket väl bibehållna, därmed berättar miljön kring Kristine kyrka och Hovrättstorget på ett tydligt sätt om stadens utveckling som central under 1600-talet.

Den gårdstyp som kom att bli dominerande i stadsdelen under 1600-talet och 1700-talet karaktäriserades av att huvudbyggnaden låg belägen med ena långsidan mot gatan, vilket Erik Dahlbergh propagerade för efter en stadsbrand 1690. Exempel på sådana gårdstyper finns representerade utmed Smedjegatan.

Smedjegatans södra sida, tvåvånings träbebyggelse vilken uttrycker den gårdstyp som kom att dominera staden med den låga huvudbyggnadens långsida mot gatan, Arkadien 11, 3, 2.

I svenska trästäder blev det mer eller mindre en regel att bebyggelsen brann ner vid upprepade tillfällen och man fick möjlighet att allt eftersom justera kvartersindelningen till att innehålla de strikt uppradade fyrkantiga renässanskvarter som kom att vara gällande ideal i kommande 300 år till sekelskiftet 1900. Stora stadsbränder och järnhård byggnadsdisciplin via nya fastställda planer var förutsättningar som krävdes för att hindra borgarna från att snabbt återuppföra en byggnad på befintlig grund. I Jönköping var lydnaden mot uppsatta regleringsskrifter ovanligt dålig och följden av detta blev att staden trots bränder har kvar ett ålderdomligare

gatumönster i dess centrala delar än många andra svenska trästäder.

1800-talets stadsplanering – en strävan mot rutnätsstaden

Det sista allvarliga försöket att justera de oregelbundenheter som kvarstod i Jönköpings centrala delar inleddes efter 1854 års brand inom storsjöraden. Det togs fram en återuppbyggnadsplan som fastställdes av Kungl. Maj:ts. Planen innebar inte enbart att de tre nerbrunna kvarteren ersattes med idag kvarstående rätvinkliga kvarter, utan hela stadens bebyggda stadsområde överlagrades med ett rutmönster av rätvinkliga kvarter och nya, raka och breda gator. Den stadsbrand som man väntade på för att kunna genomföra planen inträffade dock aldrig och planen verkställdes därmed i mycket liten utsträckning i stadens östra del. Däremot kom denna plan att spela stor roll som utvidgningsplan mot väster och planen togs fram av C Wiggman.

Före 1870-talet fanns inga enhetliga direktiv för hur stadsplaneutvidgning skulle ske. Alla stadsplaner var dock tvungna att gillas av Kungl Maj:t för att bli gällande. I förindustriell tid var städernas storlek mer eller mindre permanenta och bildande av nya kvarter genomfördes enbart vid stadsgrundning eller vid återuppbyggnad efter bränder. Industrialismen medförde en utvidgning av staden och detta nya läge medförde att oordnad förstadsbebyggelse började uppföras och detta önskade man förhindra. För att kunna hantera dessa nya förhållanden med ett kraftigt ökat exploateringstryck infördes de fyra stadsstadgorna gällande samtliga rikets städer.

En av dessa fyra berör hur staden skall göras brandsäkrare. Till att börja med krävde byggnadsstadgan att varje svensk stad inom två år skulle ta fram en ny stadsplanekarta som tydligt illustrerade gamla och nya stadsdelar. Vidare påbjöd stadgarna att städerna skulle förses med breda trädplanterade boulevarder / esplanader och tomtskillnadsgator som delade kvarter i två delar.

Eftersom 1877 års plan inte var tänkt att bli en schablonmässig fortsättning på redan rådande rutnätsplan så gavs stadsplaneuppdraget denna gång till arkitekten Per Georg Sundius, som bland annat tog fram esplanadgenomkorsade planer för Sundsvall, Söderhamn, Södertälje, Halmstad och Trosa.
Stadsplanearbetet som Sundius genomförde innehöll problematiken att genomföra en diskret övergång till de stora kvartersrutor med tomtskillnadsgator som han ville ha. På Väster löstes problemet genom att det gamla systemet fullföljdes söder och väster ut tills hela området fyllts, bl a till Kungsgatans nykomponerade esplanad. Söder om Kungsgatan började det nya systemet sträcka sig ända ner till stadsgränsen. Östra centrum fick inte samma mjuka och naturliga övergång utan den sedan tidigare fastställda Tullportsgatan fick ny riktning och blev därmed vinkelrät baslinje för de nya stora rutnätskvarteren österut. Gammal bebyggelse hindrade länge Östra Storgatan från att få den krökta sträckningen strax väster om Vedtorget som behövdes för att gatan rätt skulle passa

in i 1877 år stadsplan. Östra centrum försågs aldrig med någon esplanad, men tomtskillnadsgator lades fram i kvarteren Ciceronen, Cedern och Cisternen, där Erik Dahlbergsgymnasiet är beläget idag, vilka alltså inte kvarstår idag. Vidare delades enstaka kvarter i syd-nordlig riktning genom 1877 års plan.

Det svåraste hindret för den eftersträvade regelbundenheten i kvartersmönstret var järnvägarna. I stadsplaner för svenska städer från slutet av 1800-talet kan man se att strandlinjer, ägogränser och husgrupper mm får ge vika för rutnätsmönstrets framfart, men för järvägarnas sträckning böjer sig kvarteren. Så sker även i Sundius plan för Jönköping, de ända snedvinklade kvarter som han konstruerade i planen var belägena utmed stambanans sträckning Jönköping – Nässjö, utmed Artilleri- och Rosenbergsgatan.
1877 års stadsplan stod sig oförändrad fram till 1912 och var därmed rätttesnöret för utvecklingen i staden under trettiofem år.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det som kom till uttryck i staden via 1800-talets stadsplanering i stadens östra del är att gator och kvarter till viss del rätades upp för att åstadkomma en större enhetlighet i staden. Vidare kan det utläsas från planerna att några kvarter delades via gränder som skulle kunna liknas vid tomtskillnadsgator. Dessa delningar skedde till stor del som en förlängning av de vattugränder som redan fanns i staden från Storgatan mot Vätterns strand. Därmed utvecklades till viss del ett rutnätsmönster i staden, vilket eftersträvades under 1800-talet.

Det som överensstämde med den äldre planeringen var strävan mot ordning och överskådlighet, som fick ett rationellt angreppsätt till följd. Denna strävan gav ett så systematisk planområde som möjligt, med raka gator och rätvinkliga kvarter som skulle delades in i regelbundna tomter och bebyggas på ett enhetligt sätt. Målet vid stadsplanering under 1800-talets senare del, enligt 1874 års byggnadsstadga, var att skapa förutsättningar för en väl fungerande trafik, goda sanitära förhållanden, hög brandsäkerhet och en estetiskt tilltalande och för staden representativ stadsbild.

Under 1890-talet började en ny stadsplaneringsskola göra sig gällande i landet ledd framför allt av Per Olof Hallman, bl a stadsplanedirektör i Stockholm. Dessa planer sökte lämna rutnätsmönstret och de räta vinklarna genom att anpassa planen till terrängen och befintliga vägsträckningar. Här söktes skapa ett omväxlande stadslandskap, med konstnärligt gestaltade rumsbildningar och tilltalande utblickar. Kanske denna utveckling delvis bidrog till att Östra centrum aldrig fick en genomgripande rutnätsplan.

Denna fantasifulla kvartersgeometri kunde dock inte kombineras med 1874 års byggnadsstadga i de trähusbebyggda landsortsstäderna och när de för Jönköpings del brandtekniska förutsättningarna för en mer varierande planstruktur fanns att tillgå hade kvarteren redan till stor del blivit låsta genom ny bebyggelse. Under 1900-talets inledning prioriterades

planeringsarbetet för att utöka den planlagda ytan mot stadsgränsen för att göra det möjligt att hindra uppkomsten av oplanerad förortsbebyggelse i stadens utkanter. Därmed kom den huvudsakliga planstrukturen i stadens centrala delar att bibehållas, enligt 1600- och 1800-talets planutförande.

1950-1970 – kvartersomfattande exploateringsföretag

En generalplan arbetades fram mellan 1947-49, bland annat för att se till markanvändningsfördelningen, mellan industri, boende och anläggningar för allmänna ändamål. Planen förmedlade att en beredskap fanns för att det i Jönköping skulle ske en stadsomvandling. I befolkningsprognosen förutsågs en kraftig befolkningsökning, en expanderande bilism och en ökande efterfrågan på varor och tjänster, vilket pekade på en intensifiering av kommersiella aktiviteter.

Under 1950-talet fortgick exploateringen i huvudsak enligt tidigare tillvägagångssätt, fastighet per fastighet, men utifrån den större skala som började tillämpas under 1920-talets senare del. En viktig förutsättning för stadens utveckling under de två nästkommande decennierna var att staden nu gjorde omfattande inköp av mark och fastigheter under 1950- och 60-talen. Dessa inköp av mark gav delvis förutsättningen för de omvandlingar som genomfördes till stor del under samma tidsperiod. Inköpen avtog under 1970-talet.

Parkering- och detaljhandelsutredningen samt generalplanen från 1950 förutsatte rivning av den äldre 1800-talsbebyggelsen i de centrala delarna. Denna bedömningen har sannolikt sin grund i den förväntade befolkningstillväxten och därmed ett större behov av olika servicefunktioner. Stadens funktion som centralort, väl belägen ur landsvägstrafikssynpunkt, kombinerat med hela regionens expansiva förändringar, såväl som själva staden, och den allmänna utökningen och centraliseringen av samhällsservicen gav ökade krav på tillgodoseende av många olika behov inom regionen och inom den egna orten, exempelvis ökade krav på stadens institutioner, administrativa organ och andra serviceanordningar etc. Den förändrade situationen sammantaget ställde alltså ökade krav och gav ökande behov. De ledande i kommunen förväntades tillgodose dessa krav och behov.

Dessa rivningar som förutsattes, utifrån utredningar och generalplanen från 1950, inom de centrala delarna genomfördes till stor del under 1950-talet och 1960-talet. Under 1960- och 1970-talen var stadsomvandlingen intensiv till följd av att verksamheten för handel, service och administration ständigt växte och därmed var i behov av större verksamhetsytor.

Exploateringsprojekten blev allt större, vilket gav att bebyggelsen inom kvarter totalsanerades och fastigheter och kvarter slogs samman för att ge möjlighet till uppförande av storskalig och massivt sammanhängande bebyggelse. Denna nya bebyggelse uppfördes över större delarna av de nybildade kvartersytorna och gårdsmiljöerna raderas därmed.

Andelen 3 - fd Domushuset - 1960.

Astern 9 - 1959.

Almen 13 - 1964

Cigarren 19 - 1963 - boendekomplex med parkeringsdäck, handels-, kontors, och verksamhetslokaler.

Björklövet 5 - 1969

Exempel på storskalig blockbebyggelse som breder ut sig över hela kvarter utgörs bland annat av:

En hel rad av handels- /kontorskomplex uppfördes i kvarteren mellan Östra Storgatan och Smedjegatan, exempelvis den västligaste delan av Andelen 3 uppfördes som Konsumbutik 1960, Astern 9 och 11 uppfördes som handels- kontorskomplex 1959, Almen 13 uppfördes som handelskomplex 1964.

Björklövet 5 uppfördes 1969 och utgör ett kvartersomfattande komplex innehållande både boende, handels- samt kontors- och verksamhetslokaler.

Cigarren 19 uppfördes 1963 och utgörs av tre höga bostadsdelar och en låg länga med handel och kontor mot Östra Storgatan. Mellan bostadsdelarna är en innergård belägen mellan byggnadskropparna och markplanet mot söder innehåller parkeringsdäck.

Utmed Smedjgatans södra sida uppfördes 1965 ett bank-, handels-, kontorskomplex inom fastigheterna Ansvaret 1 och 2. Ett drastiskt och djärvt brott mot den tidigare trähusbebyggelsen utmed Smedjegatan, vilken delvis är bevarad än idag.

I kvarteret Dvärgen 18 uppfördes ett bostadskomplex 1960 i mycket karaktäristiskt utförande för sin tid med loftgångar och vinkelställd balkongförsedd fasad.

Denna typ av exploatering har även genomförts under 1990-talet bland annat via Aktern 1, som innebär ett bostadskomplex mellan Norra Strandgatan och Östra Storgatan. Vidare kan här Droskan 12 nämnas.

Den förändring av staden som tog fart under 1950-talet och sedan ökade successivt har delvis gett staden en nya karaktär. Den delvis nya planstrukturen innebär större fastigheter, vilka skapats genom att mindre kvarter slagits samman. Kvarteren och fastigheterna har i vissa fall ökat i skala och bebyggts med massiva sammanhängande komplex i flera våningar, som utgör större delen av kvarterens markyta, istället för den tidigare lägre trä bebyggelsen som nästintill uteslutande bestod av en tvåvåningsbostadsdel med långsidan mot gatan och en innergård med flera mindre och enklare byggnader.

De senaste decenniernas förtätning

Sedan 1980-talet har nybyggnationer i stadsdelen till stor del skett genom mer eller mindre anpassad förtätning. Tankarna kring anpassning till befintlig bebyggelse och dess karaktär började då göra sig gällande. Detta fick till följd att de stora byggnadskomplexen som tidigare lades som en stor matta över kvarteren till viss del frångicks, t. ex. bostadshuset i kv Dolken 10 som uppfördes kring en öppen innergård. Detta flerbostadshus

har även en uppdelning och variation i fasaden för att återknyta till den tidigare fastighetsindelningen.

Ett av de senare exemplen på en återuppbyggnad av nedbrunna trähusbebyggda kvarter utmed Smedjegatan är Arkadien 11, där har något nytt sökt skapas, men samtidigt genom en anpassning både till den intilliggande småskaliga 1800-tals träbebyggelsen och den något nyare och storskaligare bebyggelsen i andra änden. Detta har man genomfört genom att gradvis öka skalan och det moderna uttrycket. Man har anpassat genom fasadmaterial och skala, men samtidigt strävat mot ett formspråk enligt 2000-talet i fasadens utformning, exempelvis träpanelens utformning samt fönstrens och fönsterfodrens utformning mm.

Parallellt med dessa exploateringar med tankar kring anpassning har även storskaliga och kvartersomfattande exploateringar fortsatt in på 2000-talet. Exempel på detta finns i Aktern 1, Ankaret 9 och Apoteket 6.

Lång kontinuitet av kommersiell verksamhet - handel och service

Via välbevarade handels- och hantverksgårdar kan vi följa en tidig del av den kommersiella verksamheten i staden. Vidare under 1800-talet utvecklades denna verksamhet vidare via bankpalats, Stora hotellet, teater och andra hotell mm.

Nästa stora fas av den kommersiella verksamheten följer vi främst via de stora handelskomplex som uppförts utmed Östra Storgatan från 1960-talet, exempelvis Andelen 3.

Handeln i området har länge varit en viktig näringsgren under 1990-talet skedde en kraftig nergång. I början av 1990-talet öppnades köpcentrat A6 och efter ett par år (1997) hade antalet verksamma inom handeln i Östra centrum halverats och enligt statistiken har handeln 2003 åter ökat till 1991 års nivå.

Denna utveckling förväntas vidareutvecklas genom stadsbyggnadsvisionen och Norra Munksjöprojektet. Det som genomförts hittills är Munksjöbron som för bort biltrafiken och därmed öppnar upp markytor utmed Munksjöns norra strand, där strandpromenad och bebyggelse innehållande caféer, restaurang, turistinformation mm planeras. Busstrafikens sträckning planeras även att flyttas över till Hamnkanalens västra sida för att skapa en sammanhängande strandpromenad från Vättern via Hamnkanalen till Norra Munksjön. Vidare har ett parkeringshus uppförts för att göra det möjligt med en ny stor anläggning inom kvarteret Atollen, där parkeringen i dag är belägen. Inom Atollen planers handels-, kontors-, hotellverksamhet mm. Sedan kommer även bostäder utmed både Östra och Västra kajen att uppföras på sikt om planerna kommer att fullföljas.

Den del av Arkadien 11 som är mest anpassad och närmast 1800-tals träbebyggelsen.

Arkadien 11 i korsningen Smedjegatan-Lantmätargränd.

Arkadien 11, fasaden utmed Smedjegatan.

Stadskarta över centrala Jönköping där planerna inom Norra Munksjöprojektet på ny bebyggelse redovisas.

Gällande skydd av kulturhistoriska värden

Skyddad bebyggelse enligt Kulturminneslagen

Karta som visar bebyggelse i Östra centrum som skyddas genom Kulturminneslagen.

Bild över Gamla Rådshuset.

Gamla Rådhuset - Antiken 1

Den första stenen lades den 4 maj 1696 och byggnaden var klar i oktober 1699, efter ritningar av dåvarande landshövding Erik Dahlberg. Huset fungerade som rådhus från invigningen 1699 till november 1914.

Två bränder har skadat rådhuset. Efter återuppbyggnaden 1794 fick huset den karaktär det har idag.

Huset är byggt av sten i tre våningar under brutet, valmat tegeltak. Bottenvåningen är rusticerad. Byggnaden fick en grundlig restaurering 1976-1977.

Några större ingrepp i byggnadsstommen har inte gjorts. Rumsindelningen i de nedre våningarna är i stort sett den samma som på 1600-talet.

I trapphuset finns valv från 1600-talet. Den övriga inredningen är från 1700-talets slut eller senare.

Göta Hovrätt - Arkivet 1

Göta Hovrätt uppfördes mellan åren 1639 och 1665. Byggd i återhållsam klassicism med sandsten från Södra Vätterbygden. Murarmästaren Heinrich Gottwald ledde arbetet.

Klockaregården - Björnen 1

Byggdes 1791 efter den stora stadsbranden 1790. Den rikt utformade panelen tillkom vid renovering på 1850-talet. Tillsammans med bevarade gårdsbyggnader bildar huvudbyggnaden en sluten gårdsmiljö som är ett exempel på 1700-talsgård.

Millqvistska och Fries-Queckfeldtska gården - Björnen 10

Millqvistska och Fries-Queckfeldtska gården byggdes1790 av klockgjutaren Johan Magnus Fries. Byggnaden har tjänat som hantverksgård.

Gamla Landshövdingehuset - Blixten 7

Byggt mellan 1790 och 1795 som bostad åt prosten Samuel Fredrik Wibohm. Troligen ritad av Peter Georg Salvin. Ombyggt 1836-1838. Länsresidens mellan 1825 och 1886.

Museigatan 3 och 5 - Dolken 11

Trähus från 1850-talet.

Kristine kyrka - Bikten 11

Ritades av slottsbyggmästaren Hans Fleming. Kyrkobygget startades 1649 och kyrkan invigdes 1673.Tornet slutfördes dock inte förrän omkring 1690.

Bevarandeprogram

Programmet tar upp stadsbildsmässiga värden i Östra centrum. Stadsdelen har vuxit fram under en lång period, från 1600-talet tills idag. Denna successiva framväxt under lång tid har skapat en tät, detaljrik och varierande stadsbild. Detta är kvaliteter som senare omfattande exploateringar inte innhar enligt bevarandeprogrammet.

Arkitektur- och stadsplaneideal har, liksom sociala ekonomiska förhållande förändrats sedan 1600-talet. Stadsdelens historia uttrycks bland annat via dess hus, gator, parker och torg. Både generella och mer lokala förändringar kan utläsas i stadsbilden. Jönköping utrycker exempelvis industrialiseringen och mer specifikt lokalt utrycker stadsdelen den under 1600-talet ovanliga kombinationen av näringar som handel, hantverk, jordbruk och administration.

Avsikten med programmets urval av miljöer och enskilda byggnader är att det skall värna olika delar av den mångfasetterade stadsbilden. Målet är att urvalet skall skildra levnadsvillkoren för olika grupper i samhället under olika tidsperioder, men även att påvisa unika och allmängiltiga förhållanden som format stadsbebyggelsen.

Det kommunala bevarandeprogrammet tar upp följande delar inom Östra centrum som kulturhistoriskt värdefulla:

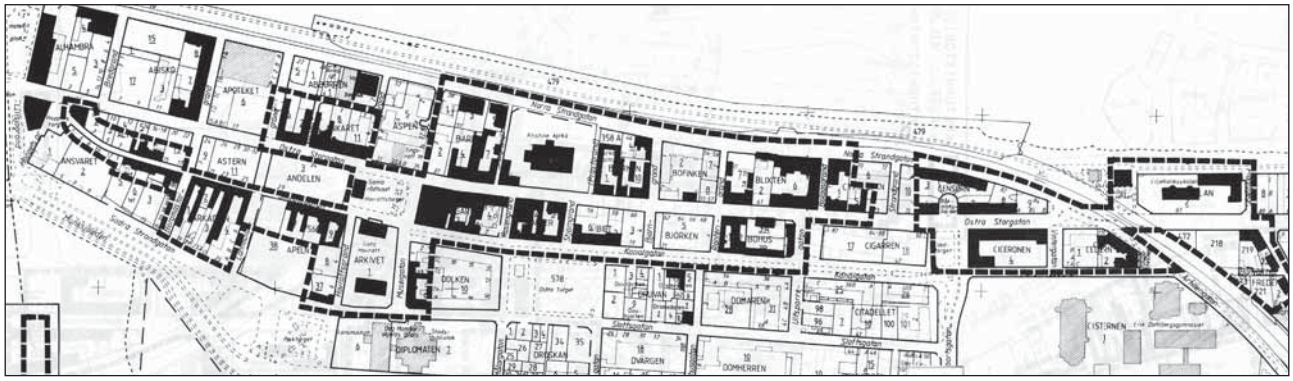

Karta som visar vilken bebyggelse i Östra centrum som är upptagen i det kommunala bevarandeprogrammet.

Storgatan och Smedjegatan

Östra centrums stadsplan är ett tidigt exempel på renässansens rutnätsformiga stadsplaneideal. Medeltidens topografiskt anpassade planmönster finns även represeneterat inom stadsdelen, därav åskådliggörs övergången till nya ideal, traditioner och lokala förutsättningar.

Jönköpings centrum bestod till stor del av stadens offentliga byggnader under 1600-talet. Kyrkan, rådhuset och hovrätten låg vid torget. Dessa offentliga byggnader dominerade stadsbilden och dess monumentala utformning och placering kring torget var en symbolisk maktmanifestation för den tidens samhällsskick. Vidare var de större handels- och ämbetsmannagårdarna placerade i torgets närhet. Detta mönster återkommer i flertalet svenska städer. Miljön kring Storgatan och Smedjegatan uttrycker det speciella förhållandet i staden, under denna tidsperiod, att ingen speciell näring dominerade utan handel, hantverk, administration och även jordbruk var jämbördiga.

Miljön kring Hovrättstorget och Kristine kyrka samt Smedjegatan utgör en sammanhållen miljö av förindustriell karaktär. Bebyggelsen inom denna del av området är av två slag båda med delvis karaktäristisk utformning för Jönköping. Bostadsbebyggelsen karaktäriseras av en för staden speciell panelarkitektur. De monumentala institutionerna har även de en speciell utformning genom att några av dessa har ritats av Erik Dahlberg och de vittnar även om Kronans stora intresse för Jönköping under 1600-talet.

De båda gatusträckningarna visar även handelns utveckling i stadsdelen sedan 1600-talet och framåt. Det finns representanter från handelsgårdens varierande utformning, butiker av olika storlekar och ålder samt varuhuskomplex.

Området har fastställts som Riksintresse av Riksantikvarieämbetet.
Enskilda byggnader som upptagits i programmet som särkilt kulturhistoriskt värdefulla redovisas på kartan ovan.

ÖP - 2002 - Riksintresse

Jönköpings tätort är av riksintresse för kulturmiljövård.

Karta ur ÖP 2002, som markerar riksintresseområdena inom Jönköpings tätort.

Beskrivning

Riksintresseområdet omfattar enligt kommunens bedömning Öster, Väster med institutionsområdet, dammarna i Vattenledningsområdet och Söder/Torpa. Dessa områden innehåller goda och välbevarade exempel som på olika sätt speglar viktiga och tidstypiska skeden i stadens historia. De äldsta bevarade byggnaderna härstammar från stormaktstiden som t.ex. miljön kring Hovrättstorget och Kristine kyrka. Trähusbebyggelsen har gett staden karaktär under ett par århundranden, som t.ex. vid Smedjegatan och på Väster. Därefter växte stenstaden fram på söder, med en väl sammanhållen och funktionalistisk bebyggelse.

Målsättning

Att bevara områdenas kulturvärden och speciella karaktär. Vattenledningsområdet bör säkerställas som ett friluftsområde.

Rekommendationer

För områdena gäller varsamhetskraven i plan- och bygglagen (3 kap 10, 12, 13, 15 § § PBL). Som ett underlag för bedömningar vid bygglov eller andra åtgärder finns de kulturhistoriska inventeringarna för bebyggelse samt remissutgåvan ”Fördjupad beskrivning av kulturmiljövårdens riksintressen i Jönköpings stad 1993/1994”.

I samband med ändring av detaljplaner inom de berörda områdena bör det prövas att införa särskilda skyddsbestämmelser för den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen, som inte redan är skyddad.

Fördjupad beskrivning av kulturmiljövårdens riksintressen i Jönköpings stad 1993/1994

Beskrivning

Efter en omfattande brand i den medeltida staden upprättades en ny stadsplan 1612 och staden återuppfördes öster om slottsområdet. Stadsplanen innehöll, enligt samtida holländska förebilder,, en bred huvudgata med tillhörande tvärgator, befästningsanordningar och ett kanalsystem. Kanalsystemet kom aldrig att byggas ut till fullo. Enbart en kanalarm och en hamnbassäng anlades (nuvarande Kanalgatan respektive Östra torget). Huvudstrukturen i området mellan Hovrättstorget och kanalen präglas idag av denna första plan för området.

Från 1600-talets mitt uppfördes hanverks- och handelsgårdar, ämbetsmannagårdar samt institutionsbyggnader. Institutioner som Göta Hovrätt, Rådhuset, Kristine kyrka samt Trivialskolan uppfördes kring Hovrättstorget. Staden utvecklades till en administrativ centralort med länsförvaltning, hovrätt och kyrka jämte dess funktion som viktig handels- och hantverksstad.

Den första stadsplanen för området förändrades marginellt under 1700-talet. På grund av Sveriges krigsframgångar mot Danmark förlorade staden sin strategiska placering som gränsstad mot Danmark, vilket skapade en stagnation i stadens utveckling. Det var först under 1800-talets första hälft som det, under 1600-talet, planlagda området kunde ses som helt utbyggt.

Först 1837 fick Jönköping sin första lokala byggnadsordning som reglerade estetisk utformning, storlek, våningstal och brandsäkerhet med mindre brandgator. Staden kompletterades under 1800-talets första hälft av träbebyggelse med Empiren som ideal. Utmed Östra Storgatan och Smedjegatan uppfördes enkla handels- och hantverksgårdar med ljust målade träfasader mot gatan. Gårdarnas bebyggelse i form av verksamhetslokaler, stall, avträden mm placeras runt en stensatt innergård. Jordbruksmark på Kålgården eller Bymarken tillhörde oftast stadsgårdarna.

Vid 1800-talets slut skedde en utveckling av staden delvis öster ut. 1874-års byggnadsstadgar för hela riket medförde att en ny stadsplan togs fram 1875. Monumentala stenbyggnader i tre till fyra våningar uppfördes i historicerande byggnadsstilar i Östra storgatan östra förlängning. I västra delen av området kring Hoppets torg uppfördes två stora bankbyggnader ritade av Gustav Wickman. Vidare uppfördes tidigare Stora Hotellet 1856-60 efter ritningar av Birger Oppman och Helgo Zettervall. Vid Hovrättstorget uppfördes 1905 en kombinerad teater- och hotellbyggnad.

Under 1900-talet har bebyggelsen inom Öster förändrats och förnyats successivt. Under skeendet av denna utveckling har gatumönstret enligt

1600-talets stadsplan bibehållits intakt. Nybyggnationen som tillkommit i stadsdelen sedan 1950-talet har genomförts i stora block där hela kvarter rivits för att bereda plats för kombinerade affärs- och bostadshus. Exempel på sådana projekt är länsmuseumet och stadsbiblioteket som uppfördes 1956 respektive under 1970-tal.

1875 års stadsplan för området var tillräckligt stort för att inte vara i behov av utvidgning vid 1950-talets början.

Motivering

Östra centrum ses som ett bra exempel på den blomstrande stormaktstiden under 1600-talet. 1612 års stadsplan var gällande fram till mitten av 1800-talet, vilket visar på samtidens storslagna stadsbyggnadsideal och Jönköpings strategiska läge som gränsfästning och gränshandelsstad. Gatumönstret utformades efter förebilder på kontinenten och översattes till svenska förhållanden. 1612 års huvudgatumönster är näst intill intakt i dagens gatunät. Smedjegatan fick dock en medeltida och lätt böjd form på grund av då rådande topografiska förhållanden.

De institutionsbyggnader som finns kvar sedan stormaktstiden är Göta Hovrätt, Rådhuset, Trivialskolan och Kristine kyrka. Dessa byggnader uppfördes i sten under perioden 1650-1700 efter förebilder från storstädernas renässans- och barockbyggnader. Rådhuset och Trivialskolan är uppförda efter ritningar av landshövdingen och arkitekten Erik Dahlberg.

Från perioden ca 1790-1880 finns några välbevarade handels- och hantverksgårdar, exempelvis inom kvarteren Balder, Björnen, Blixten, Bofinken och Bohus samt en samlad miljö utmed Smedjegatans södra sida. Denna bebyggelse utgörs huvudsakligen av enkla men dekorerade träfasader i två våningar, i så kallad ”Jönköpingsempire”. Även intakta gårdsmiljöer finns representerade utmed Smedjegatan. Smedjegatans trähusbebyggelse utgör ett mycket bra exempel på hur den trähusbebyggelse var utformad som dominerade staden fram till 1950-talet.

Kring sekelskiftet 1900 och årtiondena strax därinnan kompletterades bebyggelsen med en ny tids bostadshus för både borgarklassen och en bredare massa. Exempelvis uppfördes Stora Hotellet kring 1860 ritat av Helgo Zettervall och bankpalatset vid Hoppets torg kring 1900. Vid Hovrättstorget uppfördes en teater- och hotellbyggnad 1905 med en utformning i Jugend och nationalromantik.
Vidare exempel utgörs av Cedern 2 (officersbostäder till A6).

Funktionalismens stilideal började framträda tydligt i stadsdelen från 1935 till och med 1960-talet via den kompletteringsbebyggelse som uppfördes under den tidsperioden.

Under 1960- och 70-talen dominerade blockbebyggelsen, som innebar

sammanhängande koplex som breder ut sig över hela kvarter. En mer anpassad och småskalig förtätning genomfördes under 1980-talet.

Få svenska residensstäder torde ha kvar så synnerligen välbevarade förvaltningsbyggnader från 1600-talets mitt som fortfarande används för sitt ursprungliga ändamål. Denna bebyggelse är monumentalt utformad med påkostade fasader i sten och puts.

Sammanfattningsvis utgör Östra centrum ett gott exempel på en nyanlagd stadsdel utanför en medeltida stad, som utvecklats successivt under århundraden, där varje epok och stadsbyggnadsideal på ett tydligt sätt satt sin prägel på staden. Bebyggelsemässigt ger Öster ett heterogent intryck, men välbevarad bebyggelse finns kring Hovrättstorget, vid Kristine kyrka, utmed Smedjegatan och i kvarteren kring järnvägsviadukten. Kvarteren utmed Norra Strandgatan uppvisar välbevarad bebyggelse från perioden 1900-1980-talen.

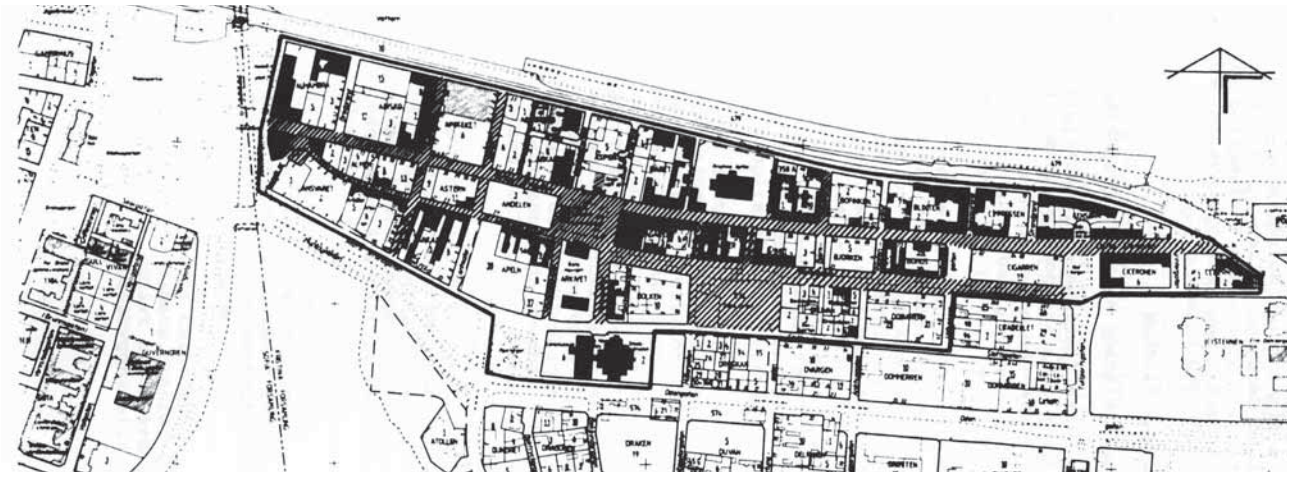

Karta som visar riksintresseområdets föreslagna avgränsning, observera dock att detta förslag aldrig fastslogs, men man hänvisar dock till detta i ÖP.

Kvalitéer/värden

Här följer ett resonemang kring olika kulturhistoriska värden utifrån Östra centrum som helhet. Värdehanteringen rörande enskilda fastigheter och kvarter hanteras senare, men här är det enbart bebyggelsen från 1950 till idag som berörs.

Kontinuitetsvärdet

För hela stadsdelen är det mest övergipande värdet kontinuitetsvärdet, som bidrar till att områdets utveckling, från 1600-talet till idag, ger fysiska uttryck i staden och därmed berättar på ett pedagogiskt sätt om stadens historia. Kontinuitetsvärdet utgörs i sin tur av olika samhällshistoriska, socialhistoriska och arkitektoniska aspekter.

Sammanfattningsvis utgör Östra centrum ett gott exempel på en nyanlagd stadsdel utanför en medeltida stad, som utvecklats successivt under århundraden, där varje epok och stadsbyggnadsideal på ett tydligt sätt satt sin prägel på staden.

Exempel på fysiska uttryck som utgör kontinuitetsvärdet i området

1612 års stadsplan

Östra centrum ses som ett bra exempel på den blomstrande stormaktstiden under 1600-talet. 1612 års stadsplan var gällande fram till mitten av 1800-talet, vilket visar på samtidens storslagna stadsbyggnadsideal och Jönköpings strategiska läge som gränsfästning och gränshandelsstad. Gatumönstret utformades efter förebilder på kontinenten och översattes till svenska förhållanden. 1612 års huvudgatumönster är näst intill intakt i dagens gatunät. Smedjegatan fick dock en medeltida och lätt böjd form på grund av då rådande topografiska förhållanden.

1600-talets institutionsbyggnader

Få svenska residensstäder torde ha kvar så synnerligen välbevarade förvaltningsbyggnader från 1600-talets mitt som fortfarande används för sitt ursprungliga ändamål. Denna bebyggelse är monumentalt utformad med påkostade fasader i sten och puts.De institutionsbyggnader som finns kvar sedan stormaktstiden är Göta Hovrätt, Rådhuset, Trivialskolan och Kristine kyrka. Dessa byggnader uppfördes i sten under perioden 1650-1700

efter förebilder från storstädernas renässans- och barockbyggnader. Rådhuset och Trivialskolan är uppförda efter ritningar av landshövdingen och arkitekten Erik Dahlberg.

Handel och hantverksgårdar - 1790-1880

Från perioden ca 1790-1880 finns några välbevarade handels- och hantverksgårdar, exempelvis inom kvarteren Balder, Björnen, Blixten, Bofinken och Bohus samt en samlad miljö utmed Smedjegatans södra sida. Denna bebyggelse utgörs huvudsakligen av enkla men dekorerade träfasader i två våningar, i så kallad ”Jönköpingsempire”. Även intakta gårdsmiljöer finns representerade utmed Smedjegatan. Smedjegatans trähusbebyggelse utgör ett mycket bra exempel på hur den trähusbebyggelse var utformad som dominerade staden fram till 1950-talet.

Nya arkitektoniska uttryck kring 1900

Kring sekelskiftet 1900 och årtiondena strax därinnan kompletterades bebyggelsen med en ny tids bostadshus för både borgarklassen och en bredare massa. Exempelvis uppfördes Stora Hotellet kring 1860 ritat av Helgo Zettervall och bankpalatset vid Hoppets torg kring 1900. Vid Hovrättstorget uppfördes en teater- och hotellbyggnad 1905 med en utformning i Jugend och nationalromantik. Vidare exempel utgörs av Cedern 2 (officersbostäder till A6). Funktionalismens stilideal började framträda tydligt i stadsdelen från 1935 till och med 1960-talet via den kompletteringsbebyggelse som uppfördes under den tidsperioden.

Storskalig kvartersomfattande blockbebyggelse

Under 1960- och 70-talen dominerade blockbebyggelsen, som innebar sammanhängande byggnadskomplex som breder ut sig över hela kvarter eller stora delar av kvarter. Denna bebyggelse berättar om ett Sverige i en stark ekonomisk tillväxt och en stor tilltro till framtiden samt om Jönköpings allt ökande roll som centralort i regionen, vilket ställde krav på en expansion. Den ökande handeln, servicen och kontoriseringen kom till yttryck via dessa storskaliga och kvartersomfattande komplex.

Exempel på exploateringar enligt detta storskaliga stadsplaneideal i området är:

En hel rad av handels- /kontorskomplex uppfördes i kvarteren mellan Östra Storgatan och Smedjegatan, exempelvis den västligaste delan av Andelen 3 uppfördes som Konsumbutik 1960, Astern 9 och 11 uppfördes som handels- kontorskomplex 1959, Almen 13 uppfördes som handelskomplex 1964.
Björklövet 5 uppfördes 1969 och utgör ett kvartersomfattande komplex innehållande både boende, handels- samt kontors- och verksamhetslokaler.

Cigarren 19 uppfördes 1963 och utgörs av tre höga bostadsdelar och en låg länga med handel och kontor mot Östra Storgatan. Mellan bostadsdelarna är en innergård belägen mellan byggnadskropparna och markplanet mot söder innehåller parkeringsdäck.

Utmed Smedjgatans södra sida uppfördes 1965 ett bank-, handels-, kontorskomplex inom fastigheterna Ansvaret 1 och 2. Ett drastiskt och djärvt brott mot den tidigare trähusbebyggelsen utmed Smedjegatan, vilken delvis är bevarad än idag.

I kvarteret Dvärgen 18 uppfördes ett bostadskomplex 1960 i mycket karaktäristiskt utförande för sin tid med loftgångar och vinkelställd balkongförsedd fasad.

Denna typ av exploatering har även genomförst under 1990-talet bland annat via Aktern 1, som innebär ett bostadskomplex mellan Norra Strandgatan och Östra Storgatan. Vidare kan här Droskan 12 nämnas.

Väl bibehållna arkitektoniskt tidstypiska byggnader - finns representerade för flertalet av decennierna sedan 1650-talet.Bebyggelsen i Östra centrum ger ett heterogent intryck, men välbevarad bebyggelse finns bland annat kring Hovrättstorget, vid Kristine kyrka, utmed Smedjegatan och i kvarteren kring järnvägsviadukten.

De byggnader som är uppförda från 1950-talet till idag, med undantag av några enstaka 1940-talsbyggnader, behandlas i den kombinerade inventerings- och utvärderingsdelen som följer.

Lång kontinuitet av kommersiell verksamhet - handel och service

Via välbevarade handels- och hantverksgårdar kan vi följa en tidig del av den kommersiella verksamheten i staden. Vidare under 1800-talet utvecklades denna verksamhet via bankpalats, Stora hotellet, teater och andra hotell mm.

Nästa stora fas av den kommersiella verksamheten följer vi främst via de stora handelskomplex som uppförts utmed Östra Storgatan från 1960-talet, exempelvis Andelen 3.

Handeln i området har länge varit en viktig näringsgren. Under 1990-talet skedde en kraftig nergång. 1987 öppnades köpcentrat A6 och efter tio år (1997) hade antalet verksamma inom handeln i Östra centrum halverats. Men enligt statistiken från 2003 hade handeln åter ökat till 1991 års nivå.

Den kommersiella näringsgrenen väntas under 2000-talets slut att utvecklas vidare via exploateringen av Munksjöns strand och Atollen. Exploateringen utmed Munksjön har gjorts möjlig genom att trafiken letts om till en bro över Munksjön, vilken invigdes 17 juni 2006.

Bostadsbrist återigen

Under 1990-talet började en snabb omflyttning från mindre orter till de större städerna. Omflyttningen skedde framför allt till städer med högskolor och universitet. Detta skapade en allt större bostadsbrist i Jönköping och vid sekelskiftet var den omfattande. I denna utveckling skapades en större efterfrågan på centralt placerade bostäder. Det gick dock trögt att få igång produktionen av bostäder pga höga produktionskostnader. Men det som kom att uppföras var till stor del så kallade kategoribostäder, exempelvis exklusivare bostäder i attraktiva lägen, äldreboende och ungdomsbostäder. T. ex. bostadshuskomplexen i kv Aktern 1 och Ankaret 9 berättar om denna samhällsutveckling inom Östra centrum.

Östra centrum enligt uppsatta värderingskriterier

Östra centrum enligt uppsatta värderingskriterier

I följande avsnitt kommer det huvudsakliga innehållet bestå av en kombinerad inventering och utvärdering av bebyggelsen inom stadsdelen. Värderingskartan sammanfattar värderingen av bebyggelse. Värderingen sker utifrån de uppsatta kriterierna (se nästa sida). De två värderingsgraderna har tilldelats var sin färg (röd respektive grön), med vilken berörda byggnader / kvarter färgas in på denna karta.

Värderingskriterierna utgår från Plan- och bygglagens tredje kapitel.

Värderingskartans syfte och användning

Syftet med denna karta är att möjliggöra en snabb överblick över Östra centrum och hur dess kvalitéer och värden är fördelade.

En sådan här förenklad värdering enligt två kriterier markerade med olika färger på en karta ger alltid en mer eller mindre förenklad bild av verkligheten. Observera att en sådan här värdering aldrig kan vara slutgiltig, utan kan komma att revideras utifrån samhällets utveckling och en förändrad syn på det kulturhistoriska värdet.

Utifrån denna karta kan den markerade bebyggelsen sökas upp i avsnitten, röd och grön bebyggelse, där kvalitéer och värden beskrivs. Materialet är ett värdefullt underlag vid bygglovshantering, planarbete samt förvaltning av bebyggelsen.

Särkilt värdefull byggnad eller bebyggelseområde

Särkilt värdefull byggnad-bebyggelseområde – som ej får förvanskas.

PBL 3:12 – vilket innebär att denna bebyggelse bär på särskilda värden, vilka inte får förvanskas (historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden).
PBL 3:13 – vilket innebär att särskilt värdefull bebyggelse skall underhållas så att deras särart bevaras.
Dessa värden bör med fördel resultera i skyddsbestämmelser alternativt varsamhetsbestämmelser kombinerat med höjd lovplikt genom områdesbestämmelser eller detaljplan.

Bebyggelse med betydelsefulla karaktärsdrag och värden

Bebyggelse med betydelsefulla karaktärsdrag och värden – som kräver varsam hantering av byggnadens värden och karaktärsdrag så att de tas tillvara och beaktas vid underhåll, ändring och annan utveckling.

PBL 3:10 – vilket innebär att ändring av byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess värden tas till vara (byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden).
PBL 3:13 – vilket innebär att underhållet skall anpassas till byggnadens värden (ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt) samt omgivningens karaktär.
Dessa värden / karaktärsdrag bör med fördel specificeras i detaljplan eller områdesbestämmelser, exempelvis genom varsamhetsbestämmelser. Om denna bebyggelse beaktas och därmed bibehålles kan den senare komma att bli aktuell som särskilt värdefull.

Övrig bebyggelse

Övrig bebyggelse – för vilken varsamhetskravet (se ovan) gäller allmänt.

PBL 3:10 – vilket innebär att bebyggelsens karaktärsdrag skall beaktas och dess värden tas till vara vid ändring av byggnad (byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden).
PBL 3:13 – vilket innebär att underhållet skall anpassas till byggnadens värden (ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt) samt omgivningens karaktär.
Dessa värden / karaktärsdrag bör beaktas vid bygglovshantering samt planarbete.

Värderingskarta för bebyggelsen 1950 -

Värderingskarta - markerar vilken modern bebyggelse som värderats som särskilt värdefull eller innehållande betydande karaktärsdrag

- Särkilt värdefull byggnad /bebyggelseområde
- Bebyggelse med betydelsefulla karaktärsdrag och värden
- De inramade delarna innebär att området som helhet värderats – exempelvis dess planeringsstruktur eller arkitektoniska helhet mm.

Karta - KML - Riksintressen - bevarandeprogram

Karta som visar vilken bebyggelse i området som skyddas genom Kulturminneslagen, upptagits som riksintresseområde samt den bebyggelse vilken upptagits som särkilt värdefull i det kommunala bevarandeprogrammet.

- Bebyggelse som skyddas genom Kulturminneslagen
- Riksintresse - område
- Bevarandeprogram - särkilt värdefull bebyggelse / område

röd bebyggelse

Särkilt värdefull Bebyggelse

Förteckning - röd

Andelen	3
Ansvaret	1, 2
Arken	3
Astern	9
Cigarren	19
Diplomaten	6, 7
Domherren	23
Dvärgen	18

Kv. Andelen

Karaktärsdrag

Detta handels-/kontorskomplex i två till fyra våningar ligger precis väster om Hovrättstorget. Våningsantalet är i två plan mot torget och tornar upp sig i fyra plan i kvarterets västra del. Komplexet uppfördes vid två tillfällen. Den västra delen av kvarteret uppfördes 1960 och den lägre delen som sträcker sig mot Hovrättstorget byggdes 1968.

Taket är till stor del ett flackt valmat och brutet sadeltak klätt med kopparplåt som från gatan till stor del ger intrycket av att vara plant. Byggnadens mittdel har ett plant tak. Delen mot Hovrättstorget har ett mycket lätt utskjutande takavslut, i övrigt är takavslutet lätt indraget nedanför takfoten som mycket diskret markerar taket.

Fasaden är i ljus slätputs och spritputs med indraget rutmönster i grå färgsättning. Vidare är den lätt välvda fasaden mot Hovrättstorget klädd i sandsten med ett enkelt horisontellt listverk mitt i fasaden. Ovanför detta listverk i den annars helt avskalade fasaden har ett motiv av en klassicistisk byggnad fällts in. Den lägre mittdelen är klädd i delvis stukad koppar. Delar av gatuplanet är klätt i ljust grå natursten. Sockeln är klädd i grå natursten.

Fönstren domineras av ett rektangulärt stående utförande och bågarna är i obehandlad aluminium. Dess placering har till stor del en horisontell strävan i horisontella band. Det förekommer även högre fönster med järnsmidesräcke likt franska balkonger. Skyltfönstrens bågar varierar mellan blankt stål och aluminiumprofiler.

Dörrar och entrépartier domineras av glasade ytor i aluminiumprofiler.

Byggnaden präglas starkast av modernismen med ett intryck av plant tak, ljust putsad fasad och horisontell strävan i fönsterplacering, då särkilt den västra delen. I dess östra del innehåller fasaden något mer tradtionella inslag som markerad takfot och listverk.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Andelen 3
Gatuadress:	Lantmätargränd 5-9, Smedjegatan 27, 29, Östra storgatan 34
Byggnadsår:	1960, -68
Arkitekt/Byggföretag:	Dag & Lennart Ribbing ark SAR, Koopertativa förbundets arkitekt- och ingenjörskontor
Hustyp:	Handels-/kontorskomplex

Kvalitéer/värden

Samhällshistoriskt berättar detta kombinerade handels-/kontorskomplex om den stadsomvandling som till stor del skedde i Jönköpings centrala delar under 1960-talet. Den äldre tvåvåningsträhusbebyggelsen med innergårdar ersattes med storskaligare kvartersomfattande byggnadskomplex, här delvis i fyra våningar. Dessa komplex innehöll vanligen handel och kontor. Kvarterets västra del utgör ett tidigt exempel inom stadsdelen.

Intressant i sammanhanget är även att byggnaden ursprungligen uppfördes som Domusvaruhus och att det ritades av Kooperativa förbundets arkitektkontor. Byggnaden är talande för sin tid genom att den berättar om hur konsumtionssamhället växte parallellt med välfärdssamhället och den svenska modellen skiftade under 1960-talet från den starka staten till det starka samhället.

Byggnaden innehar även arkitektoniskt värde genom att den är relativt väl bibehållen och utgör en kvalitativ 1960-talsarkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag). I den lägre delen i kvarterets östra del mot Hovrättstorget kan vi se hur en anpassning till den befintliga miljön och dess historia eftersträvats både genom skalan och den lätt välvda sandstensfasaden, som en fond till det Gamla Rådhuset. Sandstenen anknyter till Hovrättsbyggnaden i torgets södra del. I denna avskalade fasad har man även fällt in en klassicistisk byggnad inhuggen i sandstenen.

Det samhällshistoriska och det arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: takets flacka och plana utförande klätt med koppar, fasaden i ljusputs med indraget rutmönster i gråa fält, koppar, sandsten och annan grå natursten, fönstrens placering och delvis utformning och material samt enkla järnsmidesräcken i samband med altanen mot söder och de högre fönstren likt franska balkonger.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden/kvarteret/området får inte de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden som nämnts ovan förvanskas.

Kv. Arken

Karaktärsdrag

Denna byggnad är belägen söder om Stora hotellet utmed Hamnkanalen. Planstrukturen är oregelbunden med en böjd fasad mot Hamnplan och spetsigt och trubbigt vinklade hörn. Byggnaden uppfördes för att fungera som bank och även idag innehåller byggnaden bl a Handelsbankens verksamhet. Helt enligt platsens tradition med bankpalats kring Hoppets torg.

Taket är flackt utformat och troligtvis klätt i plåt. Dess avslut är kraftigt utskjutande med synliga takbjälkar. Taket ger ett mycket lätt intryck vilket är mycket karaktäristiskt för nyrealismen under 1940-talet.

Fasaden är i gult mättat tegel i karaktäristiskt utförande för sin tid med ett varierat handslaget utseende samt enkel mönstermurning kring fönster och i takfoten mm. Sockeln är i formgjuten betong med pilastrar mellan varje fönster och ribbat utförande under fönstren.

Fönstren är i enluftsutförande och rektangulärt lätt stående. De är placerade i horisontella band och bågarna är i vitmålat trä. I andra planet är fönstren lätt utkragade i vita betongomfattningar. De stora fönstren i gatuplanet har lätt välvt avslut och har bågar i kopparplåt.

Dörrarna varierar med inslag av orginaldörrar i fernissat träutförande med fönsterinfattningar samt nyare glasade dörrar i bruneloxerade aluminiumprofiler.

Fasaden innehåller även spetsvinkligt burspråksparti mot torget och ett kopparklätt envånings burspråk mot Hamnplan. Det förekommer även franska balkonger med elegant järnsmide.

1940-talets Nyrealism präglar byggnaden. Denna arkitektur är en blandning av 1930-talets funktionalism och svensk traditionalism då man under 1940-talet återigen började använda sig av sadeltak, tegel, mönstermurning, markerade sockelvåningar och takfötter mm, men i en ny återhållsam och enkel tappning med funktionalistiska influenser.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Arken 3
Gatuadress:	Hoppetsgränd 2, Hoppets torg 5, Östra Storgatan 2
Byggnadsår:	1943
Arkitekt/Byggföretag:	Kjell Westin ark SAR Sthlm
Hustyp:	Kontorsbyggnad - Handelsbanken

Kvalitéer / värden

Hoppets torg har länge präglats starkt av traditionen av bankverksamhet och så även idag. Detta traditionsvärde berättar samhällshistoriskt om bankernas funktion och makt i samhället ända från tiden då självhushållet övergick till penninghushållet.

Byggnaden innehar ett stort arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en kvalitativ och karaktäristisk 1940-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det traditions-/samhällshistoriska värdet samt det arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det flacka taket som ger ett lätt intryck genom dess kraftigt utskjutande avslut med synliga takbjälkar och tunna utförande, fasadens gula tegel med enkel mönstermurning, gatuplanets formgjutna betongutförande med pilastrar mellan fönstren, fönstrens placering utformning och material, fönstrens utkragade betongomfattningar, bursrpåk, franska balkonger med järnsmide samt samtliga inslag av koppar.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden/kvarteret/området får inte de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden som nämnts ovan förvanskas.

Kv. Astern

Karaktärsdrag

Byggnadskomplexet är beläget utmed Östra storgatans handelsstråk mellan Hovrättstorget och Hamnkanalen. I de fyra våningarna är det handel i de två nedre planen och kontor i de två övre. Kring byggnadens sydvästra hörn löper ett utskjutande parti i två våningar

Taket är plant med ett något vinklat och indraget plåtklätt avslut. Det plana taket förstärker byggnadens modernistiska prägel.

Byggnaden har till stor del curtain wall-fasader, vilket innebär en icke bärande yttervägg ofta som här i form av ett ramverk fyllt med fönsterpartier och bröstningar i färgat glas. Fönster- och glaspartierna är placerade i horisontella band med vertikala pilastrar mellan partierna i aluminium eller ädelputsutförande. Även det utskjutande lägre partiet har stora fönsterpartier i ramverk med glaspartier över och under. Glaspartierna är svarta, gula, mörkt gröna och ljust blå-gröna. De partier i fasaden som inte har detta utförande är putsade med en ytstruktur likt stående fasspontpanel. I det syvästra hörnet har byggnaden en indragen pelarförsedd loggia.

Fönstren löper i horisontella band i curtain wall-fasadens ramverk som är i obehandlad aluminium. Dess utförande är rektangulärt stående med och i det lägre utskjutande partiets andra plan har fönstren högt stående utförande med solskydd i karaktäristiskt aluminiumutförande. Skyltfönstren är stora och horisontellt sammanhängande och även de har svarta glasade partier över och under. Det finns även elegant utskjutande skyltfönster.

Runt komplexets nordvästra hörn löper ett lätt uppåtvinklat skrämtak med vinklat och indraget plåtklätt avslut likt det övriga taket.

Byggnaden är modernistiskt präglad genom dess plana tak, de glasade curtain wall-fasaderna med grafisk skärpa och skarpt skurna fasader som bär både stark horisontell och vertikal verkan.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Astern 9
Gatuadress:	Borgmästargränd 3, Östra storgatan 24
Byggnadsår:	1959
Arkitekt/Byggföretag:	Lars Löfstedt, Boo D:son Widéns arkitektkontor
Hustyp:	Handels- / kontorskomplex

Kvalitéer / värden

Samhällshistoriskt berättar detta kombinerade handels-/kontorskomplex om den stadsomvandling som till stor del ägde rum inom Jönköpings centrala delar under slutet av 1950-talet och 1960-talet. Den äldre trähusbebyggelsen i två våningar med innergårdar ersattes med storskaligare kvartersomfattande komplex, här i fyra våningar. Dessa komplex innehöll vanligen handel och kontor och detta utgör troligtvis det tidigaste exemplet inom stadsdelen. De kunde även innehålla en viss del bostäder, men med bilens och kollektivtrafikens framsteg flyttades bostadsbebyggelsen allt mer ut ur stadens centrum.

Byggnaden innehar ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en kvalitativ och karaktäristisk sen 1950-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och det arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Intressant i sammanhanget är även att den väletablerade arkitekten Lars Löfstedt, som då var anställd på Boo D:son Widéns arkitektkontor, har ritat byggnaden. Byggnaden utgör ett representativt och kvalitativt exempel på Widéns verksamhet i Jönköpingsområdet under slutet av 1950-talet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det plana taket, curtain wall-fasaden med ramverk i aluminium med fönsterpartier, bröstningar i glas samt pilastrar, de putsade delarna med träpanelsstruktur, det låga utskjutande partiet med högt fönsterparti, pelarförsedd loggia och solskydd i typiskt aluminiumutförande, skärmtaket, skyltfönster i sammanhängande och delvis utskjutande utförande.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden/kvarteret/området får inte de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden som nämnts ovan förvanskas.

Kv. Diplomaten

Karaktärsdrag

Länsmuseet är beläget sydväst i stadsdelen längst väster ut mellan Odengatan och Slottsgatan. Det består av en äldre och en nyare del som bryter helt mot varandra i arkitektur, material och färg mm.

Den äldre delens tak är plant med ett indraget och vinklat takavslut som täcks med kopparplåt. Den nyare delen har ett plåtklätt sågtak i ny 1990-tals tappning.

Fasaden i den äldre delen består av betongelement med öppen ballast. De bildar ett rutmönster i fasaden och genom att de till stor del är rektangulärt liggande bidrar de till fasadens horisontella prägel. Sockeln är i svart natursten. Den nyare delens fasad är i rödfärgad slätputs och sockeln är i svartmålad betong.

Fönstren i den äldre delen är placerade i horisontella band och fönstrens utformning är rektangulärt liggande i enluftsutförande. Bågarna är till stor del i fernissat träutförande. I fasadens mittparti löper återkommande stora glasade partier i rektangulärt liggande ramverk i aluminium delat i nio rutor med samma storlek och utförande som de övriga fönstren. I den östra fasaden har dessa partier vita glas.

Den nyare delen har fönster i gula träbågar med varierande utförande. De mest i ögonfallande är de liggande valvformade fönstren som är parställda. Sedan finns större glasade partier indelade i kvadratiska rutor. Sågtakets fönster är rektangulärt stående.

Dörrarna är delvis i fernissat träutförande med glasinfattningar och den nyare delen har dörrar i de stora glaspartierna i samma kvadratiska utförande som fönstren. Handtaget är en diagonal över dörren.

Den äldre delen bär en modernistisk arkitektur enligt 1950-talet med en starkt horisontellt präglad byggnadskropp och fasad. Det plana taket förstärker den skarpt skurna volymen. Fönstren och de stora fönsterpartierna är både horisontellt placerade i löpande band och horisontellt utförande. Även materialen koppar, betong, glas, natursten, aluminium och ädelträ är karaktäristiskt för 1950-talet.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Diplomaten 6
Gatuadress:	Dag Hammarskjölds plats 2
Byggnadsår:	1956 / Tillbyggnad 1991
Arkitekt/Byggföretag:	Gustaf Lettström /Carl Nyrén
Hustyp:	Länsmuseum

Den nyare delens arkitektur skulle kunna benämnas som sen postmodernism med en lekfull ny tappning av sågtaket som tidigare var vanligt förekommande inom industriarkitekturen för att ge dagsljus. De bågformade fönstren skulle även kunna benämnas som modernistiska lunettfönster.

Kvalitéer/värden

Byggnaden innehar framför allt ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en kvalitativ och karaktäristisk 1950- och 1990-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Detta arkitektoniska värde bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Intressant i sammanhanget är även att de väletablerade arkitekterna, Gustaf Lettström och Carl Nyrén, har ritat byggnaden. Byggnaden utgör ett representativt och kvalitativt exempel från deras verksamhet i Jönköpingsområdet under 1950- och 1990-talet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det plana taket med kopparklätt avslut och det svarta plåtklädda sågtaket, fasaderna i rektangulärt liggande betongelement med öppen ballast och den röda slätputsen samt dörrarnas, fönstren och fönsterpartiernas placering, utformning och material.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden/kvarteret/området får inte de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden som nämnts ovan förvanskas.

Kv. Diplomaten

Karaktärsdrag

Stadsbiblioteket är beläget sydväst i stadsdelen långt väster ut mellan Slottsgatan och Odengatan. Byggnadens centrala del är i fyra våningar. Från denna del skjuter successivt mindre kubiska volymer ut våningsvis i två etapper. Byggnadens uppbyggnad påminner om en kyrkas, med dess mittskepp, tvärskepp och en mindre del likt ett kor dock mot norr.

Den höga byggnadsdelen har ett flackt valmat sadeltak klätt med plåt. Avslutet är enkelt och plåtklätt och sett från gatan ger det intrycket av att vara plant. De mindre delarna har motfallstak som också de ger ett plant intryck sett från gatan med enkelt plåtklätt avslut.

Fasaden är i sandsten med inslag av stora glasade partier. Sandstensfasaden är variationsrikt indelad och glaspartierna omfattas av bruneloxerade aluminiumprofiler.

Fönstren är till stor del samlade i horisontella band dock är fönsterindelningen till stor del rektangulärt stående. I hörnen av de utskjutande volymerna löper vertikala fönsterpartier som sträcker sig från sockeln upp till takfoten. Det finns även inslag av mindre fristående fönster, rektangulärt stående och indragna i fasaden.

Sockeln är i natursten huggen i smalt stående stenar.

Byggnaden är tydligt modernistiskt utformad med dess tak som ger ett plant intryck med enkelt avslut, skarpt skurna volymer samt dess avskalade fasad med i stort sandsten och fönster som enda utformningselement.

Kvalitéer / värden

Byggnaden innehar framför allt ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en kvalitativ och karaktäristisk 1960-tals arkitektur som präglas starkt av tidens modernism och dess fasad i sandsten som kommit att bli karaktäristiskt för regionen (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Diplomaten 7
Gatuadress:	Dag Hammarskjölds plats 1
Byggnadsår:	1967
Arkitekt/Byggföretag:	Jan Wallinder, Johan Hedborg
Hustyp:	Stadsbibliotek

Detta arkitektoniska värde bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Intressant i sammanhanget är även att de väletablerade arkitekterna, Jan Wallinder och Johan Hedborg, har ritat byggnaden.

Samhällshistoriskt berättar stadsbiblioteket även om det starka samhällets uppbyggnad med en växande offentlig sektor.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: de skarpt skurna volymerna, takets utformning och material, fasaden i varierat sandstensutförande, fönstrens/glaspartiernas placering, indelning och profilernas material och färg samt sockeln i natursten.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden/kvarteret/området får inte de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden som nämnts ovan förvanskas.

Kv. Domherren

Karaktärsdrag

Saab Combitechs komplex ligger söder ut i stadsdelen mellan Odengatan och Slottsgatan. Byggnaden är i huvudsak i fyra våningar. Tre av de fyra hörnen har dock något uppskjutande delar likt hörntorn.

Taket är plant med enkelt plåtklätt avslut (troligtvis koppar).

Fasaden är klädd i gult tegel, mycket karaktäristiskt för 1950-talet. Teglet är mönstermurat även det typiskt för tiden enligt ett utkragat rutmönster som ramar in fönstren två och två i längsgående vertikala och horisontella linjer i fasaden.

Fönstren bidrar till byggnadens horisontalitet genom dess placering i långa rader. I dessa rader är fönstren relativt små och rektangulärt stående. Det förekommer även betonglaspartier och större osymmetriskt indelade fönster i bottenvåningen. De större fönstren är tvådelade med lågt placerade tvärposter, och den nedre delen är tredelad. Fönsterbågarna är i vitmålat träutförande. Ett byte av fönsterbågarna har påbörjats och de nya bågarna är i vitlackerad aluminium. Fönstren mot öster och söder är försedda med solskydd som mycket väl kan vara ursrpungliga.

Det finns inslag av orginaldörrar bibehållna i fernissat träutförande. Men exempelvis entrépartiet mot Odengatan har bytts ut till glas i aluminiumprofiler.

Även fransk balkong förekommer med järnsmidesräcke.

Byggnaden utgör en mycket karaktäristisk tegelarkitektur från 1950-talet som hämtar inspiration både från modernismen och nyrealismen. Det plana taket med enkelt plåtklätt avslut, den skarpt skurna volymen samt den horisiontella strävan i byggnadskroppen och fönsterraderna mm talar modernismens språk samtidigt som det mönstermurade fasad teglet uttrycker nyrealism.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Domherren 23
Gatuadress:	Slottsgatan 40, Änkhusgatan 7, 9
Byggnadsår:	1958
Arkitekt/Byggföretag:	Ture Wennerholm arkitekt SAR
Hustyp:	Kontors/industribyggnad (Saab Combitech)

Kvalitéer / värden

Samhällshistoriskt är byggnaden intressant på grund av att den utgör en av de sista större industri-/verksamhetssatsningarna från denna perioden i ett så centralt läge. Dessutom pågår verksamheten idag.

Byggnaden innehar ett arkitektoniskt värde genom att den är relativt väl bibehållen och utgör en kvalitativ 1950-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: Byggnadsvolymens horisontella prägel och dess skarpt skurna volym med enkelt takavslut klätt med plått och avskalad fasad, det gula mönstermurade fasadteglet, fönstrens placering, utformning och material, betongglaspartierna samt de dörrar som är bibehållna i sitt ursprungsutförande.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden/kvarteret/området får inte de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden som nämnts ovan förvanskas.

Kv. Dvärgen

Karaktärsdrag

Flerbostadshuset är ett loftgångshus som är i 4-5 våningar. Byggnaden är vinkelställd kring en öppen gård vilket var vanligt under 1960-talet. Den är uppdelad i en långsträckt loftgångsdel och en del med två förskjutna volymer.

Loftgångsdelens tak är plant med en kopparklädd påbyggnad. Den andra delen med två förskjutna volymer har pulpettak. Takavsluten är enkla och klädda med kopparplåt. Loftgångsdelen har en bredare kopparomfattning. Över den översta loftgången löper även ett skärmtak. In mot gården löper taket ut över balkongerna.

Fasaden är i ljus slätputs och rött tegel. I samband med ett centralt placerat trapphus förekommer även ett stort glasat parti i aluminiumprofiler som sträcker sig vertikalt genom fasaden.

Fönstrens utformning varierar men sammanfattningsvis kan det sägas att merparten är osymmetriskt två- eller flerdelade samt odelade rektangulärt liggande. Fönstren är bytta till vit- och grönlackerade aluminiumbågar

Dörrarna är i bemålat träutförande med stående fasspontpanel eller aluminiumprofiler med glasinfattningar.

Balkonger och loftgångar har järnsmidesräcken med vitmålade släta fronter troligtvis i plåt eller masonit. Loftgångarna bärs delvis upp av runda pelare. Balkongerna är i olika utförande. Balkongpartiet mot väster är helt indraget i en lätt vinklad fasad. Dessa balkonger är rumsbreda och bärs upp och avgränsas av eleganta betongelement som löper från marken till taket. Liknande utförande har balkongerna mot gården men fasaden är inte vinklad och betongelementen mot gavlarna är synliga vilket ger dem intrycket av att vara utanpåliggande samtidigt som taket skjuter ut över balkongerna. I gaveln mot söder är även helt indragna balkonger placerade.

Sockeln är i ljust gråblå putsad cement.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Dvärgen 18
Gatuadress:	Slottsgatan 24-34, Änkhusgatan 10B
Byggnadsår:	1960
Arkitekt/Byggföretag:	Svenska Riksbyggens arkitektkontor, Arkitekt SAR V Karilaid
Hustyp:	Flerbostadshus (loftgångstyp)

Kvalitéer / värden

Samhällshistoriskt berättar byggnaden om en tid i landet med bostadsbrist och då ett rationaliserat byggande utvecklades delvis för att kunna lösa bostadsproblemet. Loftgångshusen tillkom för att kunna utnyttja varje hiss maximalt, men samtidigt har loftgångshuset sin grund i sociala ambitioner, då loftgångarna skulle skapa en social plattform ovan stadens myller.

Byggnaden innehar ett arkitektoniskt värde genom att den är relativt väl bibehållen i sin helhet och utgör en karaktäristisk 1960-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det plana taket och pulpettaken med enkelt avslut i kopparplåt, loftgångar med dess räcke, fronter, skärmtak och runda pelare, den vinklade balkongförsedda fasaden med dess eleganta betongelement från mark till tak, balkongerna med dess placering och utförande, fönstrens placering och indelning (i de fall då de ursprungliga träbågarna är bibehållna även utformning och material), de glasade trapphus/entrépartierna samt de bibehållna dörrarnas placering, utformning och material.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden/kvarteret/området får inte de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden som nämnts ovan förvanskas.

grönbebyggelse

Betydelsefulla karaktärsdrag
och värden

Förteckning - grön

Aktern	1
Alhambra	5
Almen	13
Ansvaret	1, 2
Apeln	38
Apoteket	6
Björklövet	5
Bäret	2
Cigarren	19
Domaren	31
Droskan	12

Kv. Aktern

Karaktärsdrag

Flerbostadshuskomplexet omfattar hela kvarteret Aktern 1. Mot Vättern i norr sträcker sig en högre volym i fem våningar utmed Norra Strandgatan och längs Vatten- och Apotekargränd ligger två lägre ”flyglar” i två plan. I stora delar av markplanet sträcker sig ett parkeringsdäck för de boende.

Byggnadskomplexets tak varierar; de lägre delarna har pulpettak med taksprång och synliga takbjälkar. Den högre delens tak är ett flackt sadeltak i grunden men är även oregelbundet brutet. Den högre delens södra del har utskjutande delar likt takkupor som succesivt trappas neråt och skapar bra möjligheter för balkonger/altaner.

Fasaden är i gult tegel samt slätputs i röd, grön och gul färgsättning.

Fönstren är i ljust grålackerade aluminiumbågar och dess utformning är mycket varierande, med allt från mindre kvadratiska och liggande fönster till större osymmetriskt indelade fönster.

I norra fasaden förekommer inglasade balkongpartier som bildar burspråksliknande inslag.

Balkonger och franska balkonger har enkla stående räcken i mörkt grålackerad aluminium.

Entrépartier har dörrar till stor del glasade med diagonalställda handtag i stål. Vidare är entréerna försedda med skärmtak som även de är i glas och aluminiumprofiler.

Öppningarna till garagevåningen är till stor del försedda med stållameller.

Sockeln är i ljust grå natursten

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Aktern 1
Gatuadress:	Norra Strandgatan 26, 28, 30
Byggnadsår:	1999
Arkitekt/Byggföretag:	Creacon arkitekter Jkpg
Hustyp:	Flerbostadshus

Kvalitéer / värden

Samhällshistoriskt berättar flerbostadshuskomplexet om en tid då ekonomin började återhämta sig efter kraschen i början av 1990-talet och där inflyttningen till de något större städerna tog fart och trycket efter centralt placerade bostäder blev allt större.

Byggnaden innehar framför allt ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en kvalitativ 1990-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Intressant i sammanhanget är även att det lokalt väletablerade arkitektkontoret Creacon har ritat byggnadskomplexet. Byggnaden utgör ett representativt och kvalitativt exempel på deras verksamhet i Jönköpingsområdet under slutet av 1990-talet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: de flacka taken bl a i pulpetutförande med taksprång och synliga takbjälkar, det gula teglet och slätputsen i kraftig färgsättning (röd, grön och gul), balkonger/altaner med räcken i mörkt grålackerad aluminium, fönstrens och dörrarnas placering, utformning och material, burspråks/balkongpartierna samt sockeln i ljust grå natursten.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Alhambra

Karaktärsdrag

Utmed Östra Storgatan ligger denna byggnad granne med Stora hotellet. Den sträcker sig i fyra våningar.

Taket är ett plåtklätt grått sadeltak med enkelt avslut som gör att taket, sett från gatan, upplevs mer plant. Byggnaden får därmed en mer modernistisk prägel.

Fasaden är i naturstensplattor i ljust brun/beige ton.

Fönstren är odelade i varierat rektangulärt stående utförande, bl. a. smalt stående. Bågarna är i obehandlad aluminium. I det övre fjärdeplanet finns burspråkspartier med fönsterbröstningar i rött glas. I markplanet innehåller fasaden skyltfönster och dörrar till stor del glasade i obehandlad aluminium.

Kvalitéer / värden

Hoppets torgs kringvarande kvarter har en lång tradition av bankverksamhet, vilket denna byggnad bidrar till att bibehålla.

Byggnaden innehar ett arkitektoniskt värde genom att den är relativt väl bibehållen och utgör en kvalitativ 1970-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Traditionsvärdet och det arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: takets utformning och material, naturstensfasaden, burspråken med röda fönsterbröstningar i glas samt fönstrens placering, utformning och material.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Alhambra 5
Gatuadress:	Östra Storgatan 3
Byggnadsår:	1972
Arkitekt/Byggföretag:	Nilsson Sundberg Wirén arkitektkontor, Stockholm, Norrköping
Hustyp:	Bankkontor - Nordea

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Almen

Karaktärsdrag

Handelskomplexet ligger mellan Östra Storgatan och Smedjegatan. Byggnaden är i två höga våningar mot Smedjegatan och i fyra våningar mot Östra Storgatan.

Taket är plant med enkelt kopparklätt avslut.

Fasaden domineras av bruna skivor i glas. I överdelen av det andra planet löper lågt liggande svarta skivor i glas längs hela byggnaden i ett horisontellt band.

Fönstren består till stor del av skyltfönstren i markplanet. Det förekommer även odelade rektangulärt stående fönster placerade i horisontella band. Bågarna är i bruneloxerad aluminium.

Ett skärmtak med en kraftig omfattning i brunmålad plåt sträcker sig runt stora delar av byggnaden.

Kvalitéer / värden

Samhällshistoriskt berättar detta kvartersomfattande byggnadskomplex om 1960-talets omfattande centrumomvandling. Äldre tvåvånings trähusbebyggelse ersattes till stor del med storskaligare blockbebyggelse som till stor del kom att innehålla handel och kontorsverksamhet.

Byggnaden innehar även ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en karaktäristisk 1960-tals glasarkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och det arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det plana taket med enkelt kopparklätt avslut, fasaden i brunt och svart glas, skärmtaket samt fönstrens placering, utformning och material (dock lite osäkert hur fönstren såg ut vad

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Almen 13
Gatuadress:	Östra Storgatan 20, 22 Smedjegatan 15, 17
Byggnadsår:	1964
Arkitekt/Byggföretag:	Rune Hellgren, Wolfgang Hübner
Hustyp:	Handelskomplex

gäller material och mer detaljerad utformning under byggnadens uppförande).

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Ansvaret

Karaktärsdrag

Detta byggnadskomplex omfattar flera fastigheter och den här berörda delen är i fem plan med en indragen övre våning. Den är placerad i södra delen av Hoppets torg.

Taket är plant med enkelt avslut i koppar. Även påbyggnaden är klädd i koppar.

Fasaden är i mättat mörkt rödbrunt tegel. Teglet är mönstermurat genom indragna partier mellan fönstren, som ger en pilasterverkan i fasaden. Den indragna övre våningen har vit fasad.

Fönstren är till stor del placerade i horisontella rader och fönstren är odelade med ett rektangulärt stående utförande. Bågarna är i bruneloxerad aluminium.

Som bilderna visar hade byggnaden tidigare en arkad i markplanet mot norr och söder, vilken idag byggts igen med stora skyltfönster mellan loggians kvadratiska naturstenspelare.

Byggnaden domineras av modernismens huvuddrag genom: skarpt skurna volymer genom de plana taken med enkelt plåtklätt avslut och skarpt skurna fasader samt relativt avskalade och rena fasader. Det röda mättade teglet är mycket karaktäristiskt för 1960-talet och den kombinerade vertikala och horisontella verkan i fasaden likaså. Dessa åstadkomms främst genom fönsterraderna och pilasterverkan.

Kvalitéer/värden

Samhällshistoriskt utgör detta komplex en del av den stora centrumomvandling som skedde under 1960-talet. Handels- och kontorsverksamhet utökades och denna utveckling ställde krav på större lokaler och resultatet blev i många fall denna storskaliga blockbebyggelse som ofta omfattade hela kvarter eller flera fastigheter.

Hoppets torgs kringvarande kvarter har en lång tradition av bankverksamhet, vilket denna byggnad bidrar till att bibehålla.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Ansvaret 1
Gatuadress:	Hoppets gränd 1, Hoppets torg 4 Södra Strandgatan 3
Byggnadsår:	1965
Arkitekt/Byggföretag:	Sparfrämjandets arkitektkontor; Johan Wohlert, Folke Hederus
Hustyp:	Bankkontor - Swedbank

Byggnaden innehar även ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en karaktäristisk 1960-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela ÖstraCentrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det plana taket med enkelt kopparklätt avslut, de kopparklädda delarna på taket, det röda mättade teglet med dess enkla mönstermurning som skapar en pilasterverkan i fasaden, markplanets naturstenspelare samt fönstrens placering, utformning och material.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Ansvaret

Karaktärsdrag

Fastigheten ligger placerad mellan Smedjegatan och Södra Strandgatan. Detta byggnadskomplex omfattar flera fastigheter och den här berörda delen är i två till fyra våningar. Delen mot Södra Strandgatan är uppdelad i fyra plan och en lägre del utmed Smedjegatan är i två våningar.

Taket är plant med enkelt avslut i koppar. Även påbyggnaden är klädd i koppar.

Fasaden är huvudsakligen klädd i mättat mörkt röd/brunt tegel med inslag av formgjuten betong i stående fasspontpanelsutförande samt naturstensplattor mellan fönster. De tre övre planen mot Södra Strandgatan är utkragade och bildar en undergång uppburen av en synlig betongkonstruktion.

Fönstren är till stor del placerade i horisontella rader som bryts via pilastrar i betongelement som formgjutits med en trästruktursyta. Fönstren är odelade med ett rektangulärt stående utförande. I markplan är stora skyltfönster placerade vilka ramas in av pelare i natursten. Merparten av fönstren är i bruneloxerade aluminiumbågar. Mot Smedjegatan är fönstren i det övre planet osymmetriskt flerdelade och dess bågar är i fernissat träutförande.

Byggnaden domineras av modernismens huvuddrag: skarpt skurna volymer genom de plana taken med enkelt plåtklätt avslut och skarpt skurna fasader samt relativt avskalade och rena fasader. Det röda mättade teglet är mycket karaktäristiskt för 1960-talet och den kombinerade vertikala och horisontella verkan i fasaden likaså. Denna skapas främst av fönsterraderna och pilastermotivet. Betongens brutala framställan i exempelvis pilastrarna och undergången mot Södra Strandgatan är karaktäristiska drag för 1960-talets modernism.

Här bör även nämnas den anpassning man sökt åstadkomma mot Smedjegatans kulturmiljöområde, idag av riksintresse, genom t ex skalan, träfönsterbågarna och den formgjutna betongen i brädform.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Ansvaret 2
Gatuadress:	Smedjegatan 2-12, Södra Standgatan 5-11
Byggnadsår:	1965
Arkitekt/Byggföretag:	Sparfrämjandets arkitektkontor; Johan Wohlert, Folke Hederus
Hustyp:	Kontor/handel/verksamhet

Kvalitéer/värden

Samhällshistoriskt utgör detta komplex en del av den stora centrumomvandling som skedde under 1960-talet. Handels- och kontorsverksamhet utökades kraftigt och denna utveckling ställde krav på större lokaler. Resultatet blev många gånger denna storskaliga blockbebyggelse som ofta omfattar hela kvarter eller flera fastigheter.

Hoppets torgs kringvarande kvarter har en lång tradition av bankverksamhet, vilket denna byggnad bidrar till att bibehålla.

Byggnaden innehar även ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en karaktäristisk 1960-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela ÖstraCentrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det plana taket med enkelt kopparklätt avslut, det röda mättade teglet, betongelementen med ingjuten trästruktur som skapar en pilasterverkan i fasaden, de utkragade partierna, undergången med synliga betongelement, betongpartierna i träpanelsutförande, fönsterpartiernas och markplanets naturstensinslag samt fönstrens placering, utformning och material.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Apeln

Karaktärsdrag

Norr om museirondellen i hjärtat av Östra centrum ligger detta parkeringshus med svagt lutande parkeringsplan förlagda kring en cirkelformad nedfartsramp.

Byggnadens bärverk är av betong medan fasadelementen, av i huvudsak glas, är infästa i en stålkonstruktion. Glasskivorna åtskiljs av av öppna luftspalter som löper vertikalt från andra planet till fasadens avslut. Fasaden innehåller, åt norr och öster, även ljusa slätputsade betongelement.

Markplanet har stora fönster i gråa aluminiumprofiler. Fönstren i markplan avgränsas av halvrunda kolonnliknande pelare. De slätputsade partierna innehåller tre kvadratiska fönster placerade ovan varandra.

Sockeln är delvis i svarta blanka naturstensplattor. Andra delar av sockeln är i natursten av olika gråa nyanser som skapar ett horisontellt randigt mönster.

Fasaden mot söder är markerad med ett utkragat solskydd vid takfoten. Det bärs upp av två kraftiga stålpelare som slutar i tredjeplanet och sedan förgrenar sig i tre stänger som bär upp solskydden.

Kvalitéer/värden

Samhällhistoriskt berättar detta parkeringshus tillsammans med Munksjöbron om startskottet för genomförandet av Stadsbyggnadsvisionen som bland annat innebär sjönära bostäder, gallerior, strandpromenad, Smot-hus mm. Den goda ekonomiska situationen, den allmänna utvecklingen samt den optimistiska framtidstron påminner både om 1960- och 1980-talet.

Byggnaden innehar ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en kvalitativ och karaktäristisk 2000-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Detta arkitektoniska värde bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer /

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Apeln 43
Gatuadress:	Södra Strandgatan 59
Byggnadsår:	2006
Arkitekt/Byggföretag:	Arkitekthuset (Bert Noorlander)
Hustyp:	Parkeringshus

värden under Östra Centrum som helhet.

Intressant i sammanhanget är även att det lokalt väletablerade arkitektkontoret Arkitekthuset har ritat byggnaden. Bygganden utgör ett representativt och kvalitativt exempel på deras verksamhet i Jönköpingsområdet under 2000-talet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: fasadens stålkonstruktion, fasadmaterialen glas och betongelement med ljus slätputs, solskydden med dess eleganta bärande konstruktion, fönster och dörrars placering, utformning och material samt sockelns naturstensutförande i svart blank sten samt ljus och mörkt grå natursten i horisontellt randigt mönster.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Apoteket

Karaktärsdrag

Kontorskomplexet ligger utmed Norra Strandgatan i fem plan och den övre våningen är något indragen.

Taket är ett mycket lätt valmat sadeltak i två nivåer och klätt med brunlackerad plåt.

Fasaden är i tegel färgsatt i gulbeige (gul/beige/brun) umbra. Delar av markplanet har ett mörkare tegel i rödbrun ton.

Fönstren är odelade och placerade två och två. Till stor del är dessa parställda fönster sammanbundna i horisontella fönsterband via indragna plåtförsedda partier i fönstrens överkant. Dessa är färgsatta i samma kulör som fönsterbågarna, pastellgrön och orange/aprikos. Markplanets fönsterbågar är i bruneloxerad aluminium.

Det förekommer även mindre burspråk klädda i lackerad plåt i samma färgsättning som fönstren.

Längs delar av markplanet löper ett skärmtak med kraftig omfattning i brunlackerad plåt.

Markplanet innehåller även en arkad med runda pelare i betong.

Trapphusen har en fasad som är försedd med stora kvadratiska fönster med bröstningar i brunlackerad plåt och utanpå dessa löper längsgående pilastrar i brun plåt/aluminium. Även fönsterbågarna är i brun aluminium.

Här är det framför allt färgsättningen av fönster och burspråk som karaktäriserar 1980-talets ofta förekommande pastellfärger. Det bruna hänger kvar sedan 1970-talet och bursrpåken som traditionellt byggnadselement visar på begynnande postmodernism.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Apoteket 6
Gatuadress:	Borgmästargränd 1 A, B Lantmätargränd 2 A-D (mot Norra Strandgatan)
Byggnadsår:	1980
Arkitekt/Byggföretag:	Erik Thelaus arkitektkontor AB Sthlm
Hustyp:	Kontorskomplex - Försäkringskassan

Kvalitéer/värden

Samhällhistoriskt berättar kontorskomplexet om 1980-talets byggboom. I de inflationstider som då rådde var det vanligt att man sökte investeringsobjekt och då var kontorskomplexen ett av de vanligaste exploateringsföretagen.

Byggnaden innehar ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en karaktäristisk 1980-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och det arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: takets utformning och dess täckning av lackerad falsad plåt, fasadteglet i umbra, loggiapartierna, skärmtaket med kraftig omfattning, trapphusens pilasterförsedda fasad samt fönstrens och burspråkens placering, utformning, material och färgsättning.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Björklövet

Karaktärsdrag

I Östra torgets nord-östra hörn ligger detta kvartersomfattande komplex i 1-6 plan. Mot Östra Storgatan fördelar sig komplexet med en lägre del i tre plan som innehåller affärslokaler och kontor. De högre byggnadsvolymerna inrymmer bostäder. I sydöst och väst ligger bostadsgårdar ovanpå bottenplanet. Mot Kanalgatan har bottenvåningen öppna partier som från början innehöll en bensinstation och numera används till parkering.

Taket är plant med enkelt avslut klätt i kopparplåt. Längs stora delar av komplexet löper ett skärmtak av formgjuten betong med omfattning i kopparplåt.

Fasaden är i gult tegel och sockeln är delvis klädd i brunt kakel. Delar av fasaden har även brunt tegel mellan fönstren för att åstadkomma horisontell verkan i fasaden.

Fönstren är till stor del osymmetriskt tvådelade med vädringslucka. I den lägre delen är fönstren odelade och placerade i horisontella fönsterband med brunt tegel mellan fönstren. Markplanet har stora skyltfönster i bruneloxerade aluminiumprofiler.

Mot söder har byggnaden ett halvt indraget balkongparti som ramas in av lätt utskjutande betongelement. Likadana betongelement delar av varje balkongrad vertikalt. Balkongräckena är i öppet liggande brunmålat träpanelsutförande. Partiet avslutas i takfoten med en kraftig takomfattning och hela partiet bildar näst intill en frontespis. Det finns även helt utanpåliggande balkonger med samma liggande träpanelsräcken.

Byggnaden präglas av modernismen genom det plana taket med enkelt avslut, skarpt skurna fasader, horisontell linjeverkan. Vidare är den bruna färgsättningen av fönster och balkongräcken mm mycket karaktäristisk för slutet av 1960 -talet och 1970-talet.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Björklövet 5
Gatuadress:	Kanalgatan 21, Ränterigränd 4
Byggnadsår:	1969
Arkitekt/Byggföretag:	Folke Hedérus, Sthlm
Hustyp:	Boende-, kontor-, handelskomplex

Kvalitéer / värden

Samhällshistoriskt utgör detta komplex en del av den stora centrumomvandling som skedde under 1960-talet. Handels- och kontorsverksamhet utökades kraftigt och denna utveckling ställde krav på större lokaler. Resultatet blev många gånger denna storskaliga blockbebyggelse som ofta omfattar hela kvarter eller flera fastigheter. Boendekomplex som uppfördes under 1960-talet utanför stadens centrum uppfördes oftast som enskilda näst intill självförsörjande enheter enligt ABC-modellen (arbete, bostad, centrum) och så även här i stadens centrala delar. Byggnadskomplexet innehåller många funktioner som boende, handel, service, kontor, parkering och annan verksamhet.

Byggnaden innehar framför allt ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en karaktäristisk sen 1960-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det plana taket med enkelt plåtklätt avslut, det gula och bruna fasadteglet, den horisontella linjeverkan, balkongpartierna med dess betongelement och träräcken mm, skärmtaket, loggian samt fönstrens placering, utformning, material och färgsättning.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Bäret

Karaktärsdrag

I Hovrättstorgets nordöstra hörn ligger denna byggnad som är i två plan förutom takvåningen. Byggnaden sträcker sig även i vinkel mot norr i två plan.

Taket är ett valmat brutet sadeltak klätt med falsad kopparplåt och dess avslut är enkelt klätt med koppar. Taket tillhörande den norra vinkeln är plant med enkelt kopparklätt avslut.

Den övre våningens fasad mot Östra Storgatan ramas in av naturstensplattor och mellan dessa ser vi ljust färgsatt spritputs. Markplanet är klätt med samma gråbruna naturstensplattor. Vinkeldelens fasad är i betongelement med öppen sjöstensballast och markplanet är i grå/svarta naturstensplattor, möjligen skiffer.

Fönstren mot söder är osymmetriskt 2-delade på höjden, även takfönstren. Markplanet har stora skyltfönster och fönsterbågarna är troligtvis i bruneloxerad aluminium.Vinkelbyggnadens fönster är av annan karaktär de är placerade i horisontella fönsterband som bryts av mellan fönstren av pilastrar/pelare i betong. Fönstren är rektangulärt stående med bröstningar i mörkgrönt glas. Bågarna är i brunbetsat ädelträ. Även kvadratiska fristående fönster förekommer.

Helt indragna balkonger är placerade i vinkeldelens norra del. Balkongernas inre fasad kläs av elegant ribbad träpanel. Räckena är bytta till aluminiumräcken med fronter i korrugerad plåt. Vidare innehåller fasaden franska balkonger mot söder med svartlackerade enkelt stående aluminiumräcken.

Byggnadens karaktär domineras både av tidens modernism genom plant tak med enkelt avslut, skarpt skuren fasad samt tydliga vertikala och horisontella linjer i fasaden. Vidare har en anpassning till miljön kring Hovrättstorget genomförts genom skalan, det valmade sadeltaket i koppar samt naturstensinslagen i fasaden.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Bäret 2
Gatuadress:	Torggränd 3, 5, Östra Storgatan 37
Byggnadsår:	1966
Arkitekt/Byggföretag:	K E Lindell, Huskvarna
Hustyp:	Handels- och Kontorsbyggnad

Kvalitéer/värden

Byggnaden innehar ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en kvalitativ 1960-tals arkitektur både genom att uttrycka sin tids modernsim mot norr och samtidigt visar byggnaden prov på anpassning till den befintliga miljön runt Hovrättstorget, vilket inte var särkilt vanligt under detta decennium (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Detta arkitektoniska värde bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra centrum som helhet.

Intressant i sammanhanget är även att den lokalt väletablerade arkitekten K E Lindell har ritat byggnaden. Byggnaden utgör ett representativt och kvalitativt exempel på Lindells verksamhet i Jönköpingsområdet under 1960-talet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: takens utformning och täckningsmaterial, naturstensinslagen, spritputsen och betongelementen med öppen ballast, de indragna balkongerna, fönsterbröstningarna, fönstrens placering, utformning och material.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Cigarren

Karaktärsdrag

Utmed Östra Storgatan ligger detta kvartersomfattande komplex med tre höga bostadsdelar i sju våningar ovanpå en hel bottenvåning. Detta ger skyddade innergårdar mellan bostadsdelarna. Markplanet innehåller handel och annan verksamhet samt ett parkeringsdäck med mycket eleganta betongpelare. Den lägre delen som vetter mot Storgatan är utskjutande och dess övre plan innehåller kontorslokaler.

Taket är ett flackt motfallstak med en plan mittendel och takavslutet är ett enkelt plåtklätt.

Fasaden är ljust slätputsad med olika nyanser i vertikala fält. Markplanet är klätt i mörk natursten.

Fönstren är osymmetriskt tvådelade i vita träbågar. Markplanet har stora skyltfönster i blålackerade aluminiumprofiler. I den lägre delen mot Storgatan har det andra planet ett fönsterband med odelade rektangulärt stående fönster.

Bostadsdelarnas gavlar har balkongpartier med parställda balkonger som delas av ett betongelement som löper vertikalt genom fasaden.

Längs Storgatan löper ett skärmtak klätt med falsad plåt.

Mellan boendedelarna finns ett öppet betongdäck, mot Kanalgatan, som tidigare inrymde bensinstation. Innergårdarna ovanpå bottenplanet avslutas åt söder med enkla svarta järnsmidesräcken. Det öppna däcket mot Kanalgatan bärs upp av mycket eleganta svampliknande betongpelare.

Kvalitéer/värden

Samhällshistoriskt utgör detta komplex en del av den stora centrumomvandling som skedde under 1960-talet. Handels- och kontorsverksamhet utökades kraftigt och denna utveckling ställde krav på större lokaler. Resultatet blev många gånger denna storskaliga blockbebyggelse som ofta omfattar hela kvarter eller flera fastigheter. Bostadsområden som uppfördes under 1960-talet utanför stadens centrum uppför-

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Cigarren 19
Gatuadress:	Kanalgatan 47, Östra Storgatan 82-90
Byggnadsår:	1963
Arkitekt/Byggföretag:	Tore Forsman, Ulf Snellman, ark SAR
Hustyp:	Flerbostadskomplex med handel, kontor och annan verksamhet.

des oftast som enskilda näst intill självförsörjande enheter enligt ABC-modellen (arbete, bostad, centrum) och så även här i stadens centrala delar. Byggnadskomplexet innehåller många funktioner som boende, handel, service, kontor och annan verksamhet samt parkering.

Byggnaden innehar ett arkitektoniskt värde genom att den delvis är bibehållen och utgör en karaktäristisk 1960-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällshistoriska och arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra Centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra Centrum som helhet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: hela komplexets struktur med dess olika funktioner, de flacka taken (plana och motfallstak), den slätputsade fasaden i olika ljusa nyanser, fönstrens placering, utformning och material, balkongpartierna, innergårdarna med järnsmidesstaket, det öppns däcket mot Kanalgatan med dess eleganta betongpelare samt den svarta naturstenen i markplanet.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Domaren

Karaktärsdrag

I stadsdelens östra del mellan Kanalgatan och Slottsgatan ligger detta flerbostadshus i fyra våningar. Byggnaden är vinkelställd kring en öppen gård.

Taket är ett valmat sadeltak klätt med rött tegel. Ett lätt taksprång med synligt bjälklag avslutar taket.

Fasaden är i gult mättat tegel med mönstermurning som markerar trapphusen och entréerna. Det förekommer även fönsterbröstningar i rött tegel i samband med ett burspråksparti samt kombinerade fönster-/franska balkongpartier.

Fönstren är huvudsakligen tvådelade men även odelade förekommer i olika utförande. I burspråkspartiet är fönstren tvådelade med lågt placerade spröjs. Fönstren är utbytta till obehandlade aluminiumbågar. En karaktäristisk detalj från 1950-talet är att trapphusens fönster avslutas längst upp intill takfoten med ett lägre fönster.

De franska balkongernas räcken är i enkelt stående obehandlad aluminium

Entréerna är försedda med små skärmtak i formgjuten betong med rutmönster och enkelt plåtklätt avslut.

Sockeln är i kraftig puts med infälld sten.

Byggnaden karaktäriseras starkt av nyrealismens framfart i slutet av 1940-talet och 1950-talet. Tidigare var det funktionalismen som dominerade. Nyrealismen kom som en reaktion på denna genom att återigen låta traditionella material och fasaduttryck framträda tydligt. T ex kan vi här se ett valmat tegelklätt sadeltak med taksprång och synligt bjälklag, gult mättat tegel med mönstermurning, burspråkspartier, franska balkonger samt traditionellt tvådelade fönster ursprungligen i träbågar.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Domaren 31
Gatuadress:	Kanalgatan 34-36, Slottsgatan 33 Ulfsparregatan 4, Änkhusgatan 1
Byggnadsår:	1952
Arkitekt/Byggföretag:	Boo D:son Widén
Hustyp:	Flerbostadshus

Kvalitéer/värden

Byggnaden innehar ett arkitektoniskt värde genom att den är relativt väl bibehållen i sin helhet och utgör i grunden en karaktäristisk 1950-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Detta arkitektoniska värde bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra centrum som helhet.

Intressant i sammanhanget är även att den lokalt väletablerade arkitekten, Boo D:son Widén, har ritat byggnaden. Byggnaden utgör ett representativt och kvalitativt exempel på Widéns verksamhet i Jönköpingsområdet under 1950-talet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det valmade sadeltaket klätt med rött tegel, taksprånget med synligt bjälklag, det gula fasadteglet med mönstermurning och bröstningar i rött tegel, entréerna med dess skärmtak samt delvis fönstrens placering och indelning.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

Kv. Droskan

Karaktärsdrag

I höjd med Kristine kyrka rakt söder ut i stadsdelen ligger detta kontorskomplex i fyra plan. Byggnaden är uppförd i vinkel kring en öppen gård. Byggnadens hörn är indraget i de två nedre våningarna och en kvadratisk pelare avslutar byggnadens hörn klädd i samma material som fasaden i övrigt.

Taket är ett valmat och brutet sadeltak klätt i ljus falsad plåt. Det har ett enkelt plåtklätt avslut.

Fasaden i byggnadens södra del är i ljusa släta skivor med synlig stenstruktur och dess norra del är i sandsten eller imiterande betongplattor. Andra planet och markplanets fönster löper ihop genom dess något mörkare partier mellan fönstren och därmed bildar sandstenspartierna mellan fönstren pilasterliknande formationer. Trapphusen och entréerna är till stor del glasade i bruneloxerade profiler som delar in glaspartierna i kvadratiska rutor.

Huvudentrépartiet mot Östra torget i norr är till stor del glasat och de två övre planen är utskjutande. Vidare ger entrépartiets sandstensformation ett motiv av kolonner som ramar in själva porten som i sin tur ramas in av skiffer. Hela centralpartiet bildar motivet av en frontespis.

Fönstren är 2-delade eller flerdelade osymmetriskt eller symmetriskt. Den översta våningen har låga symmetriskt tvådelade bågar samt tredje och delvis andra planets fönster kan sägas vara tvådelade med en något lägre tvådelad bröstning i grått glas. Markplanets fönsterpartier delas symmetriskt i fyra rutor med låga mörka bröstningar nedtill. Samtliga fönsterbågar är i bruneloxerad aluminium.

Sockeln är i grå natursten.

Byggnaden präglas till stor del av postmodernismens tankegångar genom att man på ett nytt modernistiskt sätt har återupptagit klassiska motiv som pilastrar, kolonner och en frontespis. Samtidigt är byggnaden modernistiskt präglad genom de skarpt skurna volymerna, de avskalade fasaderna samt den till stor del horisontella strävan i fasaden.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Droskan 12
Gatuadress:	Målargatan 3, Slottsgatan 14
Byggnadsår:	1990
Arkitekt/Byggföretag:	Broman arkitekter AB Jkpg, Olof Broman och Erik Ståhl
Hustyp:	Kontorskkomplex

Kvalitéer/värden

Samhällshistoriskt berättar detta kontorskomplex om byggboomen i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. Inflationstider rådde och det var vanligt att man sökte investeringsobjekt och då var kontorskomplexen ett av de vanligaste exploateringsföretagen.

Byggnaden innehar framför allt ett arkitektoniskt värde genom att den är väl bibehållen och utgör en karaktäristisk tidig 1990-tals arkitektur (se vidare under föregående rubrik, Karaktärsdrag).

Det samhällhistoriska och arkitektoniska värdet bidrar starkt till kontinuitetsvärdet som gäller hela Östra centrum, se avsnittet Kvalitéer / värden under Östra centrum som helhet.

Intressant i sammanhanget är även att det lokala arkitektkontoret Broman arkitekter genom Olof Broman och Erik Ståhl har ritat byggnaden. Byggnaden utgör ett kvalitativt exempel på arkitektkontorets verksamhet i Jönköpingsområdet under början av 1990-talet.

Viktiga delar i byggnaden som utgör dess karaktär är: det flacka plåtklädda taket med enkelt avslut, fasadmaterialen, pilaster-, kolonn- och frontespismotiven, glaspartierna i bruneloxerade aluminiumprofiler samt fönstrens och dörrarnas placering, utformning, material och färgsättning.

Riktlinjer

Vid underhåll, ändring och annan utveckling av byggnaden skall de karaktärsdrag samt kvalitéer och värden, som nämnts ovan, särkilt beaktas.

övrigbebyggelse

Förteckning - övrig

Abisko	15, 17
Advokaten	5, 7
Alhambra	3
Almen	2, 3
Ankaret	9, 11
Ansvaret	3
Apeln	37
Apoteket	6
Arkadien	3,11
Astern	11
Basunen	2, 7, 8
Biet	3, 6
Blixten	7

Bäret	1
Cedern	1
Censorn	4, 10
Cikadan	6
Cisternen	3
Citadellet	7, 29
Dolken	10,11
Domaren	28, 31
Domherren	15, 21, 22, 23
Öster - Piren	

Kv. Abisko

Karaktärsdrag

Detta parkeringshus i fyra plan sträcker sig utmed Norra Strandgatan.

Taket avslutas med en kraftig omfattning i plåt med litet taksprång.

Fönstren utgörs av rektangulärt stående öppningar i fasaden.

Fasaden är i gul/brunt tegel med mönstermurning. Partierna mellan fönstren är utkragade så att de bildar återkommande pilastrar. I fasaden förekommer även utanpåhängande aluminiumpartier likt enkelt stående aluminiumräcken. Även vita plåtpartier löper horisontellt i delar av fasaden.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Abisko 15
Gatuadress:	Bredgränd 1
Byggnadsår:	1981
Arkitekt/Byggföretag:	Widéns arkitektkontor AB; Boo Widén, Gustaf Hållén
Hustyp:	Parkeringshus

Kv. Abisko

Karaktärsdrag

Detta handels- och kontorskomplex sträcker sig längs Östra Storgatan i fyra plan.

Taket är ett något indraget valmat sadeltak vilket gör att taket upplevs plant sett från gatan. Dessa avslut är enkelt och klätt med plåt.

Fasaden är i röd/brunt tegel och något utkragade horisontella band i grå/beige natursten.

Fönstren är odelade eller osymmetriskt två- eller flerdelade. Bågarna är i bruneloxerad aluminium. Fönster löper även över hörn. De osymmetriskt flerdelade fönstren har låg bröstning med mörka glas.

Markplanet har en loggia med pelare i tegel mot Östra Storg.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Abisko 17
Gatuadress:	Bredgränd 3-7, Östra Storgatan 7, 9
Byggnadsår:	1974
Arkitekt/Byggföretag:	Joel Holger SAR, Göteborg
Hustyp:	Kontors- och handelskomplex

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Advokaten 5
Gatuadress: Apotekargränd 1-5, Torggränd 6-16
Östra Storgatan 31-35

Byggnadsår: 1984

Arkitekt/Byggföretag: Arkitekthuset

Hustyp: Kontor / handel / annan verksamhet

Kv. Advokaten

Karaktärsdrag

Denna länga är placerad utmed Hovrättstorgets norra del och är i två plan och takvåning.

Taken är brutna avvalmade sadeltak (mansardtak) klätt med rött lertegel.

Fasaderna är putsade i ljusa toner med vita släta partier som löper vertikalt och horisontellt. Den mittersta delen i längan har ett markerat mittparti genom att ett gavelliknande parti skjuter upp över takfoten och det markeras ytterligare genom vitputsade vertikala partier. Tillsammans bildar detta något likt en frontespis.

Fönstren varierar något men markplanet har stora skyltfönster både välda och ej. Andra planet har traditionellt tvådelade och även något högre fönster med en högt placerad tvärpost. Även enluftsbågar med välvt avslut förekommer. Fönstren har vitputsade omfattningar.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Advokaten 5, 7
Gatuadress: Norra Strandgatan 32, Torggränd 2, 4

Byggnadsår: 1984

Arkitekt/Byggföretag: Arkitekthuset; Gustaf Hållén, Ulf Jansson, Ingvar Selse

Hustyp: Flerbostadshus

Kv. Advokaten

Karaktärsdrag

Norr om Hovrättstorget utmed Norra Strandgatan ligger detta flerbostadshus byggt i vinkel kring en öppen gård i fyra våningar.

Taket är ett flackt valmat sadeltak klätt med tegel eller betongpannor.

Fasaden är i gult och terrakottafärgat tegel. Teglet innehåller mycket enkel mönstermurning genom horisontella band med stående tegelband. Markplanet är markerat med terrakottafärgat tegel och den övriga delen har gult tegel.

Fönstren är odelade eller osymmetriskt tvådelade med spröjs. I fasaden förekommer även plåtklädda burspråk och utanpåliggande balkongpartier med avskärmande betongelement och räcken i stående aluminium och korrugerad plåt.

Kv. Alhambra

Karaktärsdrag

I Nordöstra hörnet av Hoppets torg ligger denna byggnad i tre till fya våningar. Den något högre delen ut mot torget i söder och den lägre utmed Bredgränd.

Taket är till stor del plant med enkelt kopparklätt avslut men den högre delen är försedd med ett indraget valmat sadeltak troligtivs klätt i falsad plåt (möjligen koppar).

Fasaden är uppbyggd som en curtain-wallfasad med brunmålade pilastrar i stål eller aluminium som löper vertikalt genom fasaden. Fönster och bröstningar i gult tegel löper i horisontella band.

Fönstren är i rektangulärt stående enluftsutförande och markplanet har stora skyltfönster. Bågarna är i brunt färgsatt aluminium.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Alhambra 3
Gatuadress: Bredgränd 4-14, Östra Storgatan 5

Byggnadsår: 1966

Arkitekt/Byggföretag: Yngve Alvå ark SAR Lidingö

Hustyp: Kontors-/handelskomplex

Kv. Almen

Karaktärsdrag

Granne med Hoppets torg utmed Östra Storgatan ligger denna byggnad i fyra våningar.

Taket har ett lätt utförande och dess taksprång har synligt bjälklag.

Fasaden är klädd i ett mörkt rödbrunt tegel med enkel mönstermurning genom horisontella band.

Fönstren varierar mellan rektangulärt stående och odelade till osymmetriskt flerdelade bågar. Bågarna är av bruntfärgad i metall. Ovan fönstren är ett kopparparti placerat.

Markplanet har stora skyltfönster som är vinklade in i fasaden och ett skärmtak i glas uppburet av stålkonsoler.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Almen 2
Gatuadress: Smedjegatan 3, Östra Storgatan 8

Byggnadsår: 1965

Arkitekt/Byggföretag: Per-Olof Olsson

Hustyp: Kontors- /handelskomplex

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Almen 3
Gatuadress: Smedjegatan 5, Östra Storgatan 10

Byggnadsår: 1961

Arkitekt/Byggföretag: Alf Lundquist, Sthlm

Hustyp: Affärs- /kontorshus

Kv. Almen

Karaktärsdrag

Utmed Östra Storgatan ligger denna byggnad i fyra våningar.

Taket ger ett plant intryck från gatan och dess avslut är enkelt och plåtklätt.

Fönstren är i enluftsutförande och placerade i fönsterband. Mellan dessa fönsterband är fasaden klädd i vita skivor.

De två nedre planen har byggts om och försetts med stora glaspartier i bruneloxerade aluminiumprofiler. Markplanet har även dragits ut en bit i gatan och glasats in så att en uteplats i andra planet har bildats, med krysställda räcken i aluminium eller stål.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Ankaret 9
Gatuadress: Ankargatan 5, Vattengränd 7, Östra Storgatan 25, 27

Byggnadsår: 1997

Arkitekt/Byggföretag: Creacon Consult AB arkitekter

Hustyp: Affärs- / flerbostadshus

Kv. Ankaret

Karaktärsdrag

Nordväst om Hovrättstorget utmed Östra Storgatan ligger detta flerbostadshus med handel i markplan. Komplexet är enbart i 2 våningar ut mot Storgatan och inne på gården sträcker sig en bostadsdel i fyra våningar.

Taket tillhörande delen mot Storgatan är ett avvalmat sadeltak klätt i rött lertegel med profilerad takfot och taket i bostadsdelen mot norr är ett valmat sadeltak även det klätt med rött lertegel med taksprång och synliga takbjälkar.

Fasaden är ljust putsad och sockeln är markerad genom att vara spritputsad i kvaderstensutförande.

Fönstren är två eller flerdelade med lågt placerade spröjs. Det förekommer även betongglaspartier. Bågarna är färgsatta i gult och grönt.

Kv. Ankaret

Karaktärsdrag

På denna fastighets innergård som är placerad i Hovrättstorgets nordvästra hörn är denna byggnad belägen och sträcker sig i tre våningar.

Taket är plant med ett något relativt kraftigt vinklat avslut klätt i koppar.

Fasaden mot norr är i spritputsutförande som även bildar rutmönster i fasaden. Mellan långsidornas fönsterband är fasaden ljust putsad.

Fönstren är osymmetriskt flerdelade i vita aluminiumbågar.

Sockeln är i gråmålad slätputs.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Ankaret 11
Gatuadress:	Apotekargränd 4
Byggnadsår:	1958
Arkitekt/Byggföretag:	Boo D:son Widén
Hustyp:	Kontorsbyggnad

Kv. Ansvaret

Karaktärsdrag

Byggnadskomplexet ligger nordöst om Munksjöns norra strandlinje och våningsantalet varierar mellan tre till fem.

Taket är även det varierande men till stor del flackt och plant. Men delen mot Borgmästargränd har formen likt ett brutet sadeltak vars övre del är plan.

Fasaden är i rött tegel och ljus puts. Fasaden mot söder innehåller ett utskjutande parti i tre plan som även bildar tak över entrén och som bärs upp av ett synligt betongbjälklag.

Fönstren är odelade i rektangulärt stående utförande. Bågarna är troligtvis vitlackerade aluminiumbågar.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Ansvaret 3
Gatuadress:	Borgmästargränd 14, 18, 20 Södra Strandgatan 15
Byggnadsår:	1984
Arkitekt/Byggföretag:	Arkitekthuset
Hustyp:	Hotell, restaurang och handel

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Apeln 37
Gatuadress:	Hovrättsgränd 4, Slottsgatan 5
Byggnadsår:	1993
Arkitekt/Byggföretag:	Arkitekthuset
Hustyp:	Kammarrätten - kontor och rättssalar

Kv. Apeln

Karaktärsdrag

Sydväst om Hovrättstorget ligger kammarrätten och byggnadskomplexet är i fyra fåningar med avfasat hörn mot korsningen Slottsgatan/Hovrättsgränd.

Taket är ett flack valmat sadeltak klätt med rött tegel och med lätt profilerat taksprång och synligt bjälklag.

Fasaden är ljust slätputsad med ett listverk i gatuplanets övre del bestående av grön/turkosa kakelinfällningar. Bottenvåningen markeras med spritputs och pastellfärgade kakelinfällningar.

Fönstren är traditionellt tvådelade och symmetriskt placerade i fasaden. Bågarna är vit eller grön/turkost färgsatta.

Entrén har ett glasat parti som sträcker sig genom de tre övre planen och ett rundat kraftigt skärmtak.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Apoteket 6
Gatuadress:	Borgmästargränd 1 C, D Östra storgatan 15 A-C
Byggnadsår:	1980
Arkitekt/Byggföretag:	Erik Thelaus arkitektkontor AB Sthlm
Hustyp:	Affärs- /kontorshus

Kv. Apoteket

Karaktärsdrag

Denna affärs-/kontorsbyggnad är belägen utmed Östra Storgatan och är i fyra våningar. Markplanet är indraget och avslutas med en arkad.

Taket är plant och har en lätt innåtvinklad kraftig omfattning i brun falsad plåt.

Fasaden är klädd i sandsten eller betongplattor som efterliknar ett sandstensutförande. Markplanet och pelarna är klädda i mörkt svart/brun natursten.

Fönstren och burspråken är i bruneloxerad aluminiumprofiler och fönstren är till stor del tvådelade.

Kv. Arkadien

Karaktärsdrag

Detta boendekomplex i två våningar har bibehållit den för Jönköping karaktäristiska långsmala gårdsstrukturen.

Taket är ett sadeltak klätt med rött lertegel och taksprång försett med enkel utformat listverk.

Fasaden är i locklistpanel som delas mellan våningarna. Panelen är färgsatt i ljus grå/grön ton och avslutas med en fotlist.

Tvåluftsfönster med högt placerad spröjs dominerar fasaden. Markplanet har stora skyltfönster. Bågarna är målade i en mörkare nyans av fasadens grå/gröna färgsättning. Fönstren ramas in av frästa vita foder samt botten- och överstycken.

Porten ramas in av frästa foder i pilasterutförande. Porten är liggande träpanelsutförande färgsatt i samma kulör som fönsterbågarna.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Arkadien 3
Gatuadress:	Smedjegatan 26, Södra Strandgatan 23
Byggnadsår:	2003
Arkitekt/Byggföretag:	Arkitekthuset
Hustyp:	Handels-/bostadshus

Kv. Arkadien

Karaktärsdrag

I sydvästra hörnet av korsningen mellan Smedjegatan och Lantmätargränd är denna byggnad i fyra våningar med ett indraget fjärde plan. Fastigheten sträcker sig i en vinkel och bildar en långsmal innergård.
Den indragna översta delen har ett flackt lätt sadeltak med kraftigt taksprång och synligt bjälklag. Den övriga byggnadens tak kan sägas vara ett brutet sadeltak klätt med rött lertegel och försett med taksprång och ett mycket enkelt listverk.
Fasaden är klädd i träpanel i ett något avskalat modernistiskt utförande. I grunden är den en stående fasspontpanel med locklister vars placering varierar. Varje fas täcks inte utan i återkommande mönster lämnas faser öppna mellan locklisterna. En del av markplanet är putsat. Fasaden innehåller ett vertikalt smalt parti i glas och grå plåt.
Fönstren är två- (högt placerade spröjs) eller symmetriskt flerdelade. Fönsterfodren är enkla lister vilket förstärker det mer avskalade 2000-talsutförandet.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Arkadien 11
Gatuadress:	Lantmätargränd 12-20 Smedjegatan 28, 30
Byggnadsår:	2003
Arkitekt/Byggföretag:	Arkitekthuset
Hustyp:	Handels-/bostadshus

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Arkadien 11
Gatuadress:	Lantmätargränd 12-20 Smedjegatan 28, 30
Byggnadsår:	2003
Arkitekt/Byggföretag:	Arkitekthuset
Hustyp:	Handels-/bostadshus

Kv. Arkadien

Karaktärsdrag

Byggnaden ökar i skala genom fyra hela plan för att möta fastigheten söder ut.

Taket är ett flackt sadeltak med språng och synligt bjälklag.

Fasaden är ljust putsad och markplanet är i grå natursten eller betong.

Fönstren är symmetriskt tvådelade och delvis försedda med gråa tvådelade bröstningar. Fönsterbågarna är i grå färgsättning. Markplanet har stora skyltfönster.

Ett inglasat balkongparti går vertikalt genom fasaden i gråa aluminiumprofiler.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Astern 11
Gatuadress:	Smedjegatan 21-23 Östra Storgatan 26, 28
Byggnadsår:	1958
Arkitekt/Byggföretag:	Boo D:son Widén ark SAR, Jönköping
Hustyp:	Affärs- /kontorshus

Kv. Astern

Karaktärsdrag

Byggnaden ligger utmed Östra Storgatan och är i fyra våningar.

Taket har ett enkelt plåtklätt avslut.

Fasaden är i korrugerad plåt i olika utförande och den är färgsatt i grönt och mörkt grå.

Fönstren är odelade och placerade i horisontella fönsterband.

Ovan markplanet löper ett lätt uppåtvinklat skärmtak med enkelt plåtklätt avslut. Vidare har markplanet stora skyltfönster.

Kv. Basunen

Karaktärsdrag

I vinkel utmed Björngränd och Norra Strandgatan sträcker sig detta flerbostadshus i fyra boendevåningar med takvåningen.

Taket är ett avvalmat sadeltak med röda takpannor och taksprång.

Fasaden är i rött tegel och liggande spontad träpanel i rosa färgsättning.

Fönstren är till stor del odelade eller osymmetriskt tvådelade på höjden och är då placerade i grupper om två eller tre. De löper även runt hörn. Bågarna är i vit aluminium.

Burspråk och franska balkonger med aluminiumräcke förekommer. Mot gården löper loftgångar i tre plan med aluminiumräcke och fronter i röd korrugerad plåt.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Basunen 2
Gatuadress:	Björngränd 1, 3
Byggnadsår:	1982
Arkitekt/Byggföretag:	Atrio arkitektkontor Jkpg AB
Hustyp:	Flerbostadshus

Kv. Basunen

Karaktärsdrag

Bostadshuset är uppfört i vinkel och är i fyra våningar.

Taket är ett sadeltak klätt med rött tegel och taksprång med synligt bjälklag.

Fasaden är i karaktäristiskt gult ribbat tegel och sockeln är i grå/blå spritputs.

Fönstren är osymmetriskt två- eller flerdelade och den smalare delen har spröjs.

Balkonger och franska balkonger har eleganta järnsmidesräcken och balkongernas fundament är i formgjuten betong.

Entréen har en mönstermurad utkragad omfattning.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Basunen 7
Gatuadress:	Norra Strandgatan 56, Ränterigränd 2
Byggnadsår:	1949
Arkitekt/Byggföretag:	Eric Schuwert, ark SAR
Hustyp:	Flerbostadshus

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Basunen 8
Gatuadress: Östra Storgatan 55, 57

Byggnadsår: 1952

Arkitekt/Byggföretag: Byggmästare E. Åhsberg, Jönköping

Hustyp: Flerbostadshus med handel i markplan mot Östra Storgatan.

Kv. Basunen

Karaktärsdrag

Nordväst i korsningen Ränterigränd - Östra Storgatan ligger detta flerbostadshus i fyra plan med takvåningen. Byggnadens hörn mot korsningen är indraget i markplan och bärs upp av en rund pelare.

Taket är ett sadeltak klätt med rött tegel och det har även ett mindre taksprång.

Fasaden är i mättad röd spritputs och markplanet är i gult tegel med utkragade omfattningar kring fönstren. Sockeln är i brun cementputs.

Fönstren varierar med odelade och osymmetriskt två- och flerdelade, även sexkantigt fönster förekommer. De är i vita aluminiumbågar. Balkongerna har formgjutna fundament och fronter i röd korrugerad plåt.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Biet 3
Gatuadress: Björngränd 4, Kanalgatan 19
Östra Storgatan 60

Byggnadsår: 1956

Arkitekt/Byggföretag: Eric Schuwert ark SAR

Hustyp: Flerbostadshus med handel och annan verksamhet i markplanet

Kv. Biet

Karaktärsdrag

Nordöst om Östra torget är detta byggnadskomplex beläget. Byggnaden har två högre parallella delar i sex plan och en mellanliggande envåningsdel. Ovanpå denna ges plats för en skyddad innergård.

Taket är ett brutet valmat sadeltak med plant lätt utskjutande och plåtklätt avslut. Takfoten har även en utkragad tegelrad.

Fasaden är i gul och vit spritputs och fönstren är till stor del odelade, i tvåluftsutförande eller osymmetriskt flerdelade. Markplanet har stora skyltfönster i aluminiumprofiler och fasaden är i grå natursten.

Balkongerna har halvöppna fronter i korrugerad plåt och järnsmide. Burspråkspartier i vit spritputs löper också vertikalt genom fasaden.

Kv. Biet

Karaktärsdrag

Sydöst om Kristine kyrka är Allianskyrkan belägen. Den här berörda delen är i två och tre våningar med rundat hörn mot korsningen Stjärngränd - Östra Storgatan.

Taket är ett flackt sadeltak med röda takpannor och ett mindre taksprång.

Fasaden är i gul spritputs och fönstren är till stor del odelade eller tvådelade. Mot väster innehåller fasaden vertikala höga fönsterpartier.

Franska balkonger med aluminiumräcken är placerade bland annat i andra planet av byggnadens rundade hörn.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Biet 6
Gatuadress:	Östra Storgatan 56
Byggnadsår:	1995
Arkitekt/Byggföretag:	A-gruppen Gösta Fahlgren
Hustyp:	Kyrkobyggnad - Allianskyrkan

Kv. Biet

Karaktärsdrag

Sydöst om Kristine kyrka är Allianskyrkan belägen. Den här berörda delen innehåller kyrksalen och den är därmed enbart i en något högre våning. En lägre gång binder samman denna delen med det övriga komplexet.

Byggnaden har ett sadeltak klätt med röda takpannor.

Fasaden är klädd i ljus spritputs. Fönstren är till stor del tvådelade på höjden och mot väster innehåller fasaden ett större fönsterparti. Fönstren har blyinfattningar och bågarna är i trä.

Förbindelsegången är till stor del glasad i träbågar. Dess tak är plant med en mycket kraftig omfattning i liggande träpanel.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Biet 6
Gatuadress:	Östra Storgatan 56
Byggnadsår:	1977
Arkitekt/Byggföretag:	Helmer Flensborns arkitektkontor AB - Curt Andersson
Hustyp:	Kyrkobyggnad - Allianskyrkan

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Blixten 7
Gatuadress: Ränterigränd 1 C

Byggnadsår: 1984

Arkitekt/Byggföretag: Arkitekten, Huskvarna; Alf Pernstedt, Lennart Wennerholm, Ingemar Liabäck

Hustyp: Flerbostadshus

Kv. Blixten

Karaktärsdrag

Bostadshuset ligger utmed Norra Strandgatan i fyra våningar med takvåningen.

Taket är ett avvalmat brutet sadeltak med taksprång klätt med rödmålad falsad plåt.

Fasaden är spritputsad i grått med vita slätputsade omfattningar kring fönster och som en ram kring fasaden. Fönstren är odelade och osymmetriskt 2-delade i vita bågar.

Burspråk löper genom andra och tredje planet klädda i rödmålad plåt.

Balkongerna är utanpåhängande med räcken i obehandlad aluminium och fronter i trapetskorrugerad vit plåt.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Bäret 1
Gatuadress: Norra Strandgatan 38, Torggränd 1

Byggnadsår: 1984

Arkitekt/Byggföretag: Arkitekthuset; Gustaf Hållén, Ulf Jansson, Ingvar Selse, Jkpg

Hustyp: Flerbostadshus

Kv. Bäret

Karaktärsdrag

Utmed Norra Strandgatan ligger detta flerbostadshus i vinkel kring en öppen gård i tre och fyra våningar.

Taket är ett valmat sadeltak med taksprång klätt med röda takpannor.

Fasaden är i terrakottafärgat tegel och fönstren är odelade eller osymmetriskt tvådelade med spröjs i den smalare delen.

Utanpåhängande balkonger med gavlar i snedställda betongelement och räcken i aluminium med halvöppna fronter i trapetskorrugerad plåt. Även franska balkonger med enkla stående aluminiumräcken förekommer.

Entrédörrar i bruneloxerad aluminium och entrén är försedd med ett skärmtak.

Kv. Cedern

Karaktärsdrag

Bostadshuset är byggt i vinkel med en högre del mot norr i sex våningar och en lägre i tre boendeplan med garage i markplanet.

Taket är ett flackt sadeltak med taksprång.

Fasaden är i rött tegel och fönstren domineras av osymmetriskt tvådelade bågar men det förekommer rektangulärt stående odelade fönster.

Balkongerna är halv eller helt indragna i fasaden med fronter i vit korrugerad plåt. Även franska balkonger med enkelt stående räcken i järn finns i fasaden.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Cedern 1
Gatuadress: Föreningsgatan 7 A-C

Byggnadsår: 1964

Arkitekt/Byggföretag: Bertil Berg

Hustyp: Flerbostadshus

Kv. Cisternen

Karaktärsdrag

Nordöst inom skolområdet i stadsdelens östra del ligger denna byggnad i tre våningar.

Taket är ett mycket flackt valmat sadeltak med enkelt kopparklätt avslut.

Fasaden utmärks av betongelement som bildar ett fackverk kring fönstren och partier klädda med vita skivor.

Fönstren är osymmetriskt tvådelade på höjden med bröstningar i form av vita skivor. Fönstren mot söder har jalusier i aluminium/stål.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Cisternen 3
Gatuadress: Föreningsgatan 2

Byggnadsår: 1960- tal

Arkitekt/Byggföretag: Reed Andersson, Arne Delborn, Evald Johannergård, Lars Theander

Hustyp: Skolbyggnad - Erik Dahlbergs gymnasiet

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Cisternen 3
Gatuadress:	Föreningsgatan 2
Byggnadsår:	80-tal
Arkitekt/Byggföretag:	Atrio; S Axel, B Johansson, T Svensson
Hustyp:	Skolbyggnad - Erik Dahlbergs gymnasiet

Kv. Cisternen

Karaktärsdrag

Längst öster ut i stadsdelen ligger Erik Dahlbergsgymnasiet. Byggnaden är delvis i ett och två plan.

Taket är ett sadeltak i tre olika upphöjda nivåer. Det påminner om ett mycket vidsträckt säteritak men är ej valmat.

Fasaden är i rött tegel och spontad träpanel i rosa färgsättning.

Fönstren varierar kraftigt med odelade bågar i olika utförande till osymmetriskt flerdelade.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Censorn 4
Gatuadress:	Östra storgatan 79
Byggnadsår:	1951
Arkitekt/Byggföretag:	Carl-Axel Stoltz ark SAR, Stadsarkitekt Malmö
Hustyp:	Flerbostadshus med handel i markplanet

Kv. Censorn

Karaktärsdrag

Flerbostadshuset i fyra våningar med handel/kontor i gatuplanet ligger öster ut i stadsdelen utmed Östra storgatan.

Taket är ett valmat sadeltak täckt med rött tegel. Dess avslut är lätt utskjutande och klätt med kopparplåt.

Fasaden är i ljus spritputs med ljusare slätputsade fönsteromfattningar. Gatuplanet är klätt i grå/röda natursten. Stuprören är i koppar. Vidare innehåller fasaden kombinerade balkong och burspråkspartier som avslutas med ett skärmtak. Balkongräckena är i järnsmide och fronterna i korrugerad plåt. Fönstren domineras av vita rektangulärt stående enluftsbågar. I gaveln förekommer utkragade fönsterpartier som är tredelade.

Dörrar och skyltfönster är till stor del glasade i blanka stålprofiler och obehandlade gråa aluminiumprofiler.

Kv. Censorn

Karaktärsdrag

Dessa flerbostadshus i fem våningar är parallellt placerade kring en öppen gård.

Byggnaderna har sadeltak med enkelt plåtklätt avslut och de är täckta med röda takpannor.

Fasaden är i rött tegel och markplanet är i svart blank natursten i den södra delen och puts i den norra. Fönstren är till stor del osymmetriska två- eller flerluftsbågar i obehandlad aluminium.
Balkongerna är indraget placerade i hörn eller utanpåliggande. Räckena har fronter i vita rektangulärt stående skivor.
Entrépartier finns bibehållna i ursprungsutförande; indragna, klädda med ljus natursten och dörrar i träutförande med glasinfattningar. Även franska balkonger med enkelt stående räcken förekommer.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Censorn 10
Gatuadress:	Norra Strandgatan 74, Östra Storgatan 75
Byggnadsår:	1963
Arkitekt/Byggföretag:	SAR R Hellgren, Norrköping
Hustyp:	Flerbostadshus med handel eller annan verksamhet i markplan

Kv. Cikadan

Karaktärsdrag

Dessa flerbostadshus i fyra respektive sju våningar är parallellt placerade kring en öppen gård.

Byggnaderna har sadeltak med enkelt kopparklätt avslut och de är täckta med röda takpannor.

Fasaden är i rött tegel och markplanet är i svart blank natursten i den södra delen och puts i den norra. Fönstren är till stor del osymmetriska två- eller flerluftsbågar i obehandlad aluminium. Den östra fasadens fönster har även fönsterbröstningar i vit korrugerad plåt. Skyltfönstren är i bruneloxerade aluminiumprofiler. Markplanet har även ett litet skärmtak/listverk som löper runt hörnet, med enkelt kopparklätt avslut. Fasaden har även utskjutande partier.

Balkongerna är utanpåliggande med räcken i aluminium och fronter i vit korrugerad plåt.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Cikadan 6
Gatuadress:	Norra Strandgatan 70, 72, Strandgränd 2, Östra Storgatan 73
Byggnadsår:	1960
Arkitekt/Byggföretag:	Rune Hellgren
Hustyp:	Flerbostadshus med handel i markplan

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Citadellet 7
Gatuadress: Slottsgatan 39 A-V, Ulfsparregatan 3-41

Byggnadsår: 1990

Arkitekt/Byggföretag: Borås Byggplanering

Hustyp: Flerbostadshus

Kv. Citadellet

Karaktärsdrag

Flerbostadshuset är beläget långt öster ut i stadsdelen i fyra plan. Byggnaden är uppförd i vinkel kring en öppen gård.

Taket är ett valmat sadeltak klätt med tegel.

Fasaden är i rosa/beiget tegel eller kalksandsten. Bottenvåningen har markerats med kvaderstensliknande utförande i en mörkare färgsättning.

Fönstren är två- eller flerdelade i vita aluminiumbågar.

Balkongerna är utanpåliggande med krysslagda räcken i aluminium med glasskiva innanför.

Ena gaveln har ett burspråk i ljust färgsatt plåt.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Citadellet 29
Gatuadress: Tullportsgatan 2, 4

Byggnadsår: 1989

Arkitekt/Byggföretag: Atrio arkitektkontor AB; S Axell, B Johansson, T Svensson

Hustyp: Flerbostadshus

Kv. Citadellet

Karaktärsdrag

Flerbostadshuset är beläget långt öster ut i stadsdelen i fyra plan utmed Tullportsgatan/Slottsgatan. Byggnaden är uppförd i vinkel kring en öppen gård med lätt vinklade hörn.

Taket är ett lätt valmat sadeltak med taksprång och synliga taksparrar.

Fasaden är i gult tegel med mörkare inslag som skapar horisontella och vertikal mönster i fasaden. Sockeln är i ljus cementputs. Burspråk stäcker sig genom de tre övre planen. Fönstren är tvådelade, både runda och rektangulärt stående. Burspråkens fönster har även lågt placerade spröjs.

Balkongerna är utanpåliggande med vinklade hörn. Räckena är i aluminium med halvöppna fronter i korrugerad plåt. Byggnaden har loftgångar in mot gården med räcken i aluminium och med korslagda inslag.

Kv. Dolken

Karaktärsdrag

Väster om Östra torget ligger detta flerbostadshuskomplex i tre till fyra våningar. Fastigheten fullföljer hela kvarterets utformning som ett storgårdskvarter.

Taket är i grunden ett sadeltak med taksprång och med en lätt indragen övre våning mot torget i öster.

Fasaden är ljust putsad i olika utförande. Den varierar med slätputs, spritputs och kvaderstensutförande. Även stående träpanel förkommer.

Fönstren varierar mellan odelade och osymmetriskt flerdelade.

Fasaden innehåller burspråk, hörntornsliknande partier och halvt och helt indragna balkongpartier.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Dolken 10
Gatuadress:	Skillnadsgränd 4-20
Byggnadsår:	1990
Arkitekt/Byggföretag:	Flensborns arkitektkontor AB, Huskvarna, Curt Andersson
Hustyp:	Flerbostadshus

Kv. Dolken

Karaktärsdrag

I kvarteret Dolken mellan Hovrättstorget och Östra torget ligger denna byggnad i två våningar på innergården.

Taket har sadeltaksutförande med taksprång och är klätt med rött tegel.

Fasaden är i ljust bemålad locklistpanel. Panelen har en synlig fas mellan locklisterna.

Fönstren är två- eller flerdelade med en högt placerad spröjs.

Övre planet har en loftgång in mot gården med ett räcke likt fasaden.

Entréerna har korslagda räcken i trä och ett sluttande tegeltäckt tak.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Dolken 10 (på gården)
Gatuadress:	Skillnadsgränd 2, 22
Byggnadsår:	1990
Arkitekt/Byggföretag:	Flensborns arkitektkontor AB, Huskvarna, Curt Andersson
Hustyp:	Flerbostadshus

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Dolken 11
Gatuadress: Kanalgatan 2, Museigatan 1, 3

Byggnadsår: 1984

Arkitekt/Byggföretag: K-Konsult (Olof Broman)

Hustyp: Flerbostadshus med handel och annan verksamhet i markplan

Kv. Dolken

Karaktärsdrag

Flerbostadshuset ligger sydöst om Hovrättstorget och är i två våningar samt vindsvåning.

Taket är ett sadeltak med taksprång beklätt med rött tegel. I byggnadens mittparti sträcker sig en frontespis. Takfoten är något arbetad. Murade skorstenar är även centralt placerade.

Fasaden är i ljust bemålad locklistpanel. Markplanet avslutas med ett brett listverk i spegelutförande. Små träpartier med lunettfönstret som motiv har placerats över fönster och i frontespisernas gavelparti.

Fönstren är kopplade med vitmålade träbågar och högt placerad tvärpost eller tvådelade med spröjs som delar varje båge i två rutor.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Domherren 15
Gatuadress: Slottsgatan 46 A, B

Byggnadsår: 1963

Arkitekt/Byggföretag: Rune Hellgren SAR, Norrköping

Hustyp: Flerbostadshus

Kv. Domherren

Karaktärsdrag

Öster ut i stadsdelen utmed Slottsgatan ligger detta flerbostadshus i fyra plan.

Taket är ett sadeltak idag nästintill utan taksprång.

Fasaden är i gult tegel. En byggnad i karaktäristiskt tilläggsisolerat utförande. Fönstren är till stor del odelade eller osymmetriskt tvådelade. Bågarna är i vitlackerad aluminium. Fönstren är även djupt indragna i fasadlivet och djupa nischer skapas.

Entréerna är indragna och dörrarna har orginalutförande i trä med glasinfattningar.

Balkongerna är utanpåliggande med fronter i korrugerad plåt.

Kv. Domherren

Karaktärsdrag

Öster ut i stadsdelen utmed Slottsgatan ligger detta flerbostadshus i tre plan.

Taket är ett sadeltak idag nästintill utan taksprång.

Fasaden är i gul korrugerad plåt. En byggnad i karaktäristiskt tilläggsisolerat utförande. Fönstren är till stor del symmetriskt tvådelade. Bågarna är i vitlackerad aluminium. Fönstren är även djupt indragna i fasadlivet och djupa nischer skapas. Fasaden innehåller även burspråk med smal stående träpanel.

Entréerna har försetts med sadeltak.

Balkongerna är utanpåliggande med halvöppna fronter i sinuskorrugerad plåt och järnsmide i enkelt och elegant blomsterliknande utförande.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Domherren 21
Gatuadress:	Slottsgatan 50 A, B
Byggnadsår:	1950
Arkitekt/Byggföretag:	HSB:s Riksförbunds arkitekt kontor
Hustyp:	Flerbostadshus

Kv. Domherren

Karaktärsdrag

Öster ut i stadsdelen utmed Slottsgatan ligger detta flerbostadshus i tre boendeplan och ett markplan med garage mm.

Taket är ett sadeltak idag nästintill utan taksprång.

Fasaden är i ljus korrugerad plåt. En byggnad i karaktäristiskt tilläggsisolerat utförande. Markplanet är spritputsat i brun/grå nyans. Fönstren är till stor del osymmetriskt tvådelade och bågarna är i blålackerad aluminium.

Balkongerna är utanpåliggande eller helt indragna och inglasade med fronter i korrugerad plåt, även dessa lackerade i blått.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning:	Domherren 22
Gatuadress:	Odengatan 35 A-D
Byggnadsår:	1960
Arkitekt/Byggföretag:	Arkitektfirman Hodin & Westin, Sthlm
Hustyp:	Flerbostadshus

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Domherren 23
Gatuadress: Slottsgatan 40, 44, Änkhusgatan 7, 9

Byggnadsår: 1963

Arkitekt/Byggföretag: -

Hustyp: -

Kv. Domherren

Karaktärsdrag

Intill Saab Combitechs tegelbyggnad ligger denna byggnad i ett plan.

Taket är uppdelat i två sadeltak klädda med svart takpapp.

Fasaden är i ljus liggande och stående korrugerad plåt.

Fönstren är placerade i fönsterband i odelat eller tvådelat utförande. De är rektangulärt stående eller högt placerade liggande fönster.

Faktaruta

Fastighetsbeteckning: Öster 1:8
Gatuadress: Piren

Byggnadsår: 1996-2007

Arkitekt/Byggföretag: -

Hustyp: Kiosker / caféer / restauranger med uteserveringar / handelsbodar

Kv. Piren

Karaktärsdrag

Piren ligger i stadsdelens nordvästra ände. Dessa restauranger, kiosker och handelsbodar är i huvudsak placerade på pirens östra sida.

Taken är till stor del plåtklädda tälttak i mellangrå färgsättning samt med en centralt placerad rökgång.

Fasaderna domineras av ljus liggande fasspontpanel. Allt eftersom har uteserveringarna glasats in med hjälp av vitlackerade eller obehandlade aluminiumprofiler. De har kommit att utgöra den yttre fasaden mot väster.

förteckningar

Källförteckning

Tryckta källor och litteratur

Ahlberger, Christer (2001), *Den svenska staden – vinnare & förlorare*, Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Berglund, B. Christensen, J. Thavenius, R. (1990) *Liberalernas Jönköping – stad i omvandling 1825-1875*, Göteborg: Systemrepro i Göteborg AB.

Caldenby, Claes (1998), *Att bygga ett land*, Stockholm: Arkitekturmuseet och Byggforskningsrådet.

Ericsson, Per (2004), *Talavid*, Habo: Junecopia Förlag AB.

Franzén, Anders. Remmare, Per-Olof (1994), *Jönköping - stad i utveckling – Fördjupad beskrivning av kulturmiljövårdens riksintresse i Jönköpings stad*, Jönköping: Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Generalplan för Jönköping (1949), Stockholm: Vattenbyggnadsbyrån.

Hall, Thomas. Dunér, Katarina (1997) *Den svenska staden – Planering och gestaltning – från medeltid till industrialism*, Lund: BTJ Tryck AB.

Jönköpings hembygdsförening - Gudmundsgillet, Ericsson, Per (2003), *Gudmundsgillets årsbok 2003*, Habo: RN-offset AB.

Jönköpings kommun (1984), *Jönköpings stads historia,* del 1-4, Jönköping: Kulturnämnden

Jönköpings kommun (1980-talet), *Kulturhistorisk utredning och förslag till bevarandeprogram*, Jönköping: Jönköpings läns museum och Stadsarkitektkontoret.

Jönköpings kommun, *Statistisk årsbok 1960-2006*, Jönköping: Utredningsenheten.

Jönköpings läns museum, Claesson, A. M. (1984), *Jönköping 700 år*, Uddevalla: Bohusläningens Boktryckeri AB.

Jönköpings läns museum (2002), *Emil Eriksson – Fotograf i Jönköping 1907-1957*, Jönköping: Tabergs tryckeri AB.

Jönköpings läns museum (2004), *Erik Åkerhielms stad – Jönköping*, Kristianstads Boktryckeri AB.

Jönköpings läns museum, Karlsson, Bo E. (1996), *Bebyggelse i Jönköping 1612-1870 – småländska kulturbilder*, Jönköping: Bratts tryckeri AB och MIBA Fotosätteri AB.

Larsson, Sven (1983), *Sjuhundra år i Jönköping*, Jönköping: Tryckeri AB Småland.

Lindqvist, Gunnar (1979), *Jönköping - stadens framväxt*, Borås: Liber Förlag, Centraltryckeriet AB.
Lindqvist, Gunnar (1983), *Jönköping 1900-tals stad*, Malmö: Tryck Skogs Grafiska AB.

Rydén, Josef. Göran, Åberg (1993), *Historiska vandringar med Jönköpingsposten 1865-...-1990*, Jönköping: Halls förlag, Tryckeri AB Småland.

Thorsén, Ingemar (1998), *Bebyggelse i Jönköpings kommun*, Jönköping: Stadsbyggnadskontoret.

Otryckta källor

Referensgruppen

Agerman, Helena: Stadsbyggnadsdirektör Jönköpings kommun, Stadsbyggnadskontoret.
Areslätt, Tomas: Länsexpert inom kulturmiljövård Länsstyrelsen i Jönköpings län, Kulturmiljö.
Franzén, Anders: Byggnadsantikvarie Jönköpings läns museum, Kulturmiljö.
Franzén, Eva-Lotta: Chef för allmänkultur Jönköpings kommun, Kultur Jönköpings kommun.
Mattsson, Ulf M: Bitr. Bygglovchef Jönköpings kommun, Stadsbyggnadskontoret - Bygglovsavdelningen.
Thorsén, Ingemar: tidigare Stadsarkitekt och Stadsbyggandsdirektör Jönköpings kommun, Stadsarkitekt-/byggnadskontoret.
Wetterbratt, Nils-Erik: Planarkitekt Jönköpings kommun, Stadsbyggnadskontoret – Planavd.

Internet

Länsstyrelsen i Jönköpings län: http://www.f.lst.se/, Kulturmiljö, Byggnadsminnen och Riksintressen.
http://www.f.lst.se/varverksamhet/kulturmiljo.4.c79809f665b806047fff1512.html
http://www.f.lst.se/varverksamhet/kulturmiljo/byggnadsminnen.4.c79809f665b806047fff1532.html
http://www.f.lst.se/varverksamhet/kulturmiljo/riksintressenforkulturmiljovard.4.c79809f665b806047fff4838.html

Arkiv

Jönköping: Jönköpings kommuns Stadsbyggnadskontors arkiv.

Jönköping: Jönköpings läns museums arkiv.